Kadir Mısıroğlu

Bu Bir Sebil Yayınıdır

SEBİL YAYINLARI NU : 161
DİZGİ : UKAZ
BASKI : KAPTAN OFSET
KAPAK : ZELİHA DEMİRCİ
CİLD : İRFAN MÜCELLİDHÂNESİ

© Copyright Sebil Yayınevi
ISBN 975 - 7480 - 19 - 3

- İSTANBUL 1993 -

Kadir Mısıroğlu

ÜSTAD NECİP FÂZIL'A DÂİR

BİRİNCİ BASIM

Sebil Yayınevi

Bâbıâli Cad. Vilayet Han Kat: 1
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 526 38 96 - Fax: 527 20 99

ÜSTÂD NECİP FÂZIL'IN ONUNCU ÖLÜM YILDÖNÜMÜNE ARMAĞAN

ÜSTAD
NECİP FÂZIL KISAKÜREK
(1904 - 1983)

İşbu eser, SEBİL MECMUASI'nın Limburg (Almanya)da yayınlanan nüshalarında «BİZ YOKKEN VEFAT EDENLER» başlığı altındaki yazılardan Üstâd ***Necip Fâzıl***'a dâir olanların genişletilmesi sûretiyle vücûda getirilmiştir.

K. M.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞAHSÎ HATIRALAR PERSPEKTİFİNDEN NECİP FÂZIL

I - İLK TANIŞMA 19
II - MÜNÂSEBETLERİMİZİN SEYRİNE UMÛMÎ BİR BAKIŞ 26
III - BİRKAÇ HÂTIRA 37
a - Üstâd ile ilk Kavgam yahûd Âkif'in Yüz Mısrası 37
b - Üstâd Mâhir İz Bey'le Nasıl Tanıştı 43
c - Seyhan Talebe Yurdu'nda Bayramlaşma ve A. Emin Yalman 49
d - Üstâd ile At Yarışına Nasıl Gittik ?! 55

İKİNCİ BÖLÜM
ŞAHSİYETİ VE ESERLERİNE UMÛMÎ BİR BAKIŞ

I - ŞAHSİYETİ 62
a - Benlik 63
b - Muhayyile Kudreti 67
c - Acelecilik 68
d - Tecrîd Kudreti 73
e - Zekâ 78
II - ESERLERİNE UMÛMÎ BİR BAKIŞ 81
1 - Yeniceri Mes'elesi 83
2 - Sultan Abdulhamid 87
3 - Sultan Vahideddin 88
4 - Yanlış Yerme ve Öğmelere Birkaç Örnek 89

a - **Kaanunî Sultan Süleyman** 89
b - **Sultan Abdulaziz** 90
c - **Prof. Subhi Nuri İleri** 91
5 - Anadoluculuk 99
6 - Siyâsî Sistem Eksikliği 100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ESERLERİNDEN VE HAKKINDA YAZILMIŞ OLANYAZILARDAN BİRKAÇ ÖRNEK

I - ESERLERİNDEN BİRKAÇ ÖRNEK..... 102
a - Şiir..... 102
b - Nesir 109
c - Hitabe 114
d - Araştırma..... 121
II - HAKKINDA YAZILMIŞ OLAN YAZILARDAN BİRKAÇ ÖRNEK 140

«Rahminde cemiyetin ben, doğum sancısıyım,
Mukaddes emânetin dönmez dâvâcısıyım !..»

N. F. K.

MÜELLİFİN YAYINLANMIŞ ESERLERİ

- CEMRE (1992)
- HİCRET (1990)
- İSLÂMCI GENÇLİĞİN EL KİTABI (1981)
- ALİ ŞÜKRÜ BEY (1978)
- ZAFERDEN ZAFERE (1978)
- OSMANOĞULLARI'NIN DRAMI (1974)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C.I. (1965)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C.II. (1974)
- LOZAN ZAFER Mİ, HEZİMET Mİ? C.III. (1977)
- YUNAN MEZÂLİMİ (TÜRK'ÜN SİYAH KİTABI) (1966)
- MACAR İHTİLÂLİ (1966)
- AMERİKA'DA ZENCİ MÜSLÜMANLIK HAREKETİ (1967)
- KURTULUŞ SAVAŞI'NDA SARIKLI MÜCAHİDLER (1967)
- MOSKOF MEZÂLİMİ C.I. (1970)
- MOSKOF MEZÂLİMİ C.II. (1970)
- MUSUL MES'ELESİ ve IRAK TÜRKLERİ (1972)
- ÜSTÂD NECİP FÂZIL'A DÂİR (1993)

ÖNSÖZ

Biyografiler, bir şahsın tanıtılması kadar o vesile ile bir devir veya dâvânın aydınlatılmasını da sağlarlar. Hele biyografisi yazılan şahıs, sadece bir san'atkâr değil de siyasî ve içtimâî bir dava sahibi olursa, o zaman bu husus daha da ağırlık ve ehemmiyet kazanır.

İşte, bu eser kendisine tahsis edilmiş bulunan **Necip Fâzıl Bey**, böyle çok yönlü şahsiyetlerden biridir. O'nunla alâkalı olarak anlatılacak olan her şey, aynı zamanda mukaddes davâmızın aziz vatanımızdaki yakın geçmişine âid şartları kavramaya yarayacak ve belli ölçüde bugüne nasıl gelinebildiğini de göstermiş olacaktır. Ancak hemen şunu da ilâve etmeliyiz ki, bu eser, Üstâd **Necip Fâzıl Bey**'in tam bir biyografisi değildir. Gayemiz, şahsî hâtıralarımızdan O'na âid olanları nisyandan kurtararak ileride tam bir biyografi vücûda getirecek olanlara ulaştırmaktır.

Hâtıraların ağır bastığı eserlerde «hissîlik»ten tamamen kurtulabilmenin güçlüğü âşikârdır. Buna rağmen, biz bu eserde afâki (objektif) davranmaya azamî bir sûrette riâyet etmeye çalıştık. Ölçüsüz bir sûrette yerme veya sövme alışkanlığının yaygın olduğu ülkemizde, umûmî temâyüle mugâyir olan şu tutumun yadırganmasından daha tabii ne olabilirdi?! Nitekim öyle de oldu.

Gerçekten Türkiye'mizde şahıslar hakkındaki tahlil ve de-

ğerlendirmelerde afâkiliğe (objektifliğe) riâyet edebilme husûsunda umûmî bir zaaf mevcuttur. İhtimâl, İslâmî cephede hizipleşme (klikleşme)de ve hizipler arasındaki kavganın şiddetinde en köklü müessir olan bu zaaf, pek çok mânevî vebâle ve gönül kırıklıklarına sebep olmaktadır. Daha ziyâde hakikat sevgisini şahıslara taraftarlığın üstüne çıkaramayan kimselerde görülen bu zaaf sebebiyle biz de birçok kereler çeşitli sûretlerde ithamlara mâruz kalmışızdır. Bu keyfiyetin en yeni bir misâli de Üstâd **Necip Fâzıl Bey** hakkında bu eserin iskeletini teşkil eden ve Sebil Mecmuası'nın Almanya'da yayınlanan nüshalarındaki tefrika hakkında vârid olmuştur.

Gerçekten okuyucularımızın bir kısmı şifâhen ve bazan da yazılı olarak târiz ve tenkidlerde bulunmuşlar, Üstâd **Necip Fâzıl Bey** hakkındaki değerlendirmelerimizi «aleyhtarlık» istikametinde bir husûsî maksada hamletmişlerdir. Hatta Üstâdın «Babıâli» isimli eserinden adımızın ve hakkımızdaki takdirkâr bir cümlenin çıkarılmasına kadar varan bu muhâlefet âfâkiliğin hazmedilememesinin câlib-i dikkat bir misalidir [1].

Biz bu eseri ne aleyhtarlık ne de lehtarlık için yazıyoruz.

---

1 - Bu eser Bugün Gazetesi'nde tefrika edildiği zaman biz Üstâd'la dargın değilse de soğuk bir münâsebet içinde idik. Öyle olmasa hakkımda çok daha fazla ve iltifatkâr satırlara vücûd vereceği muhakkaktı. Buna rağmen bu eserinde benim için yetiştirdiği insanlar meyanında «Birer kürsü sahibi **Şevket Eygi** ve **Kadir Mısıroğlu**...» ibâresiyle takdirlerini ifâde etmiştir. (bkz. Bâbıâli, İstanbul 1976 sh.350)

Aynı eserin daha sonra evlâtları tarafından yapılan yeni baskılarında bu ibâre kaldırılmış ve bir küçük yıldızla sayfa altına şu not düşülmüştür:

«Yayınevinin notu kitabın sonundadır.» (bkz: Aynı eserin Aralık 1990 tarihli yeni tab'ı, sh.380)

Bu sûrette atıf yapılan kitabın sonundaki not da şudur:

«BÜYÜK DOĞU'NUN NOTU»

1 - Eserdeki noktalı yerler, küçük ve soysuz hesaplara akıl, sır erdirememen ve «beni bir çocuk bile aldatır» diyen büyük ve soylu kafanın, keremin-

Eğer tarafgirlik yolunu tercih etmiş olsaydık bu aleyhtarlık değil, lehtarlık olurdu. Zira Üstâd **Necip Fâzıl Kısakürek**, değerinin çoğu zuhur ettiği zamanın nezâketinden doğmuş olsa bile bizim de mensub olmakla müftehir bulunduğumuz «islâmî

---

den, ayağının dibindekilere bol bol kıymet serperek «Bâbıâli»ye dahil ettiği isimlerden bazılarıdır.

2 - Tabiidir ki, Üstâd'ın sapmayan ve esnemeyen kalemine ait bu satırlar, sapan karakter grafikleri karşısında nihaî hüküm niteliği taşıyamazdı.

3 - O'nun bu şahıslar hakkındaki son kıymet hükmü, «Rapor»larda ve bazı yazılarında mevcuddur; ayrıca Büyük Doğu'da mahfuzdur.

b. d. yayınları»

Oradan sadece benim ismim çıkarılmış değildir. Başkaları da olduğuna göre umumî bir tavsifle hepimizi birden aşağılayıp itham eden şu satırlara - şimdilik ve kısa bir cevap vermeyi zarûri addediyorum. Ümid etmek isterim ki beni daha fazlasına icbar edecek bir kimse çıkmaz!..

1 - **Üstâd Necip Fâzıl Bey**'in notta tavsif edildiği gibi «ayağının dibinde» hiçbir zaman bulunmadım. Yirmi - yirmi beş yaşlarında bir genç olarak yanına gittiğim ilk günden itibaren karşılıklı sevgi ve saygı ortamını muhafaza ettim ve ettirdim. Üstâd'ın herkesçe müsellem medd-ü cezirleri karşısında ise asla uysal davranmayıp daima isyan ettim. Bunun pek çok canlı şahidi el'an hayattadır.

2 - «Küçük ve soysuz hesaplar» ibâresiyle, oradan ismi silinmiş insanlara tevcih edilmiş olan hakarete - ben kendi hesabıma - cevap vermek tenezzülünde bulunmaya mahal görmüyorum. Beni bilen, bilir!..

3 - Üstâd'ın «kereminden bol bol kıymet verip», Bâb-ı Âli'ye dahil edildiğim yolundaki tavsifi de şiddetle reddederim. Ben Üstâd'ın kereminden - herkesin eserlerinden görmüş olduğundan başka- hususî bir ikram görmedim. O Bab-ı Âli'yi yazdığı zaman ben kendini ispatlamış bir müellifüm. Orada adımın zikri benim için olduğu kadar kendisi için de bir şerefti. Zira pek de haklı olmayarak -beni de yetiştirdiği insanlar meyanında zikretmiştir.

4 - Bu notu yazana lâyıkı ile cevap vermiş olmak için anlatılacak o kadar şahsî hâtıra var ki!.. Ancak bunları -ihkak-ı hak için bile - anlatmaya gönlüm râzı olmuyor. Ben Üstâd'ın âtıf yapılan «Raporlar»ın da aleyhime bir şey yazılmış olduğunu görmedim. Hayatta ve yüzüne karşı söylemiş olduklarımdan daha ağır bir şeyi yazmamış ve hatta şifahen anlatmamış olduğum cihetle de mezkûr nottaki tekmil ithamlardan payıma düşenleri tamamıyla reddeder, Üstâd'ın eserlerinde bu kabil bir tâdil veya tahşiyeye mezun bir kimsenin mevcud olmadığını ve hele, bunun için sadece O'nun sülbünden gelmiş bulunmanın da yetmiyeceğini ifâde etmek isterim.

cephe»nin kahraman öncülerinden biridir. Üstelik - husûsî bir alâkaya mazhar olmak sûretiyle değilse de - bizim de herkes gibi kendisinden pek çok şey öğrendiğimiz hususu bir bedâhettir.

Ancak -yukarıda da ifade etmiş olduğumuz üzere- hâtıratlar bir şahıs vesilesiyle o şahısların yaşadığı devri anlamakta büyük bir rol oynarlar. Bizim de **Necip Fâzıl Bey'i** ele alışımız - daha ziyâde - dâvâmızın belli bir safhasının anlaşılmasına yardımcı olacağı içindir.

Diğer taraftan bizim, bazı sevenlerini tedirgin etmiş olan tesbitlerimiz ve bunlardaki menfîliğin de doğru olarak anlaşılamadığı kanaatindeyiz. Zira merhumun kendisi bizim temas ettiklerimizin belki yüz kat fazlasını bizzat ifâde ve itiraf etmekte değil midir? Bu hükmü kabûl etmek istemeyenler Üstâd'ın sadece Bâb-ı Âli isimli kitabına baksalar hakikatı görebilirler. Üstelik bu eseri önce bir günlük gazetede tefrika etmiş, bu sırada «günâhları itirafın yeni bir günah olduğu mülâhazasıyla» itiraflarına itiraz edilmiştir. Üstad, eserinin başlangıcında bunlara cevap vermekte ve hareketini mâkûl gösterecek birtakım sebepler serdeylemektedir [2]. O'nun bizzat itiraf etmiş olduğu kusurların bir kısmına bizim de temas etmiş olmamız neden hata veya vefâsızlık olsun?!.. Üstelik biraz dikkat edenler pekâlâ fark

2- Üstâd bu hususta şöyle söylemektedir:

«.... ve işi, asıl suç olan günahla böbürlenici yahud onun maksadsız hikâyesinden keyiflenici, yahud da riyânın tâ kendisi olarak günah itirafında gûya ihlâs vehmedici sefil ruh hâletinden ayırmak gerek...»

Ben, hastalık derecesinde günah kuşkusu taşıyan, ondan her dem ürperen, fakat gâyenin izzet ve muvaffakiyeti adına, İslâm'ı savunmaktaki ihlâsımı en canhıraş celâdet ve fedakârlıkla göstermek için icabında günaha katlanmaya da râzı olan, İslâm edebine ve bazı hallerde yine İslâm için uyamamakta hikmet arayan, bu bakımdan ve her bakımdan ilâhî afva sığınan bir Müslümanım; ve bu incelik idrakinden yoksun insanlara karşı sadece mahzunum.

Velî çapında ve şeriatı canından fazla sevmek mevkiinde bir zat, bu sa-

edebilirler ki, biz aslında O'na ve davasına asla yakışmayan birtakım çirkinliklere âid müşâhedelerimizi -Üstâd'dan ziyâde- davamızın aleyhine kullanılabilmelerine imkân vermemek için setretmeye çalışmışızdır. Buna rağmen ithamdan kurtulamayışımız, prensip farklarından başka bir şeyle kabil-i izah değildir.

Meselâ birtakım sevenleri O'nun kumarhânede yakalanmış olmasıyla artık gizlenemez bulunan bir zaafına temas ederken buna zoraki te'viller getirmekte ve meselâ cemiyetten kaçmak için kumar âlemine daldığı gibi hılâf-ı hakikat beyanlarla Üstadı güya temize çıkarmaya çalışmaktadırlar [3].

Biz ise bu zaaflara kanaatımızca en doğru olan izah tarzını getirerek dâvâmızın o günkü şartlarına bağlı olarak işi kader zâviyesinden ele almaktayız. Bu tesbite göre **Necip Fâzıl Bey** eğer amelen kusursuz olsaydı Müslüman kitleyi vakitsiz kıyam ettirebilir ve bir fâciaya sebep olabilirdi. O derecede gözü kara ve söz vâdisinde kaldığı müddetçe öylesine sihirli bir kudrete sahip olan Üstad, çok hevesli olduğu teaddîye (aksiyon) işte şu zaafları sebebiyle ulaşamıyordu.

---

tırlar kendisine okunurken şöyle demiştir:

- Hak ve fazilet gâyesiyle günâhını tespit etmekten büyük hak ve fazilet olamaz. Bunu anlamamak ise denâet ve sefâlet...

Ben bu eseri, gerçek İslâm savunucularına karşı yöneltilecek küçük düşürme davranışları önünde en tesirli müdâfaanın ne demek olduğunu göstermek ve İslâm'ın üstünlüğünü, ona zıd taklid maymunlarının otopsisini yaparak belirtmek için yazarken, lâfta Müslümanlardan gördüğüm asık suratı Allah'a havale ederim.

İslâm uğrunda, İslâm'ın şevket ve muzafferiyeti uğrunda, metodların her neviyle, şiirleriyle, hikâyeleriyle, piyesleriyle, fikrî ve tarihî etüdleriyle, konferanslarıyla meydana atılmış bu çilekeş adam hakkında bu suçlama, O'nu derinden yaralamış, kalbini kırmış ve emeklerine küser hâle getirmiştir.» (a.g.e. sh.5-6)

3- Bir misal olmak üzere bkz: **Rasim Özdenören** - Necip Fâzıl Kısakürek (Kişiliği Üzerine Notlar) Mâvera, N. Fâzıl Hususî Sayısı, İstanbul 1983 sh. 35.

Pek çok genç **Üstâd Necip Fâzıl Bey**'in yanında bulunmuş ve O'nu tanımak imkânını elde etmiştir. Ancak birçok kereler inkıtaa uğramış olsa da bizim kadar O'nunla beraber olmuş ve bu beraberlikte -kendisinin tâbiriyle- makta' makta' Onu ruhunun derinliklerine kadar tanıyabilmiş insan oldukça azdır. Bu bakımdan hakkındaki yazılar arasında bizim müşâhedelerimizi aksettiren bu eserin hususî bir ehemmiyeti olacağına inanıyoruz.

Üstad, araştırmayı gerektiren yakın tarih mevzularında da kalem oynatmış ve bunlarda araştırma sabrından mahrum olduğu için maâlesef birçok kereler yanılmıştır. İşbu eserin te'lif sebeblerinden biri de eserlerindeki bu gibi hatalar karşısında gençlerin - bir nebze olsun - ikaz edilmelerini vicdânî bir borç olarak hissetmiş bulunmamızdır. Ne yazık ki, böyle hataları uzun boylu tahlil ve tafsil etmeyi ihtiyar edemedik. Birkaç ehemmiyetli mes'eleyi zikretmekle iktifâ eyledik. Lâkin anlayana göre şu birkaç misâl dahi bu husustaki gerçeğin kavranmasına yeter sanırız.

Üstâd Necip Fâzıl Bey'le birçok kereler kesintiye uğramış bulunan münâsebetlerimiz esnasında O'nun hakkımızda şifâhen ve hatta birkaç kere de yazılı olarak vâki' iltifatlarının bu eserde ehemmiyetle zikrine lüzum görmedik. Esasen mektuplar ve beraberliğimizi gösteren resimler 27 Mayıs İhtilâli'nden itibaren evimizdeki çeşitli polis - asker aramalarında alınmış ve birçok diğer eser ve vesâik meyanında iâde edilmemiş olmakla artık mevcud bulunmadıklarından derci imkânsızdır. Şifâhî iltifatlarına ise o günkü kadrolarda bulunmuş olanlardan pek çok canlı şâhid hâlâ mevcuttur. Bu hususu sâdece **Necip Fâzıl Bey**'i şahsıyyeti ve eserleri itibariyle tahlil hususundaki selâhiyetimizin bir bürhânı olmak üzere zikretmiş bulunmaktayız.

Bir kere daha şu hususu ifâde edelim ki, işbu eser bir

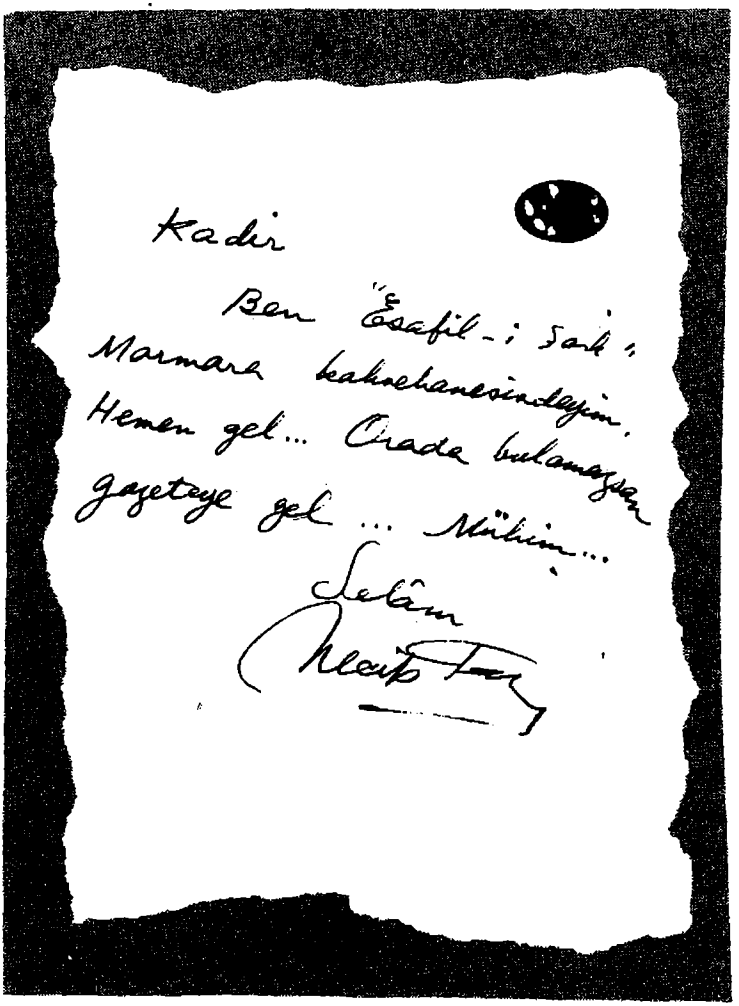

Kadir

Ben "Esafil-i Sak"ı Marmara kahvehanesindeyim. Hemen gel... Orada bulamazsan gazetaye gel... Mühim...

Selâm

Necip Fazıl

Üstâd Necip Fâzıl'ın «Sebîl Yayınevi» henüz Beyazıt'taki Beyazsaray'da iken (yâni 1969'dan önce) benî bulamayınca bıraktığı bir pusula

kısım aşırı taraftarların anlamak istedikleri gibi **Üstâd Necip Fâzıl Bey**'in aleyhinde değil, bil'akis lehindedir. O'nun dâvâmızın seyri içinde hâiz bulunduğu ehemmiyetli ve mümtaz mevkii belirtmek için yazılmıştır. Eserin bir gayesi de budur. Bunu yaparken her insan gibi O'nun da mutlaka ma'lûl bulunması tabiî olan birtakım kusurlar da zikredilmişse, bunlar Üstad'dan ziyade dâvâmızın o günkü seyrine müessir olan şerâitin anlaşılması için zarûrî görülmüştür. Bunlara getirdiğimiz izah tarzlarına dikkat edilirse, bu hakikat kolayca kavranabilir.

En son olarak, temas ettiğimiz fikrî yanlışlarının - aynı zamanda - O'nu mânevî vebalden biraz olsun vikaaye maksadına bağlı olduğunu zikretmeliyiz. Meselâ sırf **Sultan Abdülhamid Hazretleri**'ni medhe daha fazla medar olsun diye millî tarihimizin sertâcı **Kaanûnî Sultan Süleyman** hakkındaki tahfifkâr beyanları veyahud da yine aynı maksada bağlı olmak üzere dâvâmızın şehidi sayılmak gereken **Sultan Abdülâziz Han** hakkındaki sözleri... Bunlardaki hissilik ve indiliği göstermek, okuyucuların tesir altında kalarak aynı istikamette beyanlarda bulunmalarını önlemek ve binnetice **Üstâd Necip Fâzıl**'ın vebâlinin, yanlışlarının teselsülü sûretiyle çoğalmasını önlemek değil midir?.

Bu vesile ile, iman nimetinin bizlere kadar intikalinde hizmeti geçmiş olanların cümlesinin ruhlarının şâdolması temennisiyle **Üstâd Necip Fâzıl** merhuma da Cenab-ı Hak'dan vâsi rahmet ve mağfiret niyaz ederim.

Kadir Mısıroğlu

19 Şubat 1993

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞAHSÎ HÂTIRALAR PERSPEKTİFİNDEN NECİP FÂZIL

I - İLK TANIŞMA

İslâmî hareket 1945 yılında sözde «*demokrasiye geçiş*»le filizlenmeye başlamıştı. **Üstad Necip Fâzıl Bey**'in yeni şahsiyyeti ile ortaya çıkması da o tarihlere rastlar. Bu «*Büyük Doğu*» adıyla neşretmeye başladığı mecmua ile olmuştur. Bense, ilerde kendisinden pek çok istifâde edecek olduğum bu dergiyi 1947-1948'lerde tanıdım. Lâkin ilk alâkam hâhişkâr (çok arzulu) değildi. Çünkü bir taşra kasabası olan doğum yerim Akçaabat'ta yaşıyordum. O zamanlar gazeteler buraya haftada bir veya iki seferde birikerek, üçü dördü birden ulaşıyordu. Bu bakımdan mevkûteleri (müddetli yayınları) takip muhitimizde birkaç kişiye inhisar ediyordu. Gazete bâyiliğini ise bir berber ek iş olarak yapmaktaydı.

Büyük Doğu o zamanlar Akçaabat'a iki veya üç nüsha olarak gelirdi. Bazan yetişip alamazdım. Üstelik yaşım küçük, harçlığım azdı. Âileme kitap ve mecmua bir lüks olarak gözü-

küyor ve onlara harcadığım para yüzünden azar bile işitiyordum. Halbuki **Hz. Ali** cenklerinden başlayarak, hafta günü kurulan pazar yerindeki seyyar satıcıdan tedârikle bütün halk kitaplarını okuyup bitirmiş, Büyük Doğu ile zihnî bir ünsiyet kurabilecek derecede terakki etmiştim.

1950 yılında Trabzon Lisesi'nde leylî (yatılı) olarak okumaya başlayınca hem mâlî hem de fiilî olarak nisbî bir istiklâl elde etmiştim. Bu tarihler Büyük Doğu'nun en hızlı zamanıydı. O derecede ki, bir aralık «günlük» olarak bile yayınlanmaya başlamıştı. Artık onu sıcak bir alâkayla ve muntazaman tâkip edebiliyordum.

O zamanlar Trabzon Lisesi Artvin'den Ordu'ya kadar altı vilâyete hitab ettiğinden, çeşitli muhitlerden gelmiş talebelerle karşılaşmış ve bunlar arasında da birkaç kafa dengi arkadaşa rastlamış idim. Fakat yine de müdhiş bir azınlıkta idik. Muntazaman namaz kılıyordum. *Büyük Doğu* ile birlikte *Sebîlürreşad, Orkun, İslâm'ın Nuru* ve arada bir çıkıp batan *Serdengeçti* gibi mecmuaları da takibe başlamıştım. Bu yüzden mekteb arkadaşlarımla aramızda pek çok hâdise çıkmış ve bunların bazıları idâreye aksedecek kadar büyümüştü. Çeşitli kavgalar ve **M. Kemal Paşa**'nın resmini yırtmaya kadar varan bu hâdiselerin tafsilâtı için «*Geçmiş Günü Elerken*» isimli hâtırât mahiyetindeki eserimize bakılmalıdır.

Bu devrede Büyük Doğu ve **Necip Fâzıl Bey**'le alâkalı cereyan etmiş en mühim hâdise şuydu: Sanırım 1953 yılında idi. Gazetelerde çıkan bir haber aramızda bomba tesiri yarattı [4].

---

4 - Artık umûmîleşmiş görünen bir hassasiyetle -yaratmak- kelimesi muhterem okuyucularımın zihnine takılmamalıdır. Güzel Türkçe'mizi «sadeleştirmek safsatası» ile tarih boyunca kazanmış olduğu bütün ifâde inceliklerinden mahrum kılarak kısırlaştıran devrimbaz zihniyyet yüzünden yaratmak, vücûda getirmek mânasındaki «ibda», inşâ', ihdas, îcad v.s. gibi kelimeler diri diri gömülmüş yani nisyana (unutulmaya) terkedilmiştir. Kaldı ki, «yaratmak» kelimesi «hâlik» karşılığı olduğundan ve bu da esmâ-

Necip Fâzıl Bey Beyoğlu'nda bir kumarhânede cürm-i meşhud hâlinde yakalanmış ve hâdise inkârı gayr-ı kabil bir sûrette resimleriyle sergilenmişti. Kendisini müdâfaa sadedinde, ilerici (!) hocalarımız ve bazı arkadaşlarımızla kavga edegeldiğimiz bir kimsenin böyle dâvâsı ve İslâmî hayat üslûbuyla tezad teşkil edecek bir sûrette ortaya çıkması bizi, muârızlarımıza karşı küçük düşürmüştü. Yine de O'nu müdâfaa zemininde bir şeyler söylemeye çalışıyor, sürüklendiğimiz paniği belli etmemeye çalışıyorduk. Devrimbaz gazeteler O'na bir isim takmıştı: «*Süper Mürşid!...*» Günlerce bu ismi kullanarak karikatürler çizdiler ve O'nunla alay ettiler. Muârızlarımız bu gazeteleri kasden bize göstererek okuyor biz de onları alıp yırtıyorduk.

Necip Fâzıl daha önce Osmanlı Bankası memuru olarak Trabzon'da bulunmuştu. Bazı hocalarımız O'nu bu vesile ile, yakınen tanıyorlardı. Elimizde Büyük Doğu Dergisi'ni gördükçe O'nun kumar illetinden uzun uzun bahseder ve bizi soğutmaya çalışırlardı. **N. Fâzıl Bey**'in fikirlerine duydukları infial sebebiyle O'nun kusurlarını daha da mübâlâğalandırarak anlatırlardı. Böyle hocalara içimizden diş biler, fakat zâhiren bir şey söyleyemezdik. Bu defa adamlar haklı çıkmışlardı. O günleri müdhiş bir eziklik içinde geçirdik.

O zaman dört sene olan liseyi bitirip de İstanbul'a geldiğimde **Necip Fâzıl Bey**'in yüzünü görmemek, O'nunla asla temasa geçmemek hususunda kararlıydım. Yazılarını okuduğumuz kimseleri birer birer ziyâret etmeme rağmen, O'nu hiç aramadım. Resimlerinden kendisini çok iyi tanıdığım için birkaç defa Cağaloğlu muhitinde çok yakından görmek fırsatı doğduğu halde tanışıp konuşmaya teşebbüs etmedim. O'na gönülden

---

yı ilâhiyeye dahil bulunduğundan tecviz edilmiyorsa düşünülmelidir ki, Cenâb-ı Hak yüce Kur'an'da kendisinden «Ahsen-ül Hâlıkîn» yani «yaratıcıların en güzeli» diye bahsetmektedir.

kırgındım. Ancak bu perhizkârlığımı bir-iki seneden fazla sürdüremedim.

Sanırım 1956 yılı sonbaharıydı. Bozdoğan Kemeri, Kirazlı Mescid Sokağı'nda Osmanlı'dan kalma eski bir konağı Seyhan Talebe Yurdu adıyla yurt olarak çalıştırıyordum. Müdür odasında otururken İstanbul'a geldikten sonra tanıdığım milliyetçi, muhâfazakâr arkadaşlardan **Mehmed Çavuşoğlu** (sonradan Edebiyat Fakültesi'nde profesör olmuş bir iki yıl evvel de trafik kazasında vefat etmiş bulunan rahmetli arkadaşımız) geldi ve **Necip Fâzıl Bey** hakkında şu tafsilâtı verdi:

O sırada hapiste olan merhum, Maârif Vekili **Tevfik İleri**'nin müzâhereti ile Haydarpaşa Nümûne Hastahânesi'ne kaldırılmış. Aslında hiçbir rahatsızlığı yokmuş. Orada jandarma nezâ-retinde ayrı bir pavyonda yatıyormuş. Çoluk çocuğu ise madden feci bir perişanlık içindeymiş. Kendisi hapishânede *«Çöle İnen Nur»* isimli vaktiyle yayınlanmış olan bir kitabını yeniden ve mükemmel bir sûrette yazıp bitirmiş. Bunu son derece az bir bedel mukabilinde Cağaloğlu'ndaki kitapçılardan Maârif Kütüphânesi sâhibi **Hüseyin Tutiya**'ya satmak üzere imiş. Adam, **Necip Fâzıl Bey**'in sıkışıklığından istifade ederek bu kitabın te'lif hakkını yok pahasına satın alırsa, hem O'nu âdî bir kâğıda ve iptidâî şekil şartlarıyla neşreder ve hem de Üstad mâğdur olurmuş. Buna mâni olmak için kendisine benden bahsetmiş. Bu kitabı benim satın alıp basmam hususunda mutabakat hâsıl ederek bu sebeple bana gelmiş olduğunu anlattı ve daha bir hayli tafsilât verdi.

O zaman bir talebe ayda vasatî yüz Türk Lirası ile geçinebilirken, benim -aşağı yukarı- net üçbin lira aylık kazancım vardı. Kitapçılık yapmayı asla düşünmüyordum. Ancak **Mehmed Çavuşoğlu**'nun bu teklifle bana gelmesinin bir sebebi vardı.

Bir yıl kadar önce *«Cehennem Meyvası»* isimli bir eser bastırmıştım. Bu, lisede edebiyat hocalığımızı yapmış olan **Dr.**

M. Kaya Bilgegil'in ilk gençlik yıllarında neşrettiği mensur bir eserdi. Sonradan profesör olmuş, Erzurum İslâmî İlimler Fakültesi'ni kurmuş ve geçenlerde de rahmet-i rahmân'a kavuşmuş olan bu değerli insan, benim 1954 yılında Trabzon Lisesi'nde **M. Kemal Paşa**'nın resmini yırtmamla başlayan bir sürü hâdise dolayısıyla uzun müddet Vekâlet emrine alınmış ve maddî müzâyakaya sürüklenmişti. Buna sebep olduğum için mâlî durumum düzelince, O'na faydalı olmak maksadıyla bu kitabı çıkarmıştım [5].

Mehmed Çavuşoğlu zikrettiğim şu sebebi bilmediğinden beni yayıncılığa hevesli sanıyor ve bu sebeple **Necip Fâzıl Bey**'e fikrî ve hissî zaafımı da hesaba katarak *«Çöle İnen Nur»* isimli bu kitaba lâyık olduğu parayı verebileceğimi düşünüyor ve böylece Üstâd'a iyilik etmek istiyordu.

Kendi kendimle vicdânî bir muhâsebeye giriştim. Kırgınlığı bir tarafa bırakarak O'na faydalı olmam gerektiğine karar verdim. Ne de olsa yazılarından bir hayli istifâde etmiştim.

Yanıma üçbin Türk lirası alarak kalkıp Haydarpaşa'daki Nümûne Hastanesi'ne gittim. **Necip Fâzıl Bey**'in yattığı yer, hastaneye bitişik olarak bahçeye inşa edilmiş küçük ve münfe-

---

5 - Ne yazık ki, amatörce yapılmış olan bu yayıncılıktan hiçbir fayda hâsıl olmamış bulunmasıyle bende aynı istikamette devam arzusu uyanmamıştı. Ertesi yıl arkadaşlarımız, **Şâdi Pehlivanoğlu** ve **Yücel Hacaloğlu** ile birlikte neşrine başladığımız «NİZAM» gazetesi de sanırım iki veya üç sayı çıkabilmişti. Okuyucu adedi o kadar azdı ki... 1964'te SEBİL YAYINEVİ'ni kurduğum zaman Üstad şöhretli bir kalem olduğu halde O'nun **«Büyük Mazlumlar»** isimli eserini ancak beş bin adet basabilmiş ve yedi sekiz senede tüketebilmiştim. Kısacası yayın hayatı ne mânen ve ne de madden câzipti!... Bu durumu değiştiren başlıca sebep «İmam-Hatip Mektepleri» dir. Ancak bugünkü yayıncılığa hâkim olan vasıfsızlık sefâleti, o günleri aratacak derecede hazindir. İnşallah çok gecikmeden bu kemmiyetçe bereket bir de keyfiyetçe gerçekleşir. Aksi halde cephemizde zuhuru muhtemel sapıklıklarla baş edilemeyecektir!..

rid bir oda şeklindeydi. Adetâ büyükçe bir kulübeyi andırıyordu. Kapıda bir jandarma duruyordu. Odanın zemini toprak seviyesinden - her nedense - bir, bir buçuk metre kadar alçaktı. Bahçeye açılan bir kapıdan birkaç merdiven inilerek hemen odaya giriliyordu. Tavanı oldukça yüksek olan bu oda adetâ bir kuyuyu andırıyordu. Üstad, tabiî olarak bu odada yalnızdı. Sadece kapıda bir nefer bekliyordu. Ancak ihtilâttan men edilmiş değildi. Dilediği herkesle dilediği her an görüşebiliyordu. Belli ki, geleceğime muhakkak nazarıyla bakıyordu. Çünkü gezmeye çıkacak bir insan gibi giyinmiş bekliyordu. Beni çok hâhişkâr bir sûrette karşıladı. Heyecanlı görünüyordu. Demekki, sonradan birçok benzerlerine şâhid olmuş bulunacağım gibi mâli müzâyaka had derecede idi. Hiç oturmadan ayakta yarım saate yakın konuştu.

Önce dâvâ ile alâkamı ölçecek bir mecrada yürüyen konuşmanın sonunda sözü asıl maksadına intikâl ettirerek kitabın müsveddesini takdim etti. Ederken de eserini o kadar methetti ki, sanki bana mukaddes bir emânet tevdi ediyordu [6].

---

6 - Bu, İslâm harfleriyle meydana getirilmiş, normal kitap ebâdında tek tek kâğıtlara yazılmış bir eser müsveddesi idi. Belli oluyordu ki, Üstadın hapiste vakti bol olduğundan itina ile yazılmıştı. Üstad'ın eserlerini tesvid ederken İslâm harfleri veya lâtin hurufatını tercih hususunda bir prensibi olmadığını sonradan öğrenecektim. Halbuki nazariyede İslâm harflerinin hâhişkâr bir taraftarı idi. Takdire şâyân olan bu temâyülünü defaatle izhar ve ifâde etmiştir. Bunlardan en son bir misali dikkatinize arz ederim.

Vefatından 79 saat önce «*basında elli yılını doldurmuş olanlara âid bir toplantı*» da okunmak üzere oğlu **Mehmed Kısaküürek**'e dikte ettirdiği hitabede:

«..... Bizim son kalan yarım asırlıklar kadromuz içinde en belirli fârika, sonrakilerden yeni harfler duvarıyla sınırlı olmamızdır. Yeni harfler üzerinde herhangi bir akademik ve politik fikir belirtmeksizin hüküm vereyim ki, bu hareket ana-baba mahsûlü yerine tüp çocuk yetiştirmekten farksız, göbekten aşağı cihazları işleyen ve yukarısı gittikçe dumura uğrayan nesiller peydahlanmıştır.....»

(bkz: Necip Fâzıl Armağanı, Suffe, İstanbul 1984 sh. 407)

Eğer onu hemen neşretmeyeceksem çok iyi muhâfaza etmemi de tembihledi. Bunun için ne vereceğimi hiç sormadı. Tanıdığım en zekî insan olan Üstad kısa cevaplarımdan benim dâvâmız ve kendisine meclûbiyet yönünden ne durumda olduğumu çok iyi anlamıştı. Nasıl olsa imkânlarımın sonuna kadar cömert davranacağımı adı gibi biliyordu. Hem O'nun için mühim olan o ânın sıkıntısını atlatmaktı. **Mehmed Çavuşoğlu**'nun anlattığı **Hüseyin Tutiya** ile alâkalı olan beyanlar da Üstâd'ın uydurmasıydı. Zira ben daha lise yıllarımda bu eserin **Hüseyin Tutiya** tarafından yapılmış ilk baskısını okumuştum. Kimbilir nâşirle arasında ne ihtilâf çıkmıştı ki Üstâd Büyük Doğu'da «kendi eserini okumamalarını» okuyucularına tavsiye etmişti. Asıl maksadım, eser satın almak değil de yardım etmek olduğundan bütün bunları bilmiyormuş gibi davranarak bir zarfın içine koymuş bulunduğum üçbin lirayı kendisine takdim ettikten sonra vedâlaşıp ayrıldım.

Hemen o gün Osmanlı Bankası'nda bir kasa kiralayarak bu eseri O'nun arzu ettiği emniyete kavuşturdum.

Birkaç ay sonra Üstâd tahliye oldu. O zaman Feneryolu'nda geniş salonlarıyla Osmanlı devrinden kalma saray yavrusu bir evde oturuyordu. Evi «Geçmiş olsun!...» demeye gelen genç, yaşlı çeşit çeşit insanlarla doluydu. Bunların içinde bana defaatle teveccüh ve alâkalarını izhar etti. Ayrılırken de kapı üzerinde zikri geçen eseri, ufak tefek tashihler için kendisine geriye verip veremeyeceğimi sordu. Eseri yardıma bahâne olsun diye almış, neşretmeyi düşünmemiştim. Fakat bunu O'na söylemedim. Teklifini kabul ettim ve birkaç gün içinde arzusunu yerine getirdim. Sonradan öğrendiğime göre müsveddeyi benden alır almaz derhal bir başkasına satmış. Eseri yayınlanmış olarak görünce hayret etmedim ve kendisine de bir şey söylemedim. Maâlesef Üstad böyle hareketleri birçok kereler başkalarına da yapmıştır. Bu tutum O'nun kendi-

sini sevenlere karşı âdeta umûmî bir tecziye tarzıydı.

Bu sûretle başlayan münâsebetimiz çok sür'atle gelişmiş ve ben çok kısa bir zamanda Üstad'ın en güvendiği bir genç oluvermiştim. Fakat ne yazık ki, O'nun mizacındaki aşırılık ve hayatındaki tezatlar sebebiyle bu dostluk benim yâdellere çıkışıma kadar tafsilâtlı bir roman teşkil edecek kadar renkli zikzaklar çizerek devam edip gitmiştir. O, -müsbet ve menfî yönleriyle- tanıdığım en câlib-i dikkat bir sîma idi. Bu bakımdan O'nunla şahsî münâsebetlerimizden seçilmiş birkaç ehemmiyetli vak'ayı dikkatlerinize sunmadan önce bu münâsebetin kısaca ve umûmî bir surette tahlilini arz etmek istiyorum:

II- MÜNÂSEBETLERİMİZİN SEYRİNE UMÛMÎ BİR BAKIŞ

Üstâd Necip Fâzıl Bey, dâimi bir sûrette med-cezir hâlindeydi. Bunu öfkeli anlarında daha bariz bir sûrette hissederdiniz. Zira şiddetli bir bağırıp çağırmanın üzerinden sadece birkaç dakikacık geçtikten sonra O'nun pişmanlık intibaı veren hüzün yüklü bir ses tonuyla konuşmasına şâhid olurdunuz.

Böyle kimselerle beraberliklerin, zamanla en şiddetli infiallere karşı bile insanı icabı kadar hassas ve alâkalı davranmaktan alıkoyduğunu az çok tecrübe etmiş herkes bilir. Bir müddet sonra, ne öfkenin şiddeti ile bunu doğuran âmil arasındaki nispetsizlik ve ne de asabiyet ile hilmiyet arasındaki âni zikzaklar sizi alâkadar eder. Bunlar ef'al-i âdiye hâlini alır. Üstelik ben bu aksülamel dengesizliğine rahmetli babamdan dolayı âşina idim. Üstâd'a mülâki olduğumda bu hususta bir nevi muafiyet sahibi idim. Yine merhum pederime âid müşahadelerimden çıkan bir netice olarak, böyle aşırı öfkeli insanların fevkalâde hassas, kin gütmeyen, ard düşünce taşımayan temiz, vicdanlı

kimseler olduğunu da gayet iyi bilmekteydim.

Diğer taraftan babam, kan bağının verdiği bir emniyetin neticesi olarak bana karşı davranışlarında alabildiğine fütûrsuz ve mütecâvizdi. Üstâd ise, kendince mümkün olabildiği kadar ihtiyatlıydı. Yani bana başkalarından daha farklı davranır ve amelî kusurlarını dikkatimden uzak tutmaya çalışırdı. Bu da bana biraz gurur ve biraz da galiba haz veriyordu.

Bütün bunlar, benim bu «*katlanılması zor adam*»la - her şeye rağmen - münâsebetimi kesiksiz ve âhengli bir sûrette sürdürmemi gerektirdiği halde buna asla muvaffak olamadım. O'nunla aşırı yakınlığın derhal bir kopmaya sebeb olacağını tahmin etmek zor değildi.

«*Kurb-i sultan, âteş-i sûzânest*» [7] tam onun için söylenmiş gibiydi. Hep muhabbetli fakat mesâfeli kalmak istedim. Sırf bana bağlı olsaydı, sanırım bunu gerçekleştirebilirdim. Ama O, sanki itidâle düşmandı. Hemen her mes'elede olduğu gibi dostluklarında da, zaman ve müşâhadelerin oynaması muhtemel rolü beklemeden sür'atle irtifalar kaydeder, bu irtifalara muhatabını da -kendisine karşı vâki bağlılık nispetinde- iradesizleştirerek sürükler, sonra da mutlaka kopmaya müncer olacak bir şiddette bu münasebet üzerine abanırdı. Şu mukadder neticeden kurtulmanın tek çaresi O'nunla seyrek görüşmek ve bu görüşmelerde O'na bağlılık ve muhabbeti setretmek yani kendisine hissettirmemekti. Bunu anlamak ve mizacıma aykırı olan ketum davranmakda bir dirâyet gösterebilmek için on-onbeş senelik bir tecrübe devresi gerekecek ve bu denge bende pek çok kırılıp dökülmelerden sonra ancak kurulabilecekti.

Zaman zaman kendi kendime sormuşumdur: Biz bu adamla beraber olmaya -hatta- O'nu kabullenmeye mecbur muyuz?!

7- Sultana yakınlık, yakıcı ateş gibidir.

Çünkü «*İslâm Dâvâsı*» diyerek ağzınızı açtığınız anda, muârızlarınız hemen karşınıza O'nu çıkarır, dâvası ile davranışları arasındaki tezadları sıralayarak sizi müdafaada müşkil bir mevkie düşürürdü. O derecede ki 1950'li yıllarda İslâm Davası'nı **Necip Fâzıl**'dan tecrid ederek va'z etmek âdeta kaabil değildi!.. Buna karşı Üstad **Bediüzzaman**'ın hediye bile kabul etmeyecek derecedeki istiğnâsı ve ferâgat-i nefsi yegâne tesellimizdi. Muârızlarımıza ancak O'nunla cevap verebiliyorduk.

Evet, Üstad **Necip Fâzıl**'ın küfre karşı meydan okuyuşu, her mü'min gönle su serpiyordu. Ancak bunda bile bazan İslâmî edepten o kadar uzaklaşıyordu ki; bunu tasvip de bence kolay olmuyordu [8].

O bir savaşçıydı. Savaşta ise, her kaaide meşrû idi. Yeter ki neticeye müessir olsun!.. Ruhundaki şovalyelik meylini tatmin için daima taarruza mecburdu. Müstahak bir muhatap ve ihtiyaca salih bir vasıta bulamadığı zamanlarsa O, donkişotluğa mecburdu. İşte şu teşhis sebebiyle zaman zaman samimiyetinden şüphe ettiğim olmuştur. Buna bir de İslâmî ahlâk bakımından tasvibine imkân olmayan bir yığın falsolu davranış eklenince benim mizacımdaki bir kimsenin O'nunla beraberliği elbette âhenglı olamazdı. Zira **Osman Yüksel** merhuma göre

---

8- Meselâ bir muârızına «... Ve kalemini vücûdunda en uygun menfeze sokar sus pus otursun!..» (Bkz. Son Posta Gazetesi 22 Ocak 1962) tarzındaki sözleri İslâmî edep bakımından cidden öfkenin sürüklediği utanılacak ifâdelere bir misaldi.

Üstâd bazan tedâilerin aşırı çirkinliğinden de rahatsız olmazdı. Meselâ «Analarımızın namaz örtüsünü, âdet bezinden daha kerih görenler...» diyerek düşmanlarına saldırırken şu teşbihteki çirkinlikten rahatsız olmuyordu. Böyle misaller saymakla bitmez. O yüzden muarızlarından biri birgün «Biri çıkıp da Necip Fâzıl Bey'e biraz İstanbul terbiyesi öğretse!..» demeye mecbur kalmıştı.

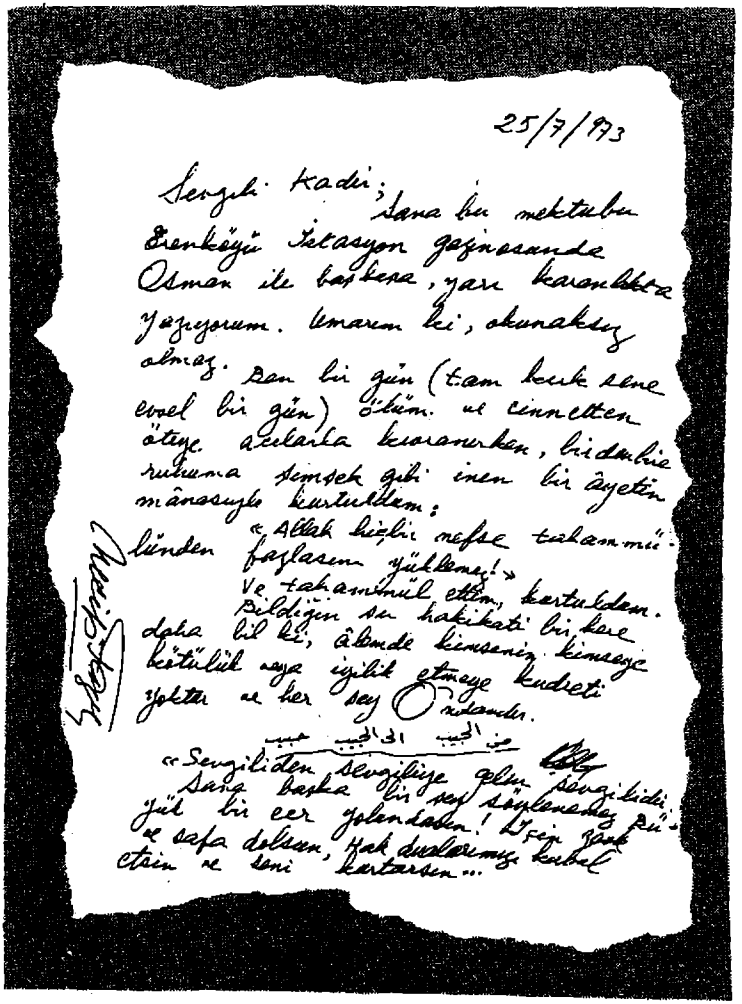

25/7/973

Sevgili Kadir;

Sana bu mektubu Erenköyü İstasyon gazinosunda Osman ile beraber, yarı karanlıkta yazıyorum. Umarım ki, okunaksız olmaz. Ben bir gün (tam kırk sene evvel bir gün) ölüm ve cinnetten öteye uzanarak kıvranırken, birdenbire ruhuma şimşek gibi inen bir âyetin mânasıyla kurtuldum:

«Allah kişiyi nefsi tahammülünden fazlasını yüklemez!»

Ve tahammül ettim, kurtuldum. Bildiğim şu hakikati bir kere daha bil ki, âlemde kimsenin kimseye hâtırlık veya iyilik etmeye kudreti yoktur ve her şey Onundur.

من الحبيب الى الحبيب حبيب

«Sevgiliden sevgiliye gelen sevgilidir.»

Sana başka bir şey söylenemez. Pür-cül bir eer yolundasın! Dağı taşı ve safa dolasın, Hak dualarımızı kabul etsin ve seni kurtarsın...

Mustafa Sabri

Üstâd'ın ben, Eskişehir Askerî Cezâevi'nde iken yazıp aziz dostum **Osman Topbaş**'la elden gönderdiği mektup.

ben fazla ciddi veya katı idim. Neden?! Çünkü kendisinin

Bilhassa 1959 yılı, «Büyük Doğu»nun en hızlı devresiydi. Bu yüzden gün geçmezdi ki, hakkında yeni bir dava açılmış olmasın!.. Böyle davalarda O'nu yalnız bırakmak istemez ve toplayabildiğimiz kadar gençle mahkeme koridorlarına dolardık.

O günlerin şartlarında bu maksadla çok değil, on genç bulup mahkemeye getirebilmek büyük bir hâdise olurdu. Üstâd murafaa (duruşma) dan sonra ilk fırsatta telefona sarılır ve evini arayarak:

« - Neslihan!.. Görmeliydin, bütün Üniversite gençliği arkamdaydı!..» gibi sözler söylerdi. Sonra murafaada cereyan eden münâkaşalar hakkında bizimle sohbet ede ede idârehâneye dönerdi.

*Gene böyle bir gündü. Medine'den **Ali Ulvi Bey** (Kurucu) gelmişti. Büyük Postahâne'nin üst katı'ndaki Ağır Ceza Mahkemesi'nde Üstâd'ın bir muhâkemesi cereyan edecekti. Bu, o zaman C.H.P. İstanbul Vilâyet İdâre Hey'eti Reisi olan **Şemseddin Günaltay**'a hakaret iddiası ile açılmış bir davaydı. Üstâd, Büyük Doğu'da **Günaltay**'ın resmini kapak yapmış, bu reşme gömme sûretiyle bir maymun resmi ilâve etmişti. Altına da «Yazısız!..» diye bir kelime kondurmuştu.*

*Bu neşriyattan doğmuş olan dava CHP'yi alâkadar ettiğinden O'nu tutan bütün yayın vasıtalarının muhabirleri oradaydı. Bunlardan biri de haftalık KİM Dergisi'nin kalemşörlerinden **Orhan Birgit**'ti. Bizi toplu halde yakalayınca resmimizi çektiği gibi, şahsen benimle Hukuk Fakültesi'ndeki seçimler üzerine bir münakaşa açmıştı.*

*O zaman biz Fakülte'de «**Yıldırım Grupu**» adıyla bir grup kurarak talebe seçimlerine girmeye hazırlanıyorduk. Gençliği*

gerekli gereksiz esprilerini hafiflik kabul ederek soğuk

KADRİ MISIRLIOĞLU, KISAKÜREK VE BİR BÜYÜKDOĞUCU İLE D.P.'nin gençlik kuvveti

geceleri yurtlarda devam eden bir büyük mücadelenin arkası alınamadığı için, Hukuklu öğrenciler bu haftayı da, çekişme içinde geçireceklerdi.

Aslında, çekişmeyi çok tatlı ve meşru olarak görmek gerekirdi. Aralık ayı, Fakültelerde talebe cemiyetleri ve dernekleri için kongre, dolayısıyla seçim ayı idi. Hukuk gibi, bugünkü öğrencileri içinden yarının birçok politikacısının, Baro İdare Kurulu üyesinin, hâkiminin yetiştiği bir Fakültede kongre mücadelesinin elbette çok tarafları ve tâlibi olacaktı.

Nitekim, hem Türkiye Millî Talebe Federasyonunun Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti, hem de Millî Türk Talebe Birliğinin Hukuk Derneği, bu ayın son haftasında yapılacak olan kongreleri için geniş çapta kulüb faaliyetine [illegible] ediyordu. [illegible] teşekkülün [illegible]

lerin en büyük yardımcılarının devrim düşmanları olarak tanınan ve Fakültede sayıları çok mahdut bulunan öğrenciler olmasıydı. Millî Türk Talebe Birliği Hukuk Derneği İdare Kurulunu ele geçirmek için çalışan Kâmuran Baran, geçen haftaki KİM dergisinde açıklanan bir raporun sahibi idi ve yıllardanberi Fakültenin birinci sınıfında öğrenci olduğu ve bu yüzden derslere fazla devam etmediği için öğrenciler arasında pek tarafları yoktu. Ama, bir yandan Sadık Erdem'e verdiği raporda belirttiği şekilde, Fakültedeki partili öğrencileri teşkilâtlandırmak, öte yandan da devrim aleyhtarlarından yardım istemek sâyesinde kendisine şans arıyordu. Baran'ın karşısındaki hizip «Devrimciler» adını taşıyordu ve kongreyi ku-

MİM (KİM) Mecmuası'nın 23 Aralık 1959 tarihli nüshasında bir tezvir yazısının kupürü (İzahat karşı sahifede)

karşılardım. **Necip Fâzıl Bey**'in ahlâkî falsolarına-O'nu ol-

---

*CHP hesabına tapulu malı gibi telâkkî eden bu güruh, elimizdeki tespihten, ayağımızdaki tmeste ve toplantılarda «**İslâm Harfleri**» ile not tutmamıza kadar her şeyi tezvir vesilesi kılarak bize hücum ederlerdi. O sırada KİM Örfi İdâre'ce kapatılmıştı. MİM adıyla neşriyata devam ediyorlardı. Bununla **İnönü**'nün damadı Metin **Toker** tarafından çıkarılmakta olan AKİS Mecmuası'nın dâimi hücumlarına uğruyorduk. Nitekim bunlardan bazılarını tekzib mecburiyetinde kalmışızdır. Aslında biz fakültede gayet azdık. Fakat seçim gibi vesilelerle DP taraftarı olan gençleri de beraberimizde gösterince Onlar endişe ediyorlardı.*

*Yanımda bir sakallı görünce (**Ali Ulvi Bey**) fırsatı ganimet bilip resmimi çekmiş ve O'nun ben olduğum zehabını tevlîde müsâid bir resimaltı yazısı ile bunu yayınlamıştı. O zamanlar ehl-i dalaletin en fazla korktuğu şeylerden biri de «**sakal**»dı. O, bir nevî gericilik hücceti sayılıyordu. Henüz komünistlerin de sakal bırakma modası başlamamıştı.*

*Diğer taraftan soy adımı da kasden hep «**Mısırlıoğlu**» sûretinde yazar ve bununla benim Arab asıllı olduğum intibaını yaratmak isterlerdi. Bugün bile devam eden bu taktiğin yüzlerce misâli vardır. «**Türklük**» ile «**Müslümanlık**»ı yan yana ve iç içe görmek ve göstermek istemeyen bu nâdanlarca İslâmlık, Arablara mahsus bir din ve dâvâ idi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında hâhişkâr bir İslâm aleyhtarı propagandanın temel sermayelerinden biri olan bu görüşün izlerine hâlâ bazı gedikli Kemalistlerin eserlerinde rastlamak mümkündür:*

*(Bkz: Prof. Dr. **İlhan Arsel** - Arab Milliyetçiliği ve Türkler, Ankara 1975). Bu eserin, mahud **Selman Rüştü**'nün hezeyannamesinden, hiçbir, farkı olmadığı halde ne yazık ki henüz, hak ettiği mukabeleyi görmemiştir.*

KADİR MISIROĞLU İRTİCA İSNADINI FAKÜLTE KÜRSÜSÜND E REDDEDİYOR Hakkın ' kuvveti

Yıldırı

M. gurubu

Hakkımızdaki neşriyatınız birçok bakımlardan meşhur deve hikâyesini hatırlatmaktadır. Düzeltmeğe ne resinden başlıyacağımı bilemiyorum. Önce şunu söyliyeyim ki, adım Kadri Mısırlıoğlu değil, KADİR MISIROĞLU'dur. Üzerinde bu kadar durulmasından da anlaşılacağı üzere Hukuk Fakültesinde en kuvvetli grup olan «yıldırım grubu»nun yüzlerce üniversiteli taraftarına basma kalıp bir ifade ile «devrim düşmanı, Nurcu, mürteci» derken neye dayanıyorsunuz, uydurma bir resme değil mi? Halbuki benim Necip Fazıl ile çekilmiş müteaddit gerçek resimlerimi de bulabilirdiniz. Fakat bu ne ifade eder. Onun mahkemelerini çeşitli fikir sahibi gençler takip etmekte ve bu arada fotoğrafları da çekilmektedir, bütün bu gençlerde mi mürtecidir, onları da mı mimlemesunuz? Yoksa siz sırf [illegible] alınma yanıştı[illegible] mediğiniz herhangi bir kimse ile tesadüfen bile olsa yanyana gelen herkes mürteci mi olur Şahsımı ve Fakülte içinde şahsiyetleriyle temayüz etmiş kıymetli arkadaşlarımı kadrolaştıran «Yıldırım» gurubunu hedef tutan mesnetsiz neşriyatınız üniversite gibi aydın bir muhitte geri fikirlerin vücudunu ve şumulunu iddia etmek ile üniversitemizin manevî şahsiyetine hakaret ve tecavüz teşkil etmektedir. Ben şahsen hiç bir partiye kayıtlı olmadığım gibi üniversite içinde ezici bir ekseriyete sahip olan mensubu olmakla iftihar ettiğim «YILDIRIM» gurubu da hiç bir gurupla birleşmiş değildir. Ve bu gurubun tek gayesi dalma talebe davalarını takip ve halletmek olmuştur. Bu mevzuda bize siyasî maksatlar izafe eden beyanınızda bütün hakikattir. Şunu iyi bilinir ki, ben sizin ulu orta iddia ettiğiniz gibi bir mürteci değil, milletimizi meydana getiren bütün maddî ve manevî kıymetleri müdafaa azmiyle dolu Müslüman bir Türküm. Bütün arkadaşlarımın de[illegible] platform [illegible] bütün

TEKZİBİMİZ

MİM (KİM) Mecmuası'nın 30 Aralık 1959 tarihli nüsha

duğu gibi kabul ederek - sonuna kadar katlanmaz, nihâyet bir noktada isyan ederdim [9].

Ayrıca hiç kimseye bir şey öğretmek ve O'nu yetiştirmek için kılını bile kıpırdatmazdı. O'nun öyle bir mes'elesi yoktu [10]. İçindeki canavarı tatmin için konuşacak ve yazacak, siz de bunlardan kendi kendinize ne öğrenirseniz öğrenecektiniz!. Öyleyse evet, kendisi ile beraberliğe niçin can atıyorduk?!.. Çünkü büyüleyici bir konuşması vardı. **Necip Fâzıl Bey**'le münâsebetlerimizin tahlili esnasında bir mes'elenin de aydınlanması lâzımdır:

---

9 - **Üstâd Necip Fâzıl**'la aramda isyan noktasına varmış pek çok vak'a cereyan etmiştir ki bunları merhumun hatırasına hürmetsizlik saydığım için tadad etmiyorum. Her ne kadar kendisi «Bab-ı Âli» isimli eserinde aksi bir usûle itibar etmiş, evlâtları ise daha da sakim bir davranışa meydan vermişlerse de ben böyle hareket etmeyi tercih ediyorum.

10 - O'na göre bu vasıfsız bir meşguliyetti. Senyör işi değildi. Bu hususta o kadar ileri idi ki, herkes için tabii olan birtakım ferdî ve amelî işleri nasıl tenezzül edip de yapabildiğine şaşardınız. Her halde bunlar da mecburî ve asgarisi ile hududlu idi. Meselâ böyle bir mecburiyetle, **Necip Fâzıl Bey** bir çay veya kahve pişirmesini veya bir yumurta haşlamasını öğrenmiş miydi?!.. Hiç sanmıyorum. Yalnız kendisi mi, zannımca, had safhada bağlı olduğu muhterem zevceleri **Neslihan Hanımefendi** bile böyle şeyleri bilmez veya bilse de yapmazdı. Birgün hanımı ile arasında şöyle bir konuşmaya şahid olmuşumdur;

-Onaltı senelik karımsın, elinle bir kahve pişirip de bana vermiş misin?..

Hanımı:

-Pişirsem tenezzül edip içer misin?!.. demez mi.... Ben de bu «bir fincan kahve»yi kılletten kinâye saymıştım. Meğer hakikatmiş.

Evi hiçbir zaman aşçısız, garsonsuz olmazdı. Hatta hapse düştüğü zamanlarda bile bu konfor dâima mevcud olagelmiştir. Söylemeye hacet yok-

*Üstad **N. Fâzıl**'ın Heybeli Ada'daki Bahriye Mektebi'ne yatılı (leylî) kaydedildiği zamanki hali. Çocuk **N. Fâzıl**'ın bile elinde kamçı bulunuşu câlib-i dikkat değil mi?!*

Sebil'in çıkışını pek tasvip etmemiştir. Televizyondan reklâmlarımız geçer geçmez bana telefon etmiş ve tarizkâr bir üslûpla konuşmuştu. Öyle ya, O'na sorulmadan böyle bir şey yapılabilir miydi?!.. Buna rağmen kâh bir beyanat koparak kâh bir konferansından bir şeyler alıp yayınlayarak O'nu - az çok - beraberimizde göstermeye çalışırdık. Kusurlarını ise aramızda pekçok konuşmakta idiysek de harice karşı O'nu daima setretmeye, hatta müdafaaya çalışırdık. Çünkü bunlar bizim için ağyardan saklanması gereken «âile sırları» gibiydi.

Üstâd - burada izahı gerekmeyecek sebeblerle - M.S.P'ye kızgın bir tavır alınca bir nev'i kendini aratma ihtiyacı ile M.H.P.'ye yaklaşmıştı. Bu tavra karşı mecmuamızda yer alan neşriyat rızam hâricinde ve ben İstanbul'da yokken yapılmıştı. Bu yüzden O, bana da gücenmişti. Ancak sonradan yine barıştık. Üstelik bu defa özür dileyen ben oldum.

İngiltere'den telefonla arayıp gözlerinin tedâvisi için oraya gelip gelemeyeceğini sorduğum zaman meğer o çok korktuğu ve merak ettiği ölüm anına takribi bir aylık bir zaman varmış. Sesinde her zamanki meydan okuyuş tonu ile birlikte sevinç hissediliyordu. Tıpkı değerli bir kaybını bulan insanların hayret ve sevinç âhengini andıran bir edâ ile:

« - Allah kuluna takatinden fazla yük yüklemez! Dayan!..» diyordu. Bu ondan duyduğum son söz oldu. Gerisi selâm, kelâm!.. Hayret Üstâd Eskişehir'deki hapsimde **Osman Topbaş**'la gönderdiği mektubda da beni aynı sözlerle teselli etmişti.

(Bkz. İşbu eserin 29. Sahifesindeki vesika.)

---

tur ki; bunlar erkektiler ve evin içinde ayakkabılarıyla ve hususi bir elbise ile dolaşırlardı.

III - BİRKAÇ HÂTIRA

a - ÜSTÂD NECİP FÂZIL BEY'LE İLK KAVGAM YÂHUD ÂKİF'İN YÜZ MISRA'I

1959 «Büyük Doğu»larının yayınlandığı devreydi. **Üstâd Necip Fâzıl Bey** o zaman en renkli ve hızlı günlerini yaşıyor du. Büyük Doğu da kavga atmosferinin doruk noktasındaydı.

Ben de Bozdoğan Kemeri, Kirazlı Mescid Sokağı'nda *«Seyhan Talebe Yurdu»*nu işletiyordum. Bu yurdun hem sahibi ve hem de müdürü bulunuyordum. Bazı bayramlarda *«Büyük Doğu»*ya ilân vererek, Üstâd'ın hayranları ile bu yurtta bayramlaşmasını sağlar ve böylece bir gösteri şansı arardık [11]. Zira gençlik câmiasında hesaba katılmayacak kadar azdık. Çünkü mektepler, dinsiz ve materyalist insan yetiştirecek bir program tatbik ederlerdi. Nâdiren de bizler gibi imalât hatası insanlar zuhur ediyordu [12]. Henüz ortalıkta *«İlim Yayma Ce-*

---

11 - Seyhan Talebe Yurdu'ndaki bu bayramlaşmalardan birine âid tafsilâtı müteâkıb sayfalarda bulacaksınız.

12 - «İlim Yayma Cemiyeti» o zaman sırf İmam Hatip Talebeleri ile meşgul oluyordu. Üniversite gençliğine el atmaya, onlara yardım etmeye cesaretleri yoktu. Böyle bir talep için kendileriyle görüştüğümde, şimdi merhum olmuş bulunan bir ağabeyimiz:

«-Aman **Kadir Bey**» demişti,

«-Sakın böyle bir mes'eleden hiçbir yerde bahsetmeyin! Biz gelen zekât paralarını bir fakir talebeye verdirerek defterimize «devr-i şer'îsi yapılarak gelir kaydedildi» şeklinde bir not düştük diye, mahkemelerde süründük!..»

Bu vak'adan ileride - başka bir vesile ile - daha tafsilatlı olarak bahsedeceğim. O günlerin havası işte böyleydi. Böyle bir zamanda üstâd dolu dizgin bir neşriyat yapıyordu.

miyeti» ile birkaç «*İmam-Hatip Yaptırma ve Yaşatma Derneği*" nden başka hiçbir dinî teşekkül mevcud değildi. Bütün talebe dernekleri balocuların [13] elindeydi.

Büyük Doğu Cağaloğlu'ndaki Şeref Efendi Sokak'ta Havâdis Matbaası'nın bitişiğinde üç katlı ahşap bir binada hazırlanıyordu. Üstad, sonradan iş hanı yapılan bu harap binayı büyük masraflarla tâmir edip boyatmış, en üst katına da kendine pansiyon tipi bir ikametgâh yaptırmıştı. Birkaç ateşli genç ile çoğu vaktimiz orada geçiyor ve Üstad'ın bir nevi muhâfızlığını yapıyorduk.

Bir gün dedi ki:

« - **Hasan Basri Hoca** [14] ile tanışıyor musun?»

« - Evet» dedim.

Hakikaten Beyazıt'ta eski **Hasan Paşa Fırını**'nın arkalarında oturan merhumu sık sık ziyaret eder ve sohbetlerini dinlerdim.

« -Haydi öyleyse!.. O'nu ziyarete gidiyoruz!...» dedi.
Bir arabaya atlayıp hocanın evine gittik. Dereden tepeden konuşuldu. Hoca Ustad'a ihtiyat tavsiye etti. Üstad, "Düşenin

---

13 - O zaman bir «Balo Modası» vardı. Dernekler yardım toplamak, tanışmak gibi bahanelerle umûma açık balolar yapar, koç katımı âlemlerle asrîliğin en tabii icabı olan çeşitli danslar icra ederlerdi. Tahsil yolundaki bir gencin dans bilmemesi en büyük ayıp sayılırdı.

14 - **Hasan Basri** (Çantay) Hoca, o zamanlar merhum **Mehmed Akif Bey**'in arkadaşı olarak bizim alâkamızı çeken şahsiyyetlerden biriydi. Meşhur «Meal-i Kerim»i de o zamanki kitap kıtlığında yeni yayınlanmış bulunduğundan bu alâkayı kamçılayan bir başka müessirdi.

Merhum sağlam fikirler ve seciye sahibi idi. Böyle olmasına rağmen daha sonra bir günlük gazete çıkarabilmek için kurulmuş bulunan ve bunda muvaffak olmayan SÖNMEZ ŞİRKETİ'nin kongresinde O'nunla da kavga edip kongreyi terketmişimdir ki; bunun hikâyesini de «Geçmiş Günü Elerken» adlı hatıralarımızda bulacaksınız. «Şu dobra dobralığım yüzünden vefatında O'nunla da dargındık. Mevlâ rahmet eyleye!..»

yağmurdan pervası olmaz!..» tarzında cevaplar verdi.

Sohbetin bir yerinde **Basri Hoca (Çantay)**, **Mehmed Akif Bey**'in «*Berlin Hâtıraları*» isimli şiirinde neşredilmemiş «*yüz mısra*» olduğunu, bunun kendisinde mevcud bulunduğunu söyledi. Üstad, Büyük Doğu'da neşretmek üzere bunu kendisinden talep etti. **Basri Hoca** o anda bu şiiri bulup çıkaramayacağını ertesi gün bir kimseyi gönderirse temin edip kendisine ulaştırabileceğini söylemesi üzerine Üstâd bu vazifeyi bana verdi.

Günlerden Cumartesi'ydi, ertesi günü **Basrl Hoca**'ya gidip vaadettiği şiiri aldım ve Şeref Efendi Sokak'taki Büyük Doğu İdârehânesine geldim. Zile bir hayli bastımsa da kapıyı açan olmadı. Biliyordum ki; Üstâd içerdedir. Çünkü idârehânenin üst katını allayıp pullayarak, çürük tahtalara bir hayli masraf etmiş, yağlı boya yaptırmış ve kendisine bir yatak odası hâline getirmişti. Günlerden Pazardı. Vakit öğlen üzeriydi, tahminen yatakta olamazdı, bu sebeble zile basmaya devam ettim.

Bir müddet sonra ahşap merdivenleri gıcırtada gıcırtada aşağı indi ve kapıyı açtı. Hayret, Üstâd don gömlekti. Demek ki hâlâ yatıyormuş. Öyle bir öfkeyle bağırıp çağırıyor, zile devamlı basmamdan rahatsız olduğunu ifade ediyordu ki, sanki bir gün evvel bana verdiği vazifeden haberi yoktu.

O'nun bu öfkesine aldırış etmeden içeriye girdim ve merdivenlerden yukarıya çıkmaya teşebbüs ettim. Bu sefer ayaklarımı merdivenlere dizdiği müteaddid paspasa mükerreren silmediğim yolunda itirazla bağırmasını artırdı. Halbuki hava güneşli olduğundan ayakkabılarım temizdi. Üstelik onları ilk bir iki paspasa sürmüştüm. Anladım ki; yukarıya çıkmamı istemiyor. Gayet sâkin bir üslûp ile:

« - Yok yere ne bağırıp duruyorsunuz?! Hatırlayınız ki; bana bir vazife vermiştiniz. Onun için geldim. Buyrun **Basri Hoca**'dan aldığım şiiri!.. Ben gidiyorum!..» dedim ve elimdeki

kâğıtları kendisine uzattım. Üstâd darılıp gücendiğimi anlamıştı. Bunu arzu etmiyordu.

« - Gidersen her şey biter!..» diye tehdid ederek beni kararımdan vazgeçmeye imâle etmek istedi.

« - Biterse bitsin!..» dedim.

« - Öyleyse bir dakika bekle!..» dedi ve geriye gitti. Gürültülü adımlarla merdivenleri inip karşıma dikildiğinde kucağında iki battaniye vardı.

« - Bunlar senin, al!..» dedi.

Az bir müddet evvel Ankara'dan gelirken, Bolu hizalarında trafikçilerce yolu kesilip, tevkif edilmiş ve az bir müddet Sultanahmed Cezaevi'nde yatmıştı. Cezaevine girdiği gece, bana telefon etmiş, yatak battaniye vesâire istemişti. Ben de çalıştırmakta olduğum yurtdan istediklerini bir müstahdemle göndermiştim. Şimdi bu gönderdiklerimden iki battaniyeyi bana geri veriyor ve beni aramızdaki bütün bağların cidden kopmak üzere olduğuna inandırarak vaz geçmemi temin etmek gâyesini güdüyordu. Kemâl-i ciddiyetle:

« - Bunları size bizzat getirmedim ki; ben alıp geri götüreyim. Adresimi biliyorsunuz. Bulun bir adam da gönderin!..» dedim ve arkamı dönüp oradan hızla uzaklaştım. Kapının üzerinde kucağında battaniyeler donakaldı ve hiçbir şey söyleyemedi.

Aradan bir aydan fazla zaman geçti. Büyük Doğu İdârehânesine her gün uğrayan ben, artık o semtten bile geçmiyordum. Bu müddet zarfında **Ahmed Gökahmedoğlu** isimli Maraşlı bir gençle bana iki defa mektup gönderdi. Bunlarda beni yumuşatmak için o meşhur mübalağacı üslûbuyla beni göklere çıkarıyor, fakat kendini haklı çıkarmak için de hayli gayret sarfediyordu. Bir türlü benliğini kırıp hata ettiğini söylemiyordu. Halbuki ben o sırada 25 yaşlarında bir gençtim. O ise ellisinin üstünde bir üstâddı. Bense, haklı olduğum için, o

zaman bu farkları düşünemiyordum.

Günlerden bir gün yanımdaki bir arkadaşla konuşa konuşa Şeref Efendi Sokak'tan Cağaloğlu'na doğru gidiyordum. Âniden üstâdın elinde klişeler olduğu halde karşıdan bize doğru gelmekte olduğunu gördüm. Sapacak bir yer yoktu. Hiç tavrımı bozmamaya ve konuşmamaya karar verdim. Yürümeye ve yanımdakiyle konuşmaya devam ettim. Tam önümüze geldiğinde durdu, yüzüme baktı. O'nu görmemezlikten gelerek yürüyüşüme devam ettim. Kendisini bir iki adım geçmiştim ki; O gür ve genizden çıkan sesi kulağımda patladı:

« - Ne o?!.. Allah'ın bir kuru selâmını vermekte mi yok?!..».

Cevap verdim:

« - Bu bir sünnettir. Verenden alırız. Çünkü almak farzdır. Haksız yere kalb kıranları mâzur görmeyi tazammun (kapalı ifâde) edebileceği için bu sünneti terkettim.»

« - Bana bak!..» dedi ve ilâve etti:

« - Benim kendimi müdafaaya ihtiyacım yok!..»

« - Üstâd!.. Senin dosta da ihtiyacın yok!.. Sen kendi kendine yeten bir devsin!..» dedim ve yoluma devam ettim. On onbeş adım ilerledikten sonra yanımdaki arkadaşa:

« - Sen geriye dön bak, uzaklaştı mı?» demekten nefsimi men edemedim. Çünkü ben de kendisinden uzak durmaktan muzdariptim. Fakat ne çare ki; O'nunla beraber olmak da tahammül edilmez bir haldi. İşi darılma haddine vardırıncaya kadar çeşitli sûrette rencide edişlerine tahammül etmiştim. Bir yirmi dört saat içine hadsiz hududsuz iltifatlarla gereksiz azarlamaları sığdırıyor ve insanı kaçırmak için elinden gelen her dengesizliği yapıyordu.

Arkadaşın verdiği bilgiye göre Üstâd, aynı noktada ayakları normalden biraz fazla açılmış olduğu halde elinde klişeler, arkamızdan bakıyormuş.

Bu Üstâd'la ilk kavgamızdı. Daha sonra tekrar tekrar darılıp barışmak sûretiyle münasebetlerimiz benim aziz Vatandan ayrılışıma kadar devam edip gitmiştir. Bu hâdiseden takriben on beş gün sonra âni bir sûrette çalışmakta olduğum «*Seyhan Talebe Yurdu*»na çıkıp geldi. Ben de artık daha fazla mukavemet etmeyerek küskünlüğü terkettim. Hemen hemen bütün dargınlıklarımız böyle son bulmuştu.

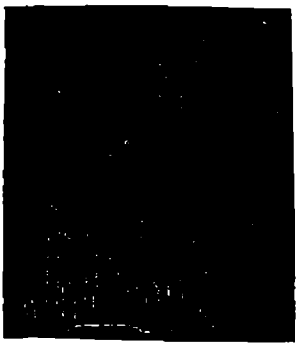

b - ÜSTÂD NECİP FÂZIL BEY, MÂHİR İZ BEY'LE NASIL TANIŞTI ?!..

Sanırım 1958 yılındaydı. Evvelce arz etmiş olduğum gibi Üstâd **Necib Fâzıl Bey**'le gün olmazdı ki; görüşmeyelim. Kendisinden bir matlubu olmadıkça hiç kimseye iltifat ve takdir ifâde eden bir tavır almayan Üstâd, her nedense bana karşı bu hususta pek cömertti. Topluluk içinde fırsat düşdükçe metheder, bir yere giderken de beraber götürür, hatta canı konuşmak istemediği zaman emreder bir uslûpla işi bana havale ederdi:

« - Sen konuş **Kadir**!..» derdi.

Birkaç dargınlığımız esnasında - biraz da beni yumuşatmak için - aşırı iltifatlar ihtiva eden mektuplar göndererek bu tavrını yazıya dökmekten bile içtinab etmemiştir.

Bir gün:

« - **Mâhir İz** [15], diye birini tanıyor musun?..» diye sordu.

« - Evet» dedim. Ve ilâve ettim:

« - Neden soruyorsunuz?»

Dedi ki;

---

15 - **Mâhir İz Bey** (1895 - 1974) son devrin, bizim de eserleri ve sohbetlerinden istifâde etmiş olduğumuz değerli ilim ve fikir adamlarından biridir. Babasının kadılığı sebebiyle Medine ve Ankara'da bulunmuş, Millî Mücâdele esnasında Meclis zabıt kâtipliği vazifesini deruhte etmiştir. Ankara'nın başşehir yapılmasından sonra, İstanbul'a yerleşmiş ve çeşitli liselerde edebiyat muallimliği yapmıştır.

Emekliliğinden sonra İstanbul İmam-Hatip Lisesi Müdürlüğü'nde bulunmuş ve Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Tasavvuf dersleri okutmuştur. «**Yılların İzi**» (hâtırat) «**Din ve Cemiyet**» ve «**Tasavvuf**» isimli değerli eserleri vardır.

« - Bana bu adamdan pek çok sitâyişkâr bir şekilde bahsettiler... Şuurlu, kültürlü bir insanmış. Biraz da eskilerden galiba!.. Bana gelip giden talebeleri var. O'na da benden bahsetmişler.. Çok tanışmak istemiş. Vefâ'daki İmam Hatip Mektebi'nde müdürlük yapıyormuş. İstersen haydi beraber gidip şu adamla bir tanışalım!»

Bu sözler gösteriyordu ki; Üstâd'ın **Mâhir İz Bey** hakkında pek de bir fikri yoktu. Bildikleri kulak dolgunluğundan ibaretti ve talebelerinin söylediklerine inhisar ediyordu. Esâsen **Mâhir İz Bey**'in cephemizde meşhur olması, bu İmam Hatip Lisesi müdürlüğünden sonradır. Kendisinden başkasına bir kıymet atfederek adam gözüyle bakmak alışkanlığı olmayan üstâd için bu durum gayet tabii idi.

Ben kendisini Haydar Paşa Lisesi edebiyat muallimi iken, tanımıştım. Talebelerinden bugün iyi yetişmiş bir müellif olan **M. Ertuğrul Düzdağ** ile genç yaşta vefat eden **Ahmed Yücel** [16] bizim toplantılarımıza katılırdı.

Gazeteye ilân vererek **Üstâd Necip Fâzıl**'ın sevenleriyle *«Seyhan Talebe Yurdu»*nda bayramlaşacağını ilân eder ve

---

16 - **Ahmed Yücel** şuurlu, gayretli bir gençdi. Son derece okumayı seven, vaktinin çoğunu Sahaflar'da geçiren, mert, mazbut karakterli bir insandı. Edebiyat Fakültesi'nde okuyordu. Mektebini bitirip dine, devlete hizmet etmek aşkıyla doluydu. 1968 yılında mide kanaması geçirmiş, vücûd kanı pıhtılaştırmadığı için günlerce kendisine kan verildiği halde kurtulamamıştır.

Rus Devlet Başkanı **Kosigin**'in Ayasofya Câmii Şerifini müze sıfatı ile ziyâreti esnasında O'na tek başına «yuh» çekerek, polislerce kargatulumba götürülmüştü. O derece Osmanlı hayranıydı ki; **Şehzâde Mahmud Şevket Efendi**'yi ziyârete giderken benden kendisi nâmına -mecazi değil, hakiki manasıyla- Şehzâdenin ayaklarına kapanıp öpmemi ısrarla rica etmişti. Halbuki ne bende böyle hareket edebilecek bir his ve ne de Şehzâde'de bunu kabul edecek bir temâyül vardı.

Bir gün postahânede beraberdik. Postaya bir mektup atacaktı. Benden zarfın üzerini yazmamı rica etti.

«- Sen neden yazmıyorsun?» dedim.

«- Ben yeminliyim» dedi. «- Bu gavur harflerini kullanmam!..»

Bu vesileyle kendisine Cenâb-ı Hak'dan sonsuz rahmet ve mağfiret niyaz ederim

bunda bir gösteri şansı tevehhüm ederdik. Birçoğu hadiseli geçmiş olan bu toplantılardan birine böyle bir ilânla muttali olarak gelmiş bulunan bir iki genç talebesi vasıtasıyla **Mâhir İz Bey**'i Üstâd'dan evvel tanımış bulunuyordum.

Beyazıt'a kadar dolmuşla, ondan sonraki kısmı yaya yürüyerek Vefa Semti'ndeki İstanbul İmam Hatip Lisesi'ne geldik.

İmam Hatip Lisesi Kovacılar Caddesi yetmişdokuz numarada şimdi «**İlim Yayma Cemiyeti Talebe Yurdu**» olarak inşa edilmiş bulunan modern binanın yerinde üç-dört katlı ahşap bir konaktı. Daha sonra Fethiye'deki bugünkü İmam Hatip Lisesi binası yapılıp da mektep oraya taşınınca bu ahşap konağı «**Vefa Talebe Yurdu**» adıyla yıllarca çalıştıracağımı nereden bilecektim! [17]

Binaya cadde üstünden hemen giriliyordu. Kapıcı bizi kar-

---

17 - Arap Paşa'nın Konağı (hangi Arap Paşa ise) denilmekle meşhur olan bu binanın İmam Hatip Lisesi olarak kullanılmasının da tuhaf bir hikâyesi vardır:

1950'den sonra dinî hayat üzerindeki baskı hafif bir sûrette azaltılmaya başlanmıştı. O zaman Aksaray'dan Samatya'ya doğru giderken tramvay yolu üzerinde ve «**Langa**» denilen semtte bir «İmam Hatip Kursu» vardı. 1945 fırtınası esmeye başlayınca dindarların ilk seçimde kendilerine şiddetli bir tokat indireceğini hisseden CHP ekâbiri (büyükleri) bir avutma taktiğine başvurarak göstermelik birkaç İmam Hatip Kursu açmıştı. Bu kursu bitirmek ne sağlardı?.. Bu belli değildi. Bu kurs ne öğretebilirdi?.. Onu da pek bilen yoktu. Bu sebeble rağbet görmeyen bu kurslardan biri de umum İstanbul namına Langa'da, vaktiyle tekkelerin kapatılmasına dâir kanuna istinaden kapatılmış bulunan eski bir tekke binasında açılmıştı. Müdürlüğünü de -şahsî hatıralarımız arasında kendisinden daha fazla bahsedecek olduğumuz- rahmetli **Celâleddin (Ökten) Hoca Efendi**'ye vermişlerdi. **Celâl Hoca** uzaktan akrabamız idi. Kendisinden pek çok şey öğrendiğim merhum, ciddi bir âlim ve takva ehli bir kimse idi. O sırada lise muallimliğinden tekaüt olmuş evinde oturuyordu. Ben İstanbul'a geldiğimde bu kurs çoktan «**İmam Hatip Lisesi**»ne inkılab etmiş ve oradan taşınmıştı. Rahmetli **Celâl Hoca** bana bu binayı gezdirmiş ve orada geçen bazı haturalarını naklettikten sonra demişti ki:

« - Evlât burası kurs iken oturacak bir sandalyemiz bile yoktu. Talebelerle birlikte minderlere oturuyorduk. Ben emekli maaşımla zar zor geçinebildiğim halde kurs müdürlüğü maaşımı civardaki câmilerin genç müezzinlerine taksim ederek onların kursa devamını sağlıyordum. Zira talebe

şılayıp ne istediğimizi sordu. **Necip Fâzıl Bey** maroken eldivenlerinin birini giymiş öbürünü de kamçı gibi dizine vurarak:

« - **Mâhir İz Bey**'in odasını göster!..» diye iki büklüm olan kapıcıya bağırdı. Adamcağız kandilli temennalarla bina ortasından yukarı katlara çıkan merdiveni göstererek:

« - Buyrun efendim, buradan yukarı çıkınız! **Mâhir İz Bey**'in odası üçüncü kattadır,» dedi.

Necip Fâzıl Bey önde, ben arkada bu asırlık ahşap konağın harap merdivenlerini gıcırdata gıcırdata üst kata doğru çıkmaya başladık. Bina gayet loştu. Merdiven başlarına konulmuş küçücük ampuller yanmaktaysa da pek fayda sağlamıyordu. Sanki yukarı doğru çıkmıyor da aşağı doğru bir dehlize iniyorduk. Bu manzara **Necip Fâzıl Bey**'e pek nâhoş tesir etmiş olsa gerekti. Şatafata, ihtişama alışkın ve meclûb olan [18] Üstâd, daha **Mâhir İz Bey**'le karşılaşmadan hissen menfileşmişti, sanırım. Zira üçüncü katta tam merdiven başına

---

adedi on sayısından aşağı düşerse kursu kapatacaklardı. Gelen talimat böyleydi...»

İşte bu kursun mektep haline getirilmesi düşünülüp de birkaç gayretli Müslümanın çalışması ile iş resmiyete intikal edince, Milli Eğitim Bakanlığı buna yanaşmıyordu. Sebeb de güya mektep olmaya müsâid bina bulunamamasıydı. İşte bu sebebledir ki; rahmetli **Nuri Topbaş, Nazif Çelebi** v.s. den ibaret beş kişi yirmibeşer bin lira bedel mukabilinde Vefa'daki bu ahşap konağı satın almışlar sonra Milli Eğitim'e dönüp:

« - İşte mektep olacak bina, buyrun açın!..» demişlerdi. Böylece resmî makamların bahânesi ortadan kalkmış ve bu bina da İstanbul İmam-Hatip Lisesi olarak faaliyete geçmişti.

Buna «olmaz!..» diyememişlerdi. Zira burası daha önce *«Zeyrek Orta Mektebi»* olarak Maarifçe de istıcar edilip kullanılmıştı. Bu suretle açılan İstanbul İmam-Hatip Lisesi'nin ilk müdürü de **«Celâl Hoca»** namıyla mâruf olan **Celâleddin Öktem**'di. İlm-i Kelâm Üstad'ı olan bu büyük âlim, **İmamı Gazalî**'den beri yapılmamış olan bir işi yapar ve yeni felsefi cereyanları İslâmîyet muvâcehesinde tahlil ve cerhederdi. Yazık ki aşırı mehviyetkârlığı sebebiyle eser bırakmamıştır. Arabca tedisat yapmak üzere bir kolej teşebbüsü vardır, azm-u sebatın müstesna bir misalidir. Bu vesile ile o zamanki Maarif Vekili **Tevfik İleri** ve hatta rahmetli **A. Menderes** ile tanışmış ve kendilerini ilmine hayran bırakmıştır. Mevlâ rahmet eyleye!..

18 - Üstâd'ın lükse düşkünlüğü -imkân bulduğu nispette- hayatın en

gelen kapısı üstünde «*Müdür*» yazılı odanın önünde durdu. Ben de hemen arkasında idim. Kapıyı açar açmaz eşikte durakladı.

Mâhir İz Bey'in masası tam da kapıya karşıydı. Yakinen tanışmasa bile edebiyat muallimi olarak hiç şüphesiz **Necip Fâzıl Bey**'i tanıyordu. Derhal yerinden fırlayarak Üstâd'ı istikbâl etti. Lâkin Üstâd bir ayağı içerde bir ayağı dışarda olduğu halde gözlerini müdüriyet odası duvarlarında gezdiriyordu. **Mâhir İz Bey** iltifat ve ihtiramlarla şöyle buyrun, böyle buyrun diyorsa da Üstâd'ın bu sözler kulaklarına girmiyordu.

Hakikaten **Mâhir İz Bey**'in oturduğu odanın duvarları bir acâip idi. Bir şey asılmadık avuç içi kadar boş yer mevcûd değildi. Meselâ bir âyet, onun üstünde bir beyit, onun kenarında **Âkif Bey**'in resmi, onun üzerinde bir manzara, onun da üzerinde yine bir âyet ilh.. her taraf dopdoluydu. Üstâd kapı eşiğinde ve ayakta eldivenli, elindeki diğer eldiveni bir yelpaze gibi sallayarak top gibi gürledi:

« - Ne bu rezâlet!.. Kim bu duvarları böyle çingene bohçasına çevirmiş?..»

Mâhir İz Bey Osmanlı çelebisi ihtiramkârlığı ile karşılık vermeye çalıştı:

« - Efendim, bendeniz burada vazifeye yeni başladım. Henüz sağa sola müdahâle edecek vakit bulamadım!..»

Necip Fâzıl Bey yatışacak yerde daha fazla bağırarak:

---

hurda teferruatına kadar şâmildi. Vapurda dâima lüks kamarayı tercihten tutunuz da, yemesine, içmesine ve her türlü hayati faaliyetine lüks ve şatafat hâkimdi. Bunu aristokratlığın tabii bir icabı sayar ve ne pahasına olursa olsun devam ettirmeye kendini mecbur hissederdi. Evvelce temâs edildiği üzere evine ayakkabı ile girilir ve daima erkek aşçı ile erkek garson çalışırdı. İlericileri tenkid sadedinde «-Ben Avrupalıdan Avrupalıyım!..» dediğine çok şahid olmuşumdur. Üstâd'ın bu konforu hiç bozulmadı. O hapse girse bile bu düzen borç-harç devam ederdi. Zira hanımı -ihtimal- hiçbir yemek pişirmesini bilmezdi.

Üst-başına da itinası aynıydı. Bizim pek sık görüştüğümüz zamanlarda bir kibrit çakıp, toplu iğne ile tuttuğu bir şişe mantarını yakar, hâsıl ettiği isle, hafifçe kırlaşmaya yüz tutan dudlaj bıyıklarını boyardı.

« - Ne demek vazifeye yeni başladım. Bu zevksiz manzaraya nasıl tahammül edebiliyorsun. Burada bir saniye bile oturulamaz!..»

Mâhir İz Bey habire özür beyan ediyor, Üstâd'ı methedici cümlelerle bir defa içeriye girip karşısına oturtmaya çalışıyordu. Lâkin Üstâd gerginleştikçe gerginleşiyor, **Mâhir iz Bey**'in iltifatları kulağına girmiyordu. Nihâyet askerî kumandaya tâbi bir er sertliği ile arkasına dönüp:

« - **Kadir**...» dedi. «Yürü gidiyoruz. Oturacağı odayı bulduğu gibi muhafaza edip ona müdahale etmeyen bir kimse ile konuşacak sözümüz yoktur!..»

Bir balyoz gibi patlayan bu cümleler karşısında perişan olan, Üstâd'ı yumuşatmak için ne söyleyeceğini bilemeyen, kandilli temannalarla Üstâd'ı yatıştırmaya çalışan **Mâhir İz Bey**'in bütün gayretleri boşa gitti. Üstâd «pat, pat, pat!..» diye basamaklara öfke dolu adımlarını basa basa biraz evvel çıktığımız harap merdivenleri inmeye başladı. **Mâhir İz Bey** caddeye kadar arkamızdan aynı iltifatlarla yumuşatıcı gayretlere devam etti ise de Üstâd artık ne geri dönüp baktı, ne de bir karşılık verdi.

Tekrar Beyazıt'a kadar birlikte yürüdük. Yol boyunca bana bu hareketini makûl gösterecek bir yığın sebeb saydı. O günkü görüşle ben de kendisine hak vermiştim. Öyle ya davamızın ileri gelenlerinden olması gereken bir insana bu pasiflik yakışır mıydı?!..

İşte Üstâd Necip Fazıl'ın **Mâhir İz Bey**'le tanışması böyle oldu...

c - SEYHAN TALEBE YURDUNDA BİR BAYRAMLAŞMA VE A. EMİN YALMAN

Tafsilâtını «*Geçmiş Günü Elerken*» adıyla daha sonra yayınlanacak olan hâtıratıma bırakarak burada talebe yurdu işine girişmeme dâir çok kısa bir bilgi vermek istiyorum.

1954 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydımı yaptırdığım zaman ruhum yükselmek hırsı ile doluydu. Bir fakülte bitirmeyi kendime az görüyordum. Farklı ders imtihanlarını vererek İktisad Fakültesi'ni de bitirmeyi, Hukuk Fakültesi'nde bir kürsü elde ederek «*İslâm Hukuku*» sahasında mücâdele vermeyi arzuluyordum. Bazan da dâvâ yönünden daha müessir olmak ve daha şumüllü hizmetler ifâ edebilmek için siyâsete atılmayı düşünüyordum. Her genç gibi ben de emellerin gerçekleşmesi için sadece şahsî ve fıtrî meziyetlerin yeteceğini sanıyordum. Haricî şartların yâr ve yâver olup olmamasındaki -müspet ve menfi- müessiriyet ve ağırlığı ancak yaşadıkça ve pek pahalı bir sûrette öğrenecektim. Hatta ferdî iradeler üzerinde câri olan ve tedvir veya kontrolü elimizde olmayan haricî müessirleri lâyıkı ile farkında bile değildim. Zekâ, çalışkanlık ve itimad-ı nefsim tamdı. Üniversite yıllarına kadar muhitimde daima «*seçkin*» insan muâmelesi görmüştüm. Meziyetlerin bazan muvaffakiyeti, kusurlardan ziyade engelleyebileceğini nereden bilecektim!..

Fakültede dersler öğleye kadardı. Geçimimi sağlamak için öğleden sonraları çalışmış olmama rağmen ilk seneyi parlak bitirdim. İkinci sene zorla götürüldüğüm «*Trabzon Liselerinden Yetişenler Derneği*» kongresinde kendimi ihtilâf ve

mücâdelenin içinde buldum. Gayet gergin iki grubu yatıştırayım derken bunlardan birinin lideri oldum ve karma bir liste ile seçimleri kazandım. Bülbülün çektiği dili belâsı kabilinden ortaya çıkan bu meşguliyet iddiacılık ve inad yüzünden beni kısa zamanda bambaşka vâdilere sürükledi ve talebelik havasından bir hayli uzaklaştırdı.

Trabzon Liseleri'nden Yetişenler Derneği'nin o yıllarda Soğanağa, Nur Sokak'ta bir talebe yurdu vardı. Burası kira ödeyememekten mahkemedeydi. Bu vesile ile yurdu önce yeni ve daha mükemmel bir yere taşımak, sonra da kendi mülkümüz olan bir bina yaptırmak teşebbüsüne giriştim. Bu hususta kendime güveniyordum. Zira kısa zamanda Trabzon meb'uslarıyla, Trabzonlu zengin iş adamları ile yakın münâsebetler tesis etmiş bulunuyordum. Ancak idare hey'etine büyümeği kabul ettiremiyordum. Hangi binayı bulsam onun mâli külfeti altından kalkamayacakları korkusuyla muhâlif kalıyorlardı. Uzun uğraşmalar sonunda onlardan koptum ve bulduğum binalardan birini kendi adıma hususî bir yurd olarak açtım.

Biraz elden borç alarak, biraz da piyasa kredisi kullanarak Aksaray İnkılâb Cad. Nu: 61'de «*Karadeniz Talebe Yurdu*» adıyla bir yurt tesis ettim. Bu ilk yurd talebelik hayatıma ciddi bir sekte vuracak yeni ve kesif bir meşgalenin ilk adımı oldu. Az bir müddet sonra burasını toptan Ordu Talebe Cemiyeti'ne sattım. Zira Bozdoğan Kemeri'nde daha geniş bir yer bulmuştum. Bina sahibi ile ortak olarak burasını «*Seyhan Talebe Yurdu*» adıyla işletmeye koyuldum. Bina sahibi Adanalı olduğu için bu yurda «*Seyhan*» adını koymuştuk. Bina Kirazlımescid Sokağı 7 numarada eski ve sağlam bir konaktı. Üniversiteye çok yakındı. Kısa zamanda burası adeta bir tekke havasına bürünmüştü.

Esasen bu yeni yurdu te'sis edişimden az bir müddet sonra **Üstâd Necip Fâzıl Bey**'le tanışmıştım. Tanıştığımda evvelce anlatıldığı üzere o hapisteydi. Az sonra çıktı ve bana gelip gitmeye başladı. O zaman Müslümanlar sayıca az ve her cihetle güçsüzdüler. Üstelik kaanunî mâniler de had safhadaydı. O günleri görmemiş olanlar bu günlerin değerini lâyıkı ile anlaya-

mazlar.

Aynı sokakta gizli bir Nur medresesi vardı. Oraya gelip gidenlerden bazılarının da uğraması ile Seyhan Talebe Yurdu faal bir merkez haline gelmişti. İlk nurculardan **Ali İhsan Yurd** çantasında Risâle-i Nurlar mevcud olduğu halde sık sık bize uğrar ve istidadlı gençlere iman neşvesi aşılamaya çalışırdı.

Bazan da beni alıp Risâle-i Nur Dershânesi'ne götürüyordu. Osmanlıca'ya hâkim olduğumdan risaleyi - ekseriya - bana okutuyorlardı.

Bu hava içinde ben dersleri arkaya atmış var gücümle İslâm dâvası için çalışıyordum. Bazan başka yurdlara hatta Teknik Üniversite'ye sohbetlere gidiyordum. **Oğuzhan Asiltürk, Muammer Dolmacı** gibi mühendislik talebelerini bu faaliyetler içinde tanımıştım.

Biz böyle hızlanmışken Büyük Doğu tekrar intişara başlamıştı. Denilebilir ki Büyük Doğu'nun yayın hayatında en olgun devresi budur. O yıl Kurban Bayramı'nda Üstâd'ın sevenleriyle Seyhan Talebe Yurdu'nda bayramlaşacağına dâir Büyûk Doğu'ya bir ilân vererek bir gösteri yapmak istedik.

Yurdda aynı zamanda elli kişinin yemek yiyebileceği bir salon vardı. Fakat tahminimizin fevkinde genç geldi. Salona sığılmadı. Bahçeye çıktık. Bizim toplantılarımızda hiç bu kadar insan olmazdı. İhtimal yüz kişi vardı. Bayramlaşmadan sonra Üstâd sohbete başladı. Kalabalığı görünce keyiflenmişti.

Tam bu sırada gençlerin arasında birinin Üstâd'ın sözlerini not etmekte olduğunu gördüm. O zaman şimdiki gibi cep teypleri yoktu. Gelenlerin hepsi de tanıdık değildi. Küçük bir ihbarla hem Üstâd'ın ve hem de benim başım ağrıyabilirdi. Nitekim Üstâd'ın bu yurddaki sohbetlerinden dolayı birkaç kere savcılığa çağrılmış ve ifâde vermiştim. Aramıza gizli polisin sızmamasına imkân yoktu.

Bu sebeble not tutan gence mâni olmak istedim. Gazeteci olduğunu, buna hakkının bulunduğunu söyledi. O'na bulunduğu yerin de sohbetin de hususî olduğunu, gazetecilere açık bir toplantıda bulunmadığını izâh ederken münakaşa çıktı ve ara-

mızda söz uzadı.

Konuşmacı olarak **Necip Fâzıl Bey**'in dikkati dağıldı ve sordu:

« - Ne oluyor orada?!..»

İzah ettim. O gence hangi gazeteden olduğunu sordu. Delikanlı yirmi-yirmi iki yaşlarında gözüküyordu. Pervasızca:

:« -Vatan Gazetesi'ndenim!.. » dedi.

Herkes pürdikkat kesildi ve Üstâd'ın mukabelesini merak etti. Zira Üstâd'la Vatan Gazetesi arasında geçmiş talihsiz hadiseler vardı [19]. Kısaca söylemek gerekirse kanlı bıçaklıydılar.

Üstâd

.« - Getir notlarını bakayım, ne yazmışsın?!..» dedi.

Genç

« - Hayır, efendim. Ben basın kartını hâiz bir gazeteciyim. Dilediğim notu alırım ve bunları da kimseye göstermeye mecbur değilim!..» dedi,

Hayret Üstâd kızmadı. Bir bayram toplantısını bir münakaşa ile tatsızlaştırmak istemiyordu. Sâkin bir sesle:

«- Evlâdım!..» dedi.

«Senin sahip olduğun o basın kartını ben yirmibeş yıldır taşıyorum. O kart sana böyle bir hak sağlamaz. Burası hususî bir yerdir. Bir insanın şahsî evi gibi... Biz bir gazeteciyi istersek

---

19 - Vatan Gazetesi'ni çıkaran mâhud dönme **Ahmed Emin Yalman**'dı. O'nunla **Üstâd Necip Fâzıl Bey** arasında şiddetli bir kalem münakaşası cereyan etmişti. 1952 yılında Başbakan **Menderes** 'in seyahatine gazeteci olarak katılıp Malatya'ya giden **Ahmed Emin Yalman**'a o zaman genç bir lise son sınıf talebesi olan milliyetçi arkadaşımız **Hüseyin Üzmez** tarafından bir sûikasd teşebbüsünde bulunulunca (Tafsilât için bkz: **Hüseyin Üzmez** - Çilenin Böylesi, İstanbul 1991- **Ahmed Emin Yalman** - Gördüklerim ve Geçirdiklerim, c. IV İstanbul 1970 sh. 277) **Necip Fâzıl Bey** «*azmettirme*» suçu ile itham olunarak hapsedilmişti. Ondan başka merhum **Cevad Rıfat Atilhan** ve **Serdengeçti Osman Yüksel**'in de hapsedilmesine sebeb olan bu «*Malatya Sûikasdi*» dolayısıyla Vatan Gazetesi de, O'nun sahibi ve başyazarı **Ahmed Emin Yalman** da bütün Müslümanlar için tahammül edilemez derecede menfurdu.

Hatta Üstâd'ın Beyoğlu'nda bir kumarhanede cürm-i meşhud halinde yakalattırılması da bu dönmenin bir tertibi olarak bilinmekteydi.

içeri alırız, istemezsek almayız!» dedi.

Çocuk inad etti:

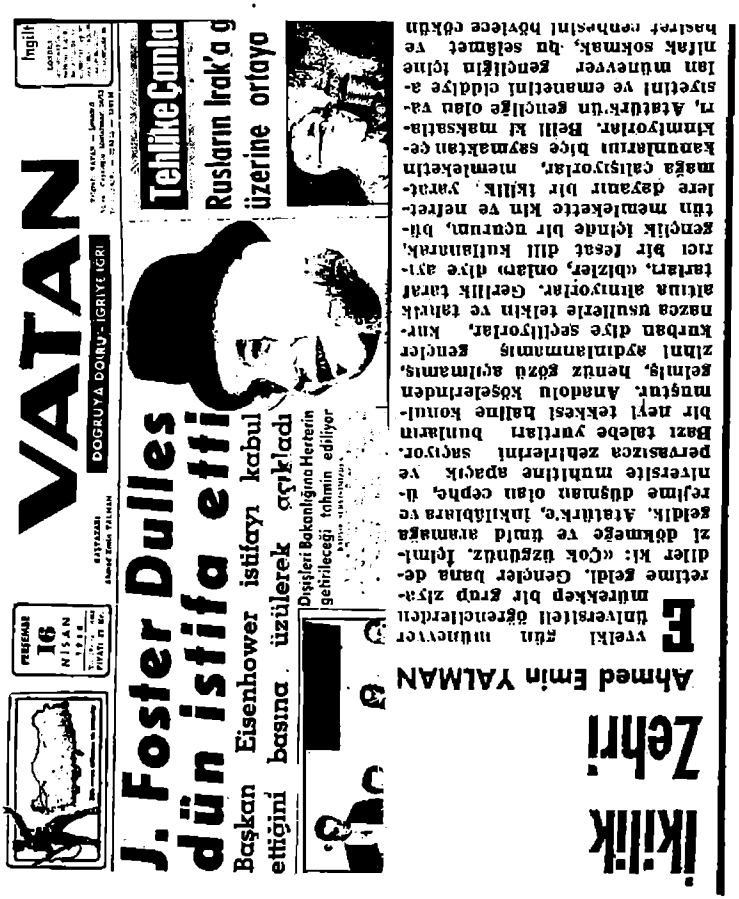

VATAN

DOĞRUYA DOĞRU - İĞRİYE İĞRİ

J. Foster Dulles dün istifa etti

Başkan Eisenhower istifayı kabul ettiğini basına üzülerek açıkladı

Tehlike Çanla

Rusların Irak'a g

İngil

İkiliğin Zehri

Ahmed Emin YALMAN

Mâhud dönme **Ahmed Emin Yalman**'ın bahsi geçen başyazısı

« - Bu ilânla tertiplenmiş bir toplantıdır. Hususî olamaz. Burada bulunmak için kimsenin müsâadesine ihtiyacım yoktur. Notlarımı da göstermem!..»

Üstâd sükûnetini muhafaza ederek:

« -Tamam notlarını gösterme!.. Ne yazmış olursan ol!.. Sadece kabul et ki, burada bizim müsaâdemizle duruyorsun!.. Bunu itiraf et ve kal!..» dediği halde O inad etti ve orada kalmak için müsaâdemize ihtiyacı olmadığını tekrarladı. Üstâd talebini bir daha tekrarladığı halde O alttan almadı. Bunun üzerine Üstâd gürledi:

« - Defol buradan!..»

Çocuk şöyle bir etrafına bakındı. Bir an üzerinde gezinen nefret nazarlarının altında yüzü sarardı ve çantasını toplayarak kalkmaya davrandı. Biz de iki üç kişi koluna girerek O'nu kalabalık içinden çıkardık. Birinin taşkınlık yaparak O'na bir tokat vurmasından korktuğum için dış kapıya kadar bizzat çıkardım. Tam o sırada toplantıya gecikenlerden biri ile kapı önünde karşılaştık. Durumdaki anormalliği görünce;

« - Ne o?!..» dedi.

Cevap verdim:

« - Hiç, bu bizden değil!.. Araya karışmış, kendisini geldiği yere gönderiyoruz!..»

Çocuk demek, bu son sözümü aklında tutup gazetede kendisini gönderen **Ahmed Emin Yalman**'a anlatmış ki ertesi günkü yazısını benim bu sözüm üzerine kurmuş: *İkilik Zehri* [20].

Bunda yapabileceği her türlü tezviratı yapmış, bizi Anadolu'dan gelen gençleri zehirlemek (!..) ve gerici (!..) yapmak için yurdlar açmakta olan bir teşkilât veya kadrolaşma içinde göstermiş ve aklınca müdde-i umûmiye sermaye çıkarmaya çalışmıştı.

Hakikaten ben açtığım bütün yurtlarda - ki; bunlar yedi tanedir - elimden geldiğince islâmî faâliyette bulunmuşumdur. **Ahmed Emin Yalman** gibilerce en afvedilmez cürüm (!...) Allah irâdesinin galebesi için çalışmaktı.

---

20 - Bkz: İkilik Zehri, (başyazı) Ahmed Emin Yalman - Vatan Gazetesi, 16 Nisan 1959 tarihli nüsha.

d - ÜSTÂDLA AT YARIŞINA NASIL GİTTİK?!..

Üstâd'ın kumar illetine müptelâ olduğunu kendisiyle şahsî münâsebet tesisinden çok evvel öğrenmiş bulunuyordum. Esasen bu durum gizlenemez bir sûrette gazetelere kadar aksetmiş ve mâlum-i âlem olmuştu. [21]

Buna rağmen O'nun böyle bir zaafı olduğunu bilmemezlikten gelmeyi tercih etmiştim. Esasen O da etrafındaki gençleri kaçırmamak için bu *"tecâhul-i ârifâne"*yi kabullenmişti. Bu gibi kusurları ile alâkalı bahislerde bizlere karşı temkinli hareket eder, aksül'amelimizi yoklaya yoklaya açılırdı.

Üstâd o zamanlar İstanbul'un Anadolu yakasında otururdu. Çoğu kere kendisini Eminönü'nde vapurdan çıkarken karşılar ve Cağaloğlu'na birlikte çıkardık. O zamanlar Sirkeci'deki Kon-

---

21 - Mâhud dönme **Ahmed Emin Yalman**'ın müessir olduğu bir baskınla Üstâd Beyoğlu'nda bir kumarhânede gazetecilerin flaşlarına yakalanmış ve elinde oyun kâğıtları olduğu halde gazetelerde resimleri yayınlanmıştı. Gerçi kendisi:

« - Ben fikir savcısıyım. Buraya tetkikat için geldim!..» demişse de bununla gerçeği setr edebilmek mümkün olmamış, aleyhine günlerce birçok yazı yazılmıştı.

Ellili yıllarda bu illeti itirafa yaklaşmayan Üstâd on-onbeş sene sonra *«Bab-ı Âli»* isimli hatıratının *«Bugün»* Gazetesi'nde yayınlanışı esnasında her şeyi olduğu gibi açıklamak mertliğini göstermiştir. Hatta bu itiraflara karşı bir kısım okuyucularının *«hataları söylemenin de hata, hatta günah olduğu»* yolundaki itirazlarına eseri kitap halinde yayınlarken cevap vermiş ve hareketinin doğru olduğunu müdafaa etmiştir. (Bkz: Bab-ı Âli, İstanbul 1976).

yalı Lokantası'nın karşısında bir baraka büfe vardı. Buradan at yarışlarına âid listeyi alır, sonra Bab-ı Âli yokuşuna varmadan meşhur Beşir Kemal Eczâhânesi'nin karşısında mevcud lüks bir berber salonuna gelirdik. Burada tıraş olurken yarışlar hakkında müdâvele-i efkârda bulunurdu. Orası bu işlerin çokça konuşulduğu bir yer olmalıydı ki Üstâd her hafta birkaç kere buraya tıraş bahanesiyle mutlaka uğrar ve yarışacak atların durumunu öğrenmek ihtiyacını duyardı.

Tekerrür eden bu hâdiseler O'nun at yarışlarına âid merak ve alâkasını gösterdiği halde aramızda buna dâir herhangi bir

---

22 - Sonradan at hakkındaki his ve düşüncelerini «*Ata Senfoni*» adıyla bir kitap haline getirmiştir. Bu eserin telifinin garip bir hikâyesi vardır.

Üstâd, paraca sıkıntıda olduğu zamanlarda kimi bulursa bir hatır senedi imzalatır, bunu tanıdığı bir banka müdürüne iskonto ettirerek o anlık sıkıntısını giderirdi.

O zamanlar Müslümanlar madden bugünkü ile kıyaslanamayacak derecede zayıftı. «*Müslüman Tüccar*» sıfatına hâiz olanlar son derecede azdı. Bu bakımdan böyle sened imzalayanların çoğu talebe nev'inden iktisaden güçsüz sevenleriydi. Tabii bu sened ödenmez ve bankada bir hayli borç birikmiş olurdu. Kendisini seven bir bankacı buldu mu bu yola başvururdu.

Kendisine böyle müzâhir davrananlardan biri de o zaman Akbank Umum Müdürü olan **Erol Dallı** idi.

Bir gün kendisi ile birlikte Bahçekapı'daki Akbank Merkezi'nde **Erol Dallı**'yı ziyarete gittik. Üstâd beni 2000 (ikibin) liralık bir hatır senedi imzalamaya ikna etmişti. Durumu **Erol Dallı**'ya izâh etti. Bana güvenebileceğini söyledi. Bir talebe yurdunun sahibi olduğumu ifâde etti. **Erol Dallı**'nın gözü beni pek tutmadı. Zira senedin gerçek olmadığını kolaylıkla tahmin edebilmişti. Bir hayli uğraşmadan sonra adam dedi ki:

« - Üstâd, bu şekilde iskonto ettirdiğin senedlerden dolayı bankamıza 30,000 (otuzbin) lira borcun birikti. Bunları kapatman için bir çare düşünüyorum. Bize at hakkında bir kitap yazsan, onun te'lif ücreti olarak senden otuzbin liralık bir makbuz alayım. O'nu «*Cokey Klubü*»nden tahsil ederim. Sen de bu yükten kurtulursun!..»

Erol Dallı o sırada Cokey Klubü'nün idâre hey'etinde miymiş yoksa başkanı mıymış. Böyle bir şey... Üstâd kendisi ile oradan tanışıyordu.

Erol Dallı'nın pek tabii olarak davâmızla bir âlâkası yoktu. Üstâd'a

şey konuşulmazdı. Sadece at hakkında, yetiştiricilikte'n biniciliğe kadar zuhur eden her vesile ile bir şeyler anlatır ve bunları o kadar ballandırırdı ki, at sevgisinin O'nda bir nevi ihtiras hâlinde olduğu görülürdü [22]. Feneryolu'ndaki köşkün bahçesinde barındırdığı bir atı süvari biçimi bir kıyafetle tımar edişlerine, tramvay caddesinde bu atla gezintiler yaptığına defaatle şahid olmuşumdur. Atı okşayışı nazlı bir sevgiliyi okşayıştan farksızdı.

Sanırım 1958 yaz aylarında idi. Bir pazar günü yurda telefon etti. Sirkeci'deki Büyük Postahâne'nin önünde randevulaştık. Buluştuğumuzda selâm kelâmdan sonra, âmirâne bir tavırla:

« - Çıkar cüzdanını bakayım, kaç paran var?!..» dedi.

Cüzdanımı çıkardım ve içini açıp gösterdim: İçinde sadece bir onluk bir de beşlik olmak üzere onbeş lira para vardı. Yüzünü astı. Zira para azdı. Buna rağmen

« - Bunları alıyorum!..» dedi ve ilâve etti:

«şâir» ve *«tiyatro yazarı»* olarak hayranlık duymaktaydı. Böyleleri Üstâd'ın Müslümanlığına hayıflanırlar ve fırsat buldukça kendisine yazık (!..) ettiğini ifâdeden çekinmezlerdi. Üstâd, böyle anlarda yırtıcı bir kaplanı andırır, söyleyeni bu sözlere pişman ederdi. Bütün münâsebetlerim boyunca, kendisinde binbir falso gördüğüm bu adam, sıra İslâm ve imân bahsine gelince ipe çekileceğini bilse asla tâviz vermez ve gerçeği öylesine veciz, mantıkî, tâvizsiz ve öfke ile haykırırdı ki; hayran olmamak elden gelmezdi. Böyle anlarda za'aflarından dolayı O'na acırdım. Ancak bunda bir kader sırrı bulunduğunu çok sonra anlayacaktım.

Böyle, kendisine sırf bir san'atkâr olarak hayranlık duyanlardan biri de **Nâdir Nâdi**'nin kardeşi **Doğan Nâdi** idi.

Üstâd'ın anlattığına göre O da bir defasında kendisini hapishânede ziyarete gelmiş, hatta bir zarfın içinde bin lira takdim etmiş olmasına rağmen, İslâm'a dil uzatmasının cevabını çok şiddetli bir mukabele ile almıştı.

Erol Dalh'nın bulduğu formül Üstâd'a cazip göründü. Ancak eski borcun üzerine yeni bir şey koparmak şarttı. Zira Üstâd'ın o anda paraya ihtiyacı vardı. Epey çekişmeden sonra otuziki bin liraya sulh oldular ve Üstâd, üstelik sened de vermeden ikibin lira daha almış oldu.

Üstâd'ın diğer bazı eserleri de bu gibi zaruretlerle vücûd bulmuştur.

« - Kumar haramdır. At yarışında bahs-i müşterek oynamak da kumardır. Ancak haramı, haram kabul ederek işlemek sadece günahtır. Allah ise, gafururrahîm'dir. Bu parayla ben Veli Efendi'ye gidip at yarışlarında bahs-i müşterek oynayacağım!..»

Bu sözleri söyledikten sonra yüzüme baktı. Göz göze geldik. Kumar işini benimle ilk defa olarak açıkça konuşuyordu. Yüzümün ifâdesi pek hoşuna gitmedi. Demek ki suret-i haktan görünememişim. Esasen hayatta en büyük za'afım veyahud da meziyetim budur. Ne muhabbetimi ve ne de husûmetimi gizleyebilirim.

Beni yatıştırmak için birkaç söz daha söyledi ve sonra bir teselli mükâfatı gibi;

« - İstersen sen de benimle gel!.. Atları seyredersin!..» dedi. Ben de gayri ihtiyarî

« - Peki!..» dedim.

Bu cevabı beklemiyormuş ki pek memnun olmadı.

« - İçeriye giriş bedeli onbeş liradır!.. Bizimse sadece onbeş liramız var!..» dedi.

Demek ki kendisinde hiç para yoktu. Üstâd böyle zamanlarda tramvay veya otobüste seyahat eder ve bilet almayarak basın kartını gösterirdi. İlâve etti:

« - Benim at yetiştiricilerine mahsus kartım vardır. O'nunla içeri parasız girilir. Aksiliğe bak ki o da yanımda değil!.. Olaydı onu sana verirdim, mes'ele kalmazdı. Beni tanıdıkları için kart sormazlar!.. Acaba ne yapsak!..»

Üstâd, benim;

« - Vazgeçtim, ben gelmiyorum!..» dememi bekliyordu. Bense hep susuyordum. O da bu tavrı bir güceniklik gibi anlıyor ve beni teselli ihtiyacını duyuyordu.

Dedi ki:

« - Pekâlâ!.. Mâdem ki istiyorsun, o halde gel!.. Tam turnikelerin önüne gelince beni buyur ederler, ben de sana:

« - Kadir!.. Gel!..» derim, geçebilirsen ne alâ!.. Hiç tereddüd

göstermeden kararlı bir şekilde arkamdan gelmelisin. Aksi halde bilet sorarlar. Haydi bakalım!..»

Bu karar üzerine Sirkeci garına geldik. Cebimdeki bozuk paralarla ihtiyaten gidiş-dönüş bileti aldım. O'nun basın kartı vardı. Trene bindik. Yarım saat sonra Veli Efendi Hipodromundaydık.

Tam turnikenin önüne geldiğimizde oradaki bilet kontrolcüleri hürmetkâr tavırlarla Üstâd'ı buyur ettiler. Belli ki burada O'nu yediden yetmişe herkes tanıyordu.

Adamlara;

« - Merhaba!.. Nasılsınız?!..» dedikten sonra hafifçe geriye dönerek ve âmirâne bir tavırla:

« - Gel **Kadir**!..» dedi.

İhtimal adamlar beni O'nun seyisi filân zannettiler. Açılan turnikeden arka arkaya geçtik. Birkaç adım ilerledikten sonra hiç arkaya bakmadan ve hafif bir sesle;

« - Sakın geriye bakma!..» dedi. Emin adımlarla turnikeden

ÜSTÂD NECİP FÂZIL KISAKÜREK
Millî Türk Talebe Birliği'nde bir konferans verirken.

uzaklaştıktan sonra:

« - Heybetimizle adamları ürküttük. Bilet sormaya cesaret edemediler!...» dedi.

Seyircilere mahsus bölümde bir yer bulup oturduk. Yakındaki kimselerle kısa kısa fikir teâtisinden sonra hangi ata oynayacağına karar vermiş olacak ki; gişeye gitti ve biletlerini alıp döndü. Az sonra uzun uzun ziller çaldı. Bu «gişe kapanıyor, yarış başlıyor!..» demekmiş.

Yarış esnasında Üstâd'ı görmeliydiniz. Para yatırdığı atın önde gitmesine seviniyor, geri kalmasına üzülüyor!.. Zaman zaman ayağa kalkıyor, bazan dizlerini dövüyordu. Hasılı âdeta bir çocuktu. Bu hal bir iki seans sürmüştü ki Üstâd:

« - Başka paran yok mu?!.» diye tutturdu.

« - Ne parası?!. Hepsini size verdim ya!..» dedim ve param olmadığını göstermek için cebimde kalan bozuk paraların hepsini avucuma alarak:

« - İşte bunlar!..» dedim.

Âni bir hareketle avucumdaki bozuk paraları kaptığı gibi gişeye koştu. On-onbeş dakika sonra bunlar da bitmişti. Yarışsa devam ediyordu. Üstâd bir âşina, para isteyebileceği derecede samimi olduğu birini bulabilmek ümidi ile etrafta bir müddet gezindikten sonra;

« - Haydi gidiyoruz!..» dedi. Sonra aklına geldi:

« - A!.. Sahi senin bütün paranı verdik. Geriye nasıl gideceksin?..» diye sordu.

« - Mes'ele değil, benim biletim gidiş-dönüş!..» dedim. Sevindi. Trende hep kıl payı ile büyük bir parayı nasıl kaybettiğinden, yarışlardaki sürprizlerden bahsetti.

Sirkeci'de kendisinden ayrılıp da yaya olarak Beyâzıd'ın yolunu tuttuğum zaman Üstâd'la aramızda bir perdenin yırtıldığını hissediyordum. Bu büyük insanın şu küçüklükten nasıl olup da kendisini kurtaramadığına dâir muâmma ile kafam karmakarışıktı.

Cevat Rifat Atılhan — Necip Fazıl Kısakürek — Mustafa Çıkrıkçıyan — Mustafa Zeki Yüksel

Nizamın ve rejimin düşmanları ve irticaın elebaşıları kimlerdir?

Malatya suikastinin Ankarada başlıyacak muhakemesinde hesap vereceklerle, muhakemeye dâhil olmıyan elebaşılar

«Büyük Doğu», «Nurculuk», «İslâm Demokratları» ve «Milliyetçiler Derneği» gibi adlar altında bir takım açık veya sözde teşekküllerin; rejimin ve umumî nizamı yıkmak, geri ihtiraslar hâkim kılmak, vatandaşlar arasında huzursuzluk ve ayrılık yaratmak gibi maksatlarla ve elele tertiplenmiş faaliyetlerde bulundukları Malatya suikastı neticesinde ortaya çıkmıştır. Bunlardan Büyük Doğu, İslâm Demokratları ve Milliyetçiler Derneğinin bir İslâm temsilcisi, Malatya eski kadı müntesibiyle Ankarada bayrak davası bulunan dava vekili İzhâdîr, Nurculuk gizli teşkilâtı hakkındaki iddiaları da İzmirde savcılığında toplanmıştır. Ayrıca Samsun ve Afyonda açılmış davalar vardır.

İrtica harekâtında katılıyan İslâmcılar edildiğini sözlerin, emareler çoktur. Bunlardan biri şudur: Adliyenin sıkı tahkikatı neticesinde 78 kadar komünist yakalıyan şeyle vardı. Bu ortadan kalkınca, ıâ nihâyet merkezlerine sarınıyan kadar kısa bir zaman içinde hemen hemen aynı miktarda irtica dergileri ruhsat almıştır. Demek ki bunlar, komünist vesiyetiyle sâbet değişkinlikleriyle ve onlarla tasasup anâsurî altında devamlı temin ediyorlar.

İrtica harekâtlarında olmuşu rolü oynıyanlarına mazileri de; hatta sâf ve samimî dini hislerini istismara çalışan bu harekâtlara ne türlü zâmanın hâkim olduğunu zikretmeyiz kâfîdir. İrtica olmuşlarının mazileri hakkında umumî etkâri tesvir maksadiyle bunlardan her biri hakkında arşivle malûmatı vermeyi tercih ediyoruz. Bütün bu harekâtlara bir tak dâresi ve hâmmesi ilâyık vatandaşa karşısınam, memleket hesabına itibârla hesabsamak bir şeydir.

Bu nokta dâhiline ilâyıtar bi efâtlarda irtica harekâtlarından müdrikinin meyve alıp, hatta Millet Partisinin içinde ve ortasında toplanmış bulunuyor.

Bununla dediğimiz gayet, memleketi içten çürütmektir. Bir tarafta faaliyet imkânı kalmamacı, hâkimlerinin devam için yasal bir zemin arıyorlar. «Yani daha» gazetesinin yıldızları da bugün faaliyet sahalarında dahil bulunmaktadırlar. Bu gazetenin Türkiyenin hükûmet biçimine ve cumhuriyet, hürriyet ve irtahkî rejimine karşı gizli ve açık tahrikleriyle bulunmakta bayraklarında birisi ve Cevat Rifat Atılhan: 17 senesi Almanyada Nazi teşkilâtı içinde çalışmış, muhtelif zamanlarda Kadıköy müftüsü ile ilgililiği hâlinde bulunmuştur. İslâm Demokrat teşkilâtı kurduğu gibi, Büyük Doğu, Milliyetçiler Derneği ve Nurcular gibi teşkilâtta yıkı bir ihtiraslıdır. Bu gazetenin ve fırsat bulunca bunlarla beşinci «İtik Partisi» veya «Büyük Türkiye Partisi» gibi bir tek parti hâlinde birleştirip dini taassup perdesi altında kitlelere elde geçirmeğe hazırlanmıştır.

Kendisi, 1938 de İzmirdeki Rifat Bey'in oğlu olarak doğmuştur. Kardeşi Samih Rifat, muhtemelen bir Türk Fikir ocağıdır. Hayatta iken, kardeşinin hükûmet aleyhinde yazdıkları yüzdesi dolma «Hüseyin Rahmi efendi» diye bahsedilir. Sık sık Almanyaya gitmiş. Nazi partisinin lâtrı genlerleriyle münasebetlere kurmuş. Alman istihbarat bürosunun direktifleriyle resmen yapmıştır. Bir zaman Beyoğlunda bir kundaracı dükkânı açmış, fakat yürütemiyerek kapatmıştır.

Cevat Rifat, bir Nazilik menfaat vâsıtasıyla Vahudi düşmanlığını bayrak diye kullanmak «İtnefi Fırtı», «Asra Gidesi Vahudi», «Sina cephesinde Vahudi esmâdan», «Vahudilik ve Masonluk» gibi kitaplar ve risâleler yazmıştır. «İtnefi Fırtı» risâlesini ikinci cihan harbinin arifesinde bizim Üniversite kapısında gençlere dağıtmıştır. Fakat bir tarafta da İstanbuldaki bazı Müşavirlere müracaatla, elde mevcut kitapları kendileri satın alırlarsa bunlara dağılmasına yaratacağı mahzurlara dolıpecekleri söylemiş, para ödemiştir. Bir müddet sonra yeni bir İtnefi Sarıfendi, bunları satın alıp almamakta muhayyer olduklarını söylıyerek para sarfetmiş ipini tekrarlamıştır.

17/7/1949 da yedek subay olarak askere alınmış, 65 lira alaş, ikinci tabura emir sevkiyatında bulunmuştur. Bu esnada askerî tayine tayrik ettiği iddiasiyle aleyhine adlî tahkikat açılmış, neticede tahkikat devamıyıtır. Cumhurbaşkanı aleyhinde bulunduğu için açılmış istenen tahkikatı Adliye Bakanlığı ram etmeyecektir.

Filistin meselesi kapanca, Arapların yardım maksadiyle faaliyetlerde bulunmak ve çıkıtlık toplamak maksadiyle Kadıköy müftülüğüne ve Arap birliğinin umumî kâtibi Abdülâ. hman Azzam Paşaya mektupla müracaatlarda bulunmuş, teşebbüse de geçmiştir.

Siyasî partilerin kurulmasına izin verildiğe, ilk önce Milli Kalıntıma Partisinin kurucuları arasında yer almış. Nuri Demirağ ile kargalar kopanınca partiyle başına geçmiğe çalışmış, onun arzuyla Türk Muhafazakâr ve İslâm Demokrat Partilerini kurmuştur. Bu iso partinin, atanmasınesinde gösterilen gayretler hakkında taalipet sarfettiği sabıtdığından mahkeme faaliyetine faaliyetine mâni ve malları müsadere olunmuştur.

Bunun üzerine Cevat Rifat, Milliyetçiler Derneği, Büyük Doğu Cemiyeti ve Nurcular teşkilâtı adlı gizli teşkilâtın lâbiliği esterek siyasî bir teşkilâtı olmak üzere «Mahı» veya «Büyük Türkiye» adında bir partiyi kurmak için faaliyet sarfetmiştir ve Malatya suikastinde tahrikçi olarak rolü bulunduğu tesbit edilmiş ve tevkif olunarak ilk önce Malatyaya, sonra Ankaraya yollanmıştır.

Necip Fazıl Kısakürek

Necip Fazıl Kısakürek, bir perden evvel ihsan tahsil olmuş bir kumandandır. Kumar ipiliğe, hiç de ehak olmayan sonsuz hâbiliyetleri yanmıştır fakat uğrıtmıştır. Ele mar parası tedarikî mahsuldür ile vatana ve vatandaşlara rezil görünmeyeçi fanatik yoktur. Şerîati kurmak diyor sâmî reklâmlı her perden evvel, bu [illegible]

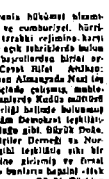

Salâh Nurd (Hâzâ)

Hem-i ve diğer...

Ahmed Emin Yalman'ın gazetesi «Vatan»ın inkılâb ilâvesinde N. Fazıl'a hücûm

İKİNCİ BÖLÜM

ŞAHSİYYETİ VE ESERLERİNE UMÛMÎ BİR BAKIŞ

I - ŞAHSİYYETİ

Necip Fâzıl Bey'in anlaşılması da, anlatılması da zor olan bir şahsiyyeti vardır. Benim kadar, O'nun faziletlerine, küçüklüklerine, iniş çıkışlarına vâkıf olmuş, bütün husûsiyetlerini müşâhede edebilecek kadar yakınında bulunmuş pek az insan vardır. Böyle olduğu halde bu güç işi lâyıkiyle başarabileceğimden emin değilim.

Bununla beraber, mümkün olduğunca O'nu anlatmaya kendimi mecbur hissediyorum.

Zira O benim için, bir ferdden ziyâde İslâmî cemaatin müşterek ruhu, karakteri, öfkesi, sesi, liyâkat ve kifâyeti gibidir. Sanki ezilen, horlanan mukavemeti kırılmak istenen, tarih şuuruna bağlanmak hususundaki emelleri ihânet sayılan cemaatimizin bir aynadaki görüntüsü gibiydi. Cemaatimizde kusur ve meziyet nâmına ne varsa onda teşahhus etmişti. O, bir değil, binlerce ayrı hüviyet ihtiva eden heterojen (çok cinsli) bir millet hatta imparatorluk halkı gibi bir şahsiyyetler kumkumasıydı. Nasıl böyle topluluklar uzaktan müşâhede neticesinde fârik va-

sıfları itibariyle tek bir hüviyet telâkki edilebilirse bizim **Necip Fâzıl Bey**'in şahsiyyetini anlatışımız da aynen böyle olacaktır. Aslında anlatılan O'ndan ziyâde öfkeleri, arzuları, kusur ve meziyetleriyle zamanımızın İslâmî Cemaati olacaktır. Zira O, sevk-i kaderle davamızın temsilciliğini deruhte eden bir şahsiyyetti. Bu yüzdendir ki, **Necip Fâzıl Bey** merhum meziyetleri de zaafları da büyük olan bir şahsiyyete mâlikti. **Osman Turan Bey**'in tâbiri vechile söylemek gerekirse, dâimi bir sûrette med ve cezir halindeydi. Çeşitli ârızalar ve ınkıtalarla devam eden uzun beraberliğimizin bende hâsıl ettiği kanaate nazaran O'nun şahsiyyeti beş fârik vasfın müşterek bir terkibi (karışımı) dir. Bunlar:

1 - Benlik

Üstâd'ın pek çok zaaf ve kuvvet noktasının temel sâiki korkunç bir benlikti. Paraya ve ona bağlı olarak kumara düşkünlüğü, öfkesi, kendine güveni, azim ve cesareti -büyük ölçüde- hep bu dehşetli benlikten kaynaklanıyordu.

İyi tetkik edilince paranın kendisine değil, onu sarf ederken ortaya çıkan kuvvet tezâhürüne tâlipti. O ölçüde ki, nefsanî bir gösteri uğruna en zaruri bir ihtiyacına sarf edilmesi gereken mâli imkânını heder etmekten asla çekinmezdi [23].

---

23 - Meselâ beni bir defasında Konya Lezzet Lokantası'na dâvet etmişti. Mükellef bir yemekten sonra garsona yüz lira verdi. Hesap kırk küsur lira tutmuştu. Elli liraya kadar olan bozuklukları servis yapan garsona bıraktı. Tabaktaki bütün elliliği kirli bir şeymiş gibi ucundan tutarak kaldırdı. Vestiyerciye bankonun üzerinden iterek kemal-i istiğna ile bu elli lirayı bahşiş olarak verdi. Vestiyerci giriş ve çıkışlarda kapıları açıp yerlere kadar eğilerek O'na temennâ etmiş ve câlî bir ihtiramkârlık sergilemişti. **Necip Fâzıl Bey**'in tavlandığı bu tavırdı.

Halbuki bu yüz lirayı içeri girmeden önce benden almıştı. Biliyordum ki, başka parası yoktu. Bundan dolayı:

Öfkesi ve bu öfkedeki şiddeti de daha çok bu benlikle kaabil-i izahtır. Meselâ İslâm'ın mağlûp zamanında zuhûr etmiş olmasaydı - belki de - O'nu bu ölçüde müdafaa etmezdi. Mücâdele şartlarının çetinliğinin, İslâmî dâvâyı O'nun için daha câzip hale getirdiği söylenebilir.

Bu korkunç benliğin O'na kazandırdığı ve kaybettirdiği pek çok şey vardır. Üslûbundaki ipham (kapalılık) dan tutunuz da bütün insanlara tepeden bakışı ve hadsiz hududsuz fütursuzluğu hep bu benliğin tezâhürü idi. Öfke ve mübalâğa mizacının temel taşlarını teşkil ederdi.

Celâl tecellilere mazhar olmaktan doğan bu benliği nâdiren islâmî bir çerçeveye hapsedebiliyordu. Bu durum ise, muvaffakıyetini aksatıyordu. Çünkü tâlip olduğu netice için vakit çok erkendi. Yapmaktan çok yıkmaya me'murdu. Halbuki O, yıkmak kadar yapmaya da tâlip gözüküyordu. Önce «*Büyük Doğu Cemiyeti*» sonra «*Büyük Doğu Partisi*» hep bu yapmak arzularının eseriydi. Vazifesi «*lâ*» hududuna kadar olduğundan fiilen «*illâ*» safhasına intikaalini, kader, kendisini musab kıldığı bu «*benlik*» âfeti ile frenleyip önlüyordu. O, bundan habersiz çırpınıyor, çırpınıyor, boyuna çırpınıyordu.

«- Şimdi eve nasıl gideceksiniz?» dedim.

«- Aldırma benim basın kartım var!.. Sen de tabana kuvvet yürü, gençsin!..» karşılığını verdi.

Bu vesile ile şunu da söyleyeyim ki, O'nun hakkında yazdıklarım hep müşâhede mahsûlüdür. Bana O'nu ne yermek, ne de öğmek kasdi izâfe olunamaz. Eğer böyle bir sâikin varlığı kabul edilirse övmek meylim ağır basar. Zirâ dâvâ yolunda kendisinden en çok istifâde ettiğim insan, merhum **Necip Fâzıl Bey**'dir. Ancak bu durum O'nun hakkında beyanda bulunurken hakikatten fedakârlık yapmamı gerektirmez. O, me'mur bir insandı. Bu memuriyetin kendine ve cemiyete âid gerekleri, O'nun kuvvetli ve zayıf noktalarını -kader ve ilâhî takdir ile- dengelemişti. Bu demektir ki, kader sırrına nüfuz etmedikçe O'nun tezatlarını izah ve kabul mümkün değildir. Bizim bu eserde şu inceliğe de yer yer inşallah parmak basmış olduğumuz görülecektir.

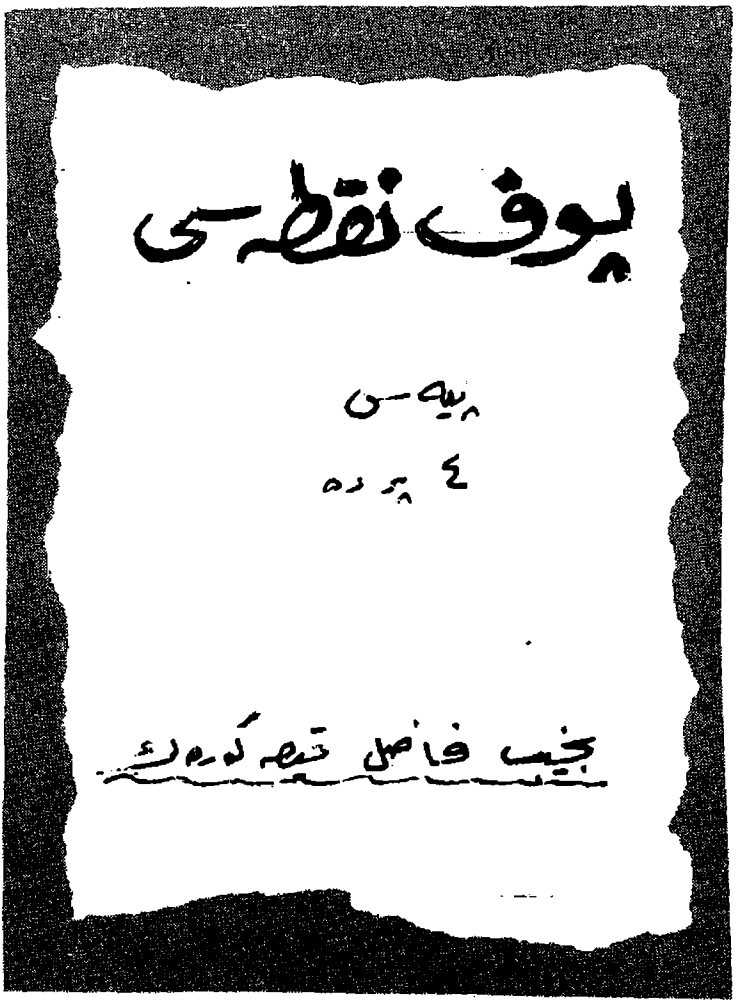

Kendi el yazısı ile **Necip Fâzıl Bey**'in
eserlerinden birinin kapağı:
PÜF NOKTASI (Piyes)

Bazı zaaflarına zaman zaman kendisinin bile şaştığı oluyordu. Hazır olmayan kitleye mâtuf merhamet-i ilâhiye O'na *«illâ»* ya yöneldiği her dönemeçte kaçınılmaz bir tuzak hazırlıyordu.

Lâkin bu *«benlik»* sayhasına *«İsrafil'in sûru»* dehşet ve kudretini kazandırıyordu. Memuriyeti için lehte rol oynayarak O'nu yücelten bu müessir, vazifesi dışında binbir çirkinlikle kendisini alçalttıkça alçaltıyordu.

Gurbet mâceram dolayısıyla son yıllarındaki, sakallı ve ihtiyar halini müşâhede edemedim. Bunu da bu günlerinde kendisiyle beraber olanlar bilirler. Ben hep arzu ve ümid etmişimdir ki; çok yaşayıp -ihtiyarlık zaafları dolayısıyla- benliğine hükmü geçebilsin ve onu kontrol altına alabilsin!.. Bu takdirde *«velâyet»* iklimine adım atabileceğine inanıyordum [24]. Düşünüyordum ki:

«Bıçaklarım su oldu boyuna bilenmekten,
Bitti benlik mâdenim her an törpülenmekten»

diyen **Necip Fâzıl Bey**, şahsiyyetinin diğer bir fârik vasfı olan «acelecilik»le ömrünün sonunda söyleyeceğini acaba başında mı söylemiştir? Son günlerini görmediğim için bu sual bende cevapsız kaldı.

Meyus bir gününde, kendisi hakkında birçok tanıdığının - tevâtüren öğrendiği - beyanlarını sıraladıktan sonra, hepsini reddediyor ve:

« - Ben bir solo şarkıcıyım» diyordu. Bununla yalnızlığını ifade etmek istiyordu. Reddettiği bu beyanlardan biri de **Bur-**

---

24 - Ölümünden bir iki ay evvel kendisine Londra'dan telefon ettim. Bu konuşma bende umduğum noktaya ulaştığı intibaını uyandırmadı. Fakat bahtiyarım ki; bu görüşmeyi yaptım. Zira Üstâd ile aramız son zamanlarda biraz serindi. Bunun sebebi de Sebil'de O'nun MHP'ye destek olmasından münfâil olarak yazılmış bir yazı idi. Üstâd'ı bir türlü bu yazının benim bir gaybûbetim esnasında ve rızam hilâfına yazıldığına inandıramamıştım. Bu telefon görüşmesi bir nevî helâlleşmek gibi oldu.

han Belge'ye âiddi. **Burhan Belge, Necip Fâzıl Bey**'in bana nakline nazaran demiş ki:

« - **Necip Fâzıl**, majiskül harfleri ile yazılmış bir «*ben*» dir.»

Rahmetli **Cemil Meriç** de buna benzer bir ifade ile:

« - Üstâd, kanatlarının ihtişamından yere konamayan bir tavus kuşunu andırıyor.» diyordu. Bence **Üstâd Necip Fâzıl** için en güzel tarifler bunlardır. Üzerlerine zem kasdinin gölgesi düşmemek şartıyla. Zira kader perspektifinden bakmadıkça bu korkunç benliğin ne varlık sebebi ve ne de gerçek mâhiyeti anlaşılabilir.

2 - Muhayyile Kudreti

Üstâd çoşkun ve sır idrakinden doğan imanını bu vasfına borçludur. Maddeye hapsolan bir tefekkür - bugünkü müspet ilimlerde olduğu gibi - metafizik hududuna ulaşsa bile O'nu asla tatmin etmiyordu. Kâabına varılamaz hayal gücü, ufuklara isyan eden bir küheylân gibi kendine sonsuz bir mesaha arıyordu. «*Sonsuzluk*» ve «*Ötelerin Ötesi*». «*Ölüm*» gibi «*Dipsiz Kuyular*» tam da O'nun harcıydı. Hayal iştihası ve tecessüsü okyanus gibiydi. O'nu âlemlerin müteal olan Rabbine ulaştıran bu iştihaydı. Bu bakımdan ruhu halâvet-i imana kanmış samimi bir mü'min olduğuna dünya ve ahiret şahidim.

Lâkin O'na şu derinliği kazandıran bu haslet, ölçüsüz cesareti ve müthiş benliği ile birleşince - hayatın kışrına - bilhassa tarihî ve siyasî vâkıalara eğildiğinde O'nu **Donkişot** rolüne kadar sukut ettiriyordu. Habbeyi kubbe yapmak hususundaki kudretine güvenerek hiçbir araştırma yapmadan yazdığı kitaplarındaki pek çok yanlış - ki bunların bazılarına

ileride işaret edeceğiz - bu hükmümüzün aldatmaz delilleridir.

Takdir ettiği ve meclub olduğu nâdir kimselerden biri olan **Yunus Emre**'nin

«Seni sigaya çeker,
Bir Molla Kaasım gelir.»

dediğinden habersiz gibiydi.

«Yeniçeri», «Sultan Vahideddin» vs. gibi kitapları sırf muhayyileye dayanmanın afvedilmez hataları ile malâmaldir.

Bu da muhayyileyi memûriyet ve selâhiyeti dışında kullanmaktan doğmuştur. İnsan *"Keşke bunu yazmasaydı"* demekten kendini alamıyor. Eser, bir mal mıdır ki, çok olmakla kıymeti artsın!..

«Eğer maksud eserse, mısra-ı berceste kâfidir» denildiğinden habersiz olduğu da söylenemez.

Ama şu var ki; çoğu telif hakkı için yazılmış olan bu eserler, **Necip Fâzıl** imzasını taşısa da O'na bir şey ilâve edecek değildir. O tecriddeki başarısı ile fikir yönünden, dâvâmızdaki fiilî durumu itibariyle de tarih nokta-i nazarından millî mefâhirimiz arasında lâyık olduğu yeri, hayatta iken almış, bunu görmenin saâdeti ile aramızdan ayrılmıştır.

Aşırı yerme ve methetmeleri törpüleyip aşındıracak olan zamanın, gelecek nesillere O'nun hakkında taşıyıp, götüreceği kıymet hükmü bundan ibarettir!

3 - Acelecilik

Üstâd Necip Fâzıl Bey'in fârik vasıflarından biri de *«sabırsızlık»* tı. Denilebir ki; her an yayından fırlamaya âmâde bir ok gibiydi. Rûhunun derinliklerinden fışkıran bu istical (ace-

lecilik) yaygın ve dâimi bir «öfke» ile birlikte O'nun sâdece temel düşünce ve davranışlarına değil, hayatının tamamına hâkim olan bir hûsusiyetti. Bazan, muhatabının küçücük bir hatası sebebiyle O'nu öyle taşkın bir öfkeye kapılmış görürdünüz ki; yoktan yere sağlığı bozulacak diye üzülmekten kendinizi alıkoyamazdınız. Bu gibi ma'kul addedilemeyecek halleri sebebiyle -çoğu sevenlerinin arasında bile ondan «**Deli Necip**» diye bahsedildiği olurdu. Esâsen «**deli**» ve «**deha**» kendisinin de en çok kullandığı kelimelerdi.

Halbuki bu ölçüsüz öfke ve isticâlin -zâhire nazaran- izahı zor ve ma'kul addedilmesi imkânsızsa da, ruhî ve mânevî bakımdan birtakım temel sâikleri mevcuddu [25].

Bir kere inanç ve dâvâsının -temsil plânında- mağlûp olduğu bir mevsimde zuhur etmişti. Hem de yakın tarihimizdeki tekmil yanlışlara isyan mâhiyetinde çetin bir rol yüklenmişti. Buna ilâveten hududsuz aksiyon iştihasına, matlûbunun belki ancak yüzde biri kadar bir imkân ve saha bulabiliyordu. Bu bakımdan kendisinde tatmin olmamış adamların dâimî gerginliği vardı. Buna bir de dehhâmeleşmiş benliği eklerseniz, ortaya nasıl bir hüvviyet çıkacağını kolayca tahmin edebilirsiniz.

Şu istisnâîliği kendisi de müdrik olmalıydı ki;

«- Ben mamutlar gibi nesli tükenmiş bir varlığım!..» dediğine birçok kereler şâhid olmuşumdur.

Necip Fâzıl Bey'de tespit ettiğimiz fârik vâsıfların hepsi de derinden derine «*benlik*» afetiyle alâkalıdır. Bu sebebledir ki; onu bir numaralı vasıf olarak seçip evveliyetle tahlil ettik. Bu acelecilik ve öfke sıfatı da aynen öyledir. «*Mübalağa*» ve

---

25 - Bir defasında:

«- Normal bir insanda dört milyon alyuvar bulunurmuş. Ben kan tahlili yaptırdım, sekiz milyon çıktı.» demişti. Bu doğru ise acaba şu müthiş enerji, öfke ve teaddi tavrının bir de biyolojik sâikleri mi vardı, bilemiyorum.

«gözükaralık» - şahıs ve davranış olarak - tercihlerinin baş mürevvici idi. Meselâ **Napolyon**'a [26] hayranlığı sadece bu sebebtendi.

Aksiyonunu *«dümensiz gemi»* manzarasına bürüyen bu istical zaafı O'na asıl oyununu o eşsiz san'atına aksettiği zaman oynuyordu. Vehleten, ancak asırlarda bir gelen kimselerin ibda edebileceği emsalsiz mısralara vücûd veren Üstâd, *«teemmül»* (durup, düşünme) denilen keyfiyetten nasipsiz yaşadığı için, şöyle bir geriye dönüp bakmak ihtiyatını gerçekleştirememiş ve kendisinden beklenilmeyecek hatalarla mâlûl bazı mısralarını düzeltme şansını hiçbir zaman elde edememiştir.

1927'de:

«Başını bir gâyeye satmış kahraman gibi»

diyen şâir, ölene kadar şu yanlışlığı farkedip değiştirerek *«satmak»*la *«kahramanlık»* arasındaki mübâyeneti gideremeyemiştir. Düşünememiştir ki; *«satmak»* menfaati tedâi ettirir. Kahramansa idealisttir; satmaz, verir!.. Hem de hiçbir karşılık beklemeden!.. O halde mısra:

«Başını bir emele veren» veya ***«koyan kahraman gibi»*** olması gerekir ki; bunu farketmeye **Necip Fâzıl Bey**'in zekâsının zekâtı bile kâfi gelirken, bunu, O'nun elli küsur yıl boyunca düzeltmemiş olması, hep bu istical ve teemmül fikdanı ile kaabil-i izahtır. Kendi başından bahsederken;

«Milyonlarca ayağın altında kaldı kellem!..»

---

26 - **Necip Fâzıl Bey**'in hemen her sohbetinde **Napolyon**'un adı geçerdi. Tıpkı *«İttihad ve Terakki»*nin askerî rüesâsı gibi O'na -adeta- hayrandı. Halbuki; kimdi bu **Napolyon**?! Nihâyet, Rusya ve Mısır seferlerinden mâğlub ve perişan dönen *«Vaterlo»*da yenilen ancak kendi milletine galebe çalabilen sayısız veled-i zinası ve metresleri olan bizdeki hayranları gibi bir sergerde değil mi?! Nesini beğeniyordu **Necip Fâzıl Bey** bunun?! Herhalde *«gözükara»*lığını ve hadsiz hududsuz ihtirası ile hayal payı büyük şâhâne(!) hedeflerinden başka bir şeyini değil!..

deyişi de böyledir. Farketmemiştir ki; «*kelle*» harc-ı âlem mânası ile «*insanbaşı*» değil, «*hayvanbaşı*» için kullanılır. İnsana ancak tahkir için izâfe olunur: «*Çek kellenil.*» gibi..

Misalleri çoğaltmaya hacet yok sanırım. Bunlar diksiyon (kelime seçimi) hatalarıdır. Belki de:

«***Bir başka lisan tekellüm ettim***» diyen «**Şeyh Gâlip**» gibi kelimeleri değişik bir mecrada kullanma meyli ile bunların hiç olmazsa bazıları mâzur görülebilir. Ama ya selika bozuklukları!.. Ya kaafiye zarûriyetiyle uydurulmuş kelimeler!.. Bunlar O'nun isticâli ve adem-i teemmül alışkanlığından başka bir şeyle izah edilemez.

Meselâ;

Herkesin beğendiği ve hakikaten şâhâne mısralar da ihtiva eden «*Zindandan Mehmed'e Mektup*» şiirinde:

«***Düşün mü, konuş mu, sus mu, unut mu?***»

mısrası ne menem şeydir? Türk Edebiyatında herhalde ilk defa bu şiir ile "*emr-i hâzır*" dan sual yapıldığına şâhid olunmuştur.

Aa!.. Bütün bunlara kaafiye veya vezin zarûreti mi, diyeceksiniz... Bu Üstâd'ın üstâdlığına yakışmaz!.. Durup düşünse bir fikri bin bir değişik şekilde söyleyebilirken... O kabiliyete, o zekâya, o hayal gücüne mâlikken!.. Bir de **Yahya Kemal** merhumun o müthiş titizliğini düşününüz!.. Üstelik **Necip Fâzıl** çok kolay ve müsâid olan hece veznini kullanıyordu, aruzu değil!..

Ama ne yazık ki; O'nun, elindeki imkânları (sağlık, zaman, para, ilh...) kullanıp tüketmek ve böylece matlup veya muhtemel bütün işleri yapıp bitirmek, kendinden sonra gelecek herhangi bir kimseye iş ve fikir plânında hiçbir şey bırakmamak, hepsini kendisi yapmak (ben...) bu sûretle de bir an evvel «*son*»a ulaşmak için müthiş bir acelesi vardı. Bu sebeble imkânlarını akıl almaz bir sûrette zorlamaktan âdeta derin bir haz duyuyor ve âlemi, kendisine musahhar sanmaktan dolayı

da kendisine zaafı olan herkese, O'na nihayet isyan ettirecek hadde kadar yüklenmekten içtinap etmiyordu [27].

Üstâd için heyecansız, hareketsiz ve hatta sıkıntısız hayat, basit veya bayattı.

O dâima büyük oynamalı, sür'atle ufukları aşıp gitmeliydi. Ama şartlar ne olursa olsun!.. O'nun için realitenin, fiilî gerçeklerin hiçbir değeri, kaale alınacak yönü yoktu. *«Müşahhaslar» «bayat»* ve *«kokuşmuş»*tu. Güzel olan, doğru ve değerli olan O'nun kendi hayal dünyasının gerçekleri, daha doğrusu icaplarıydı. Teemmül ve tedbir tereddüd demekti. O bir sürat motoru gibiydi. O'nun için sürat kesmek veya geriye bakmak [28] tered-

---

27 - 1952'de *«Büyük Doğu»* günlük gazete haline gelirken, o zaman CHP'nin hızlı bir idarecisi olan **Kasım Gülek**'e demişler ki:

«- Efendim, *«Büyük Doğu»* günlük gazete olacakmış. Haftalıkken bu adamla baş edemiyorduk, şimdi günlük olursa ne yapacağız?»

Kasım Gülek cevap vermiş:

«- Korkmayınız!.. Çok devam etmez, batar!.. Çünkü **N. Fâzıl** parasını ve dostluklarını idâreli kullanmayı, devam ettirmeyi beceremez...»

Hakikaten bu teşhis doğru çıkmıştır. Yalnız o hâdisede değil, her zaman!..

Parasını kullanamadığına çok şâhid oldum. Bunlar çirkin işlerdir, anlatılamaz!.. Fakat şu dostluklarını devam ettirememesini bizzat yaşadım. Hem de önceleri bu zaafını ifâde eden bizden evvelki yakınlarından **Ali Şıhoğlu** gibi gençlerle (o zaman genç) Üstâd'ı müdafaa zemininde kavga etmiş olduğum halde!.. Sonradan abartıp çökerttiği ve kaçırdığı ne kaabiliyetler gördüm.

Bir defasında yol kenarında bir kirpi ölüsü ile karşılaştık. Bunu bana göstererek:

«- Bütün muhataplarımı dâima karşımda şu kirpi gibi buldum!..» demişti. Doğruydu ama bunun asıl müsebbibi kendisiydi.

28 - Her halde O'nun hayatında bir kere dönüp geriye baktığını kabul etmek gerekir. O da fikrî dönüşünden sonra bazı şiir ve yazılarını reddetmek için olmuştur. Çünkü bunlar çirkin muhtevaları ile kendisi için âdeta bir handikap yahud da sırtında bir kanbur haline gelmişlerdi. Bâtıldan hakka döndüğü için, bunları burada mevzubahs etmek İslâmî edep ve ölçülere aykırıdır. Hiç kimse çıkıp vaktiyle *«Menemen Fâciası»* için O'nun *«İrticain*

düd, kararsızlık hatta korkaklık demekti.

4 - Tecrid Kudreti

Necip Fâzıl Bey'in hayat ve şahsiyyetinin temel ve fârik vasfı nasıl «*benlik*» ise san'atının da «*tecrid*»di. Bunlar kendisine o derece hâkimdi ki; Onun diğer bütün vasıflarını da bunların içinde telâkki etmek bile kaabildi [29]. Meselâ «*cesâret*» ve "*itimad-ı nefs*", «*benlik*»ten «*mübâlâğacılık*»

Yeşil Kanı» diye yazı yazıp bunda «*Bu kan kurutulmadıkça inkılâb ağacı yeşeremeyecektir.*» Cümlesine yer vermiş olmasını diline dolayıp O'nu kötüleyemez. Bu haksızlık olur. (Bu haksızlığı O'nun bazı hasımları eski şiirlerinden olan «*Kadın Bacakları*»nı yayınlayarak birçok kereler icra etmişlerdir. islâmî olan eski dalalet devrini silip atmaktır.) Fakat bizim işaret etmek istediğimiz husus şudur ki; O'nun diksiyon ve selika hataları bu gibi ilk yazı ve şiirlerinde bile mevcuddur. (Bkz: **Hüseyin Cahid Yalçın** - Fikir Hareketleri Mecmuası'nda (sayı 14, sh. 11) yayınlanan Matbuat Hayatı, **Necip Fâzıl Bey** serlevhalı makale). Bu da gösteriyor ki; O hayatı boyunca hep aynı zaaf ve meziyetlerin adamı olmuştur. Çünkü bunlar iğreti değil, O'nun şahsiyyetinin fitrî hususiyetleriydi. Hidâyete ermeden önce de, sonra da hep aynı hüviyettir.

Meselâ bir «*Büyük Doğu Marşı*» yazıp (hem de hidâyet devrinde) bunda:

«Tanrının alnından öptüğü millet!..»

mısraına vücûd vermesi, - ki bunu sonradan değiştirmiştir - mizacı ve bundan doğan zaaflarındaki devamlılığı göstermektedir. Bir piyesine, de ad olarak koyduğu «Bir adam Yaratmak»da böyledir.

Peki ama **Âkif**'i:

«Bedrin arslanları ancak bu kadar şanlı idi»

mısraından dolayı yerden yere vurmalar ne oluyor?!.

Boşuna «Sırça köşkte oturanlar başkalarına taş atmamalıdır!..» dememişler.

29 - Meselâ, grant tuvalet giyinip kuşandığı bir sırada veya bir mahkemede güzel bir müdafaa yaptıktan sonra size sorardı:

«- Nasılım?!..» veya

«- Nasıldım?!..» Siz de en üstün bir takdiri ifâde etmek üzere:

«- Mükemmelsiniz!..» derdiniz. Azgın benliği tatmin olmaz ve size ba-

ve «*hayalperestlik*» (veya muhayyile kudreti) de «*tecrid kudreti*»nden kaynaklanıyordu. Bir de şunu ilâve etmek gerekir ki; «*benlik*» ve «*tecrid*»in şu ölçüsüz hâkimiyeti, kendisinde iradî bir kontrolü imkânsız kıldığından O, her vesile ile kükremekten ve mâverâî beyanlarda bulunmaktan kendini alıkoyamıyordu. Maslahat yani hâlin icabına göre hareket ve bu maksadla irâdî bir intibak (adaptasyon) hiç ama hiç beceremediği bir işti.

Bundan dolayı O, her zaman ve her yerde hep aynı vasıfta fikir ve davranışlar sergilerdi. Halbuki «*benlik*» ve«*tecrid kuvveti*» O'na sırf mücâdelesinde kullanılmak üzere bahşedilmiş birer mevhibe idi. O ise gaye ve mücâdelesine öyle adapte olmuştu ki; O'nun dışında kendisine bir hayat ve faâliyet sahası ayıramıyordu. Bu sebeble iki temel vasfı olan «*benlik*» ve «*tecrid*» O'nda gerekmedikleri mahalde birer zaaf ve kusur, gerektiği zamansa kudret ve meziyet olarak tezâhür ediyorlardı. Meselâ «*benlik*» beşerî münâsebetlerde O'nu çirkinleştirip aşağılatırken, mücâdelesinde devleştirip yüceltiyordu.

Tecrid ise, O'nu -âdeta- bir «*fildişi kuleye*» hapsediyordu. Bu sebeble pratik hayat karşısında gayri mümeyyiz bir çocuk seviyesinden yukarı çıkamıyordu [30]. Böylece müthiş bir zaafa

---

ğırırdı:

«- Ne demek mükemmel be!.. Muazzam, muazzam!..» veya

«- Hârika, hârika!...»

Bir başka gün aynı sualle karşılaşınca bu defa itiraza uğramamak için O'nun evvelki sefer kullandığı kelimelerle cevap verme ihtiyatınız bir işe yaramazdı. Çünkü yine itiraz eder ve meselâ:

«- Müthiş, müthiş!..» veya

«- Korkunç, korkunç!...» diye bağırırdı.

Daha sonraki bir seferde bu kelimelerle cevap verseniz yine itiraz eder ve güya daha kuvvetli kelimelerle keyfiyyeti tavsif eder, bu iş hep böyle sürer giderdi. Aslında hiçbir takdirin O'nu tatmin etme imkânı yoktu. Ne söyleseniz yine de ortada bir boşluk kalıyor ve itirazı sırf bu boşluğu ifâde etmiş oluyordu. Yoksa kendi tavsifi bile kendisini tatmin etmiyordu.

30 - Bir çocuk veya az okumuş bir kimseyle konuşması, münâsebetleri bu aczi gösteren en âşikar tezâhürlerle dolu olurdu. «*Kellimünnâsi alâ ka-*

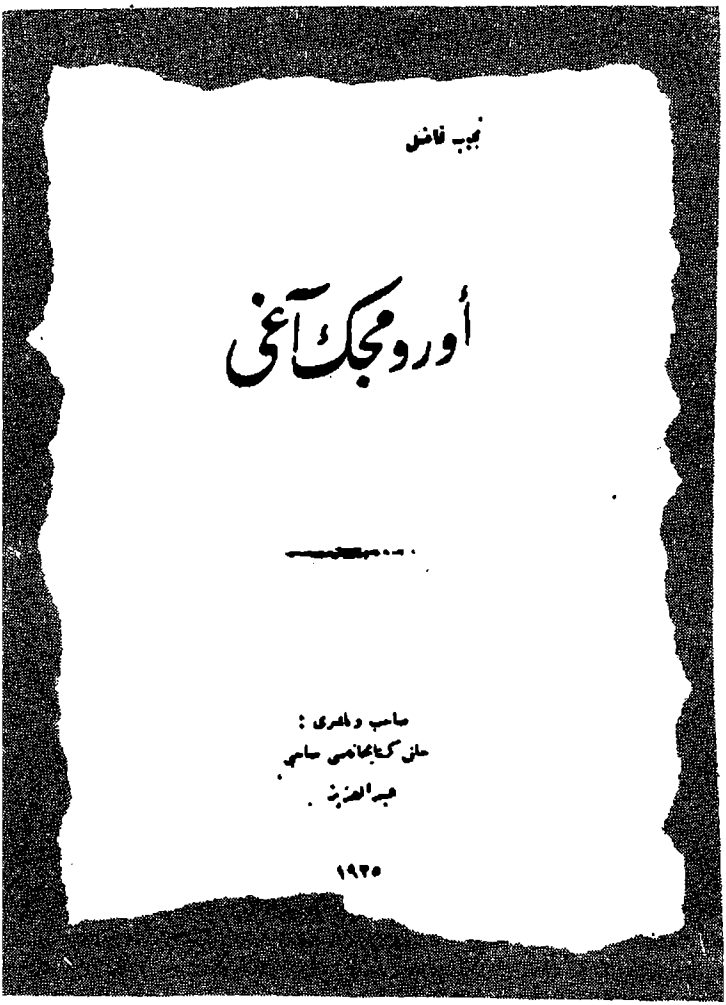
نجیب فاضل

أورومجك آغی

صاحب ومالکی :
حلق کتابخانهسی صاحبی
عبدالعزیز

۱۹۲۵

Necip Fâzıl Bey'in harf inkılâbından evvel yayınlanmış bir eserinin kapağı:
ÖRÜMCEK AĞI (1925)

âmil olan «*tecrid*» san'atına kâbına varılmaz bir derinlik ve ihtişam kazandırıyordu.

«Büyücü, büyücü ne bana hıncın?
Bu kükürtlü duman nedir inimde? [31]
Camdan keskin, kıldan ince kılıcın
Bir zehirli kıymık gibi beynimde

.....

Nizam köpürüyor, med vakti deniz,
Nizam köpürüyor, tâ çenemde su,
Suda bir gizli yol, pırıltılı iz,
Suda ezel fikri, ebed duygusu.»

---

derin ukulihim» (İnsanlara akıllarının derecesine göre söyleyiniz) ölçüsü yanına uğramamıştı. Meselâ evine aldığı her aşçı veya garsonla kavga etmiştir. Herkesin nasıl olup da kendi idrak seviyesinde olmadığını bir türlü anlıyamıyor, kabul edemiyordu. Kimi sorsanız «*ebleh*», «*aptal*», «*İdraksiz*», ilh... di. Ama bir kimse O'nun azgın benliğine yem sunuyorsa -isterse bu hareket gayri samimi olsun- O'nun hakkında derûnî kanaati değişmese de tavrı ve zâhiri beyanları değişirdi.

Meselâ, **Prof. Dr. Sâhir Erman** mahkeme koridorlarında O'na;

«- Üstâââd!.. » diye câlî sâmimiyet izhar ediyor diye O'nunla bir sarılıp kucaklaşırdı ki içimizden şu tavra kızmayan bir kişi çıkamazdı. Halbuki Üstâd O'nun su katıksız bir dönme olduğunu çok iyi biliyordu.

Tercüman Gazetesi sâhip ve mensupları ile son zamanlardaki sâmimiyeti aynı kategoridendir.

Diğer taraftan câri hayattan hiç haberi olmazdı. Belki ömründe hiçbir gün «ekmeğin fiyatı ne olduğu» yolundaki bir suâle cevap verebilecek bir bilgiye mâlik olmamıştır. Ekmeğin veya pazarda satılan herhangi bir şeyin!.. Şahsî telâkkisine göre, O bir senyördü. Bu işler ise «*hayatın kışına*» müteallik basit işlerdi. Elinde en küçük bir paket ile evine gittiğini hiçbir zaman görmedim. Uşak varken ne gerek!.. İmkânları ister müsâid olsun, ister olmasın, fark etmezdi. O bir aristokrattı!..

Halbuki bu üslûb, O'nun «*tecrid meyli*»nin mutlak bir hâkimiyeti altında yaşamasının tâbii bir neticesi idi. Ama O, bunu dâimi «*aristokratlık*»la izah ederdi.

31 - Yine kafiye mecburiyeti ile «*in*» kelimesini kullanıyor. Düşünmüyor ki «*in*» hayvan barınağıdır. Yine diksiyon (kelime seçimi) hatası..

«Bu mu rüyâlarda içtiğim cinnet,
Sırrını ararken patlayan gülle,
Yeşil asmalarda depreniş, şehvet,
Karınca sarayı, kup kuru kelle!..»

.....
«Hendese,
Kümese,
Tıkılmak.
Hâdise,
Kırkayak
Adese,
Oyuncak,
Vesvese,
Gökbayrak,
Ölümse,
Gel dese,
Tak, tak, tak!
Mu - hak - kak !..»

Bu şiirde sanki «*ölümün ayak sesleri*»ni duyuyorsunuz. Ölüm gibi müthiş bir mücerredi böylesine -âdeta- el altına getirmek her kabadayının harcı değildir. O'nda böyle misaller saymakla bitmez. Bir misâl daha zikrederek bahse nihâyet verelim.

«*Zindandan Mehmed'e Mektup*» şiirinden:

«.....
Peykeler, duvara mıhlı peykeler;
Duvarda, başlardan, yağlı lekeler,
Gömülmüş duvara, baş baş gölgeler...
Duvar, kaatil duvar, yolumu biçtin!
Kanla dolu sünger... Beynimi içtin!

Sükût... Kıvrım kıvrım uzaklık uzar; [32]

32 - Tecrid kabiliyetini göstermek bakımından eşsiz olan bu şiir de bile «.... uzaklık uzar» daki mana bozukluğu ve tenâfür Üstâd'ın acelecilik ve dikkatsizliğini aksettiriyor.

Tek nokta seçemez Dünya'dan nazar.
Yerinde mi acep, ölü ve mezar?
Yeryüzü boşaldı habersiz miyiz?
Güneşe göç var da, kalan biz miyiz?

Ses demir, su demir ve ekmek demir...
İstersen demirde muhali kemir,
Ne gelir ki elden, kader bu, emir...
Garip pencerecik, küçük daracık;
Dünyaya kapalı, Allah'a açık.

Dua, dua, eller karıncalanmış;
Yıldızlar avuçta, gök parçalanmış.
Gözyaşı bir tarla, hep yoncalanmış...
Bir soluk, bir tütsü, bir uçan buğu;
İplik kl, incecik, örer boşluğu.

Ana rahmi zâhir, şu bizim koğuş;
Karanlığında nur, yeniden doğuş...
Sesler duymaktayım: Davran ve boğuş!
Sen bir devsin, yükü ağırdır devin!
Kalk ayağa, dimdik doğrul ve sevin!

5 - Zekâ

Necip Fâzıl Bey'in diğer bir fârik ve mümeyyiz vasfı da «*Zekâ*» idi. Gerçekten hayatta tanımış olduğum en zeki insan Üstâd'dı. Zekâ yani sürat-i intikali o derecede kuvvetliydi ki; hiç kimsenin değil bir sözü iki kere tekrarlamasına, tamamlamasına bile tahammül edemezdi. Muhatabının sözünü yarıda kesip, cevabı yapıştırırdı. Bu sebeble muhakemelerini tâkip, muârızları veya hâkim ve savcılarla cedelini (ağız kavgasını) seyir insana sonsuz bir zevk verirdi. Temsil plânında mağlûp bir dâvânın mensupları olduğumuzdan O'nun muhakeme safahatında tezâhür eden fikrî ve fiilî galebe, kırık gönüllerimizi tamir eder ve mâneviyatımızı takviye eylerdi.

Tecrübeli hâkim ve savcılar, murâfaalarda (duruşmalarda).

kendisine sataşmaya pek cesâret edemezlerdi. Müdâhil avukatları da hâkeza... Fakat tecrübesiz biri rastlar da böyle bir tedbirsizlik yaparsa onu -âdeta- doğduğuna pişman ederdi [33].

Lâkin şu dehşetli zekâ, mâhud aceleciliği ve hayal gücü ile

---

33 - Bir defasında eski başvekillerden **Şemseddin Günaltay**'a hakaretten muhâkeme olunuyordu. İddia Makamı'nda oturan genç savcı:

«- Maznun soruşturma esnasında yüksek tahsilli olduğunu söylemiştir. Halbuki bizim yaptığımız tahkikata nazaran, maznun yüksek tahsil yapmamış, Mekteb-i Bahriye'den ahlâkî sebeblerle (redâet-i ahlâkıye) kovulmuştur...» dedi.

Adam belki daha bir şeyler söyleyecekti. Fakat Üstâd söz bile istemeden ayağa fırladı ve:

«- Ne demek *ahlâkî sebeblerle!..* Bu söz nereye çekerseniz oraya gider!..» diye Sirkeci'de Büyük Postahane Binası'nın üst katındaki mahkeme salonunu avâzıyla doldurduktan sonra «Ben şu.....şu mektepleri bitirdim» diye Mekteb-i Bahriye'den Sorbonnne'a kadar birçok mektep sıralamış ve sözü tekrar ahlâkî redâet sebebiyle kovulmuş olma keyfiyyetine getirerek:

«- Binlerce hasmı olan benim gibi bir kimsenin şâyet böyle bir kusuru olsaydı, aleyhimde habbeyi kubbe yapan (Üstâd kumarhane baskını mes'elesini imâ ediyor) muârızlarım şimdiye kadar beni tefe koyarlardı. Böyle bir redâet-i ahlâkîyenin bana izâfesi muhal üstü muhaldir!... Lâkin iddia sahibi kaytan bıyıklı, yakışıklı savcı için kolaylıkla düşünülebilir. Esasen kendi dünyası ve şuuraltı müsâid olmasaydı zat-ı dâvâ ile alâkası olmayan böyle bir mes'ele icad ile ortaya atmazdı. Üstelik bizim muârızımız olduğuna göre, yeri bizim yerimiz olmalıydı. Hâkimlerin yanında oturabiliyorsa unutmamalıdır ki -meşhur bir Fransız'ın dediği gibi- bu sırf bir marangozluk hatasıdır!..» diye bağırmıştı. Üstâd bu sözleri o kadar büyük bir hışım ve sür'atle söylemişti ki; ne hâkimler müdâhale edebilmiş ve ne de savcı bir karşılık verebilmişti.

Halbuki, Üstâd'ın Mekteb-i Bahriye'den kovulduğu doğruydu ve daha sonra bunu kendisi de yazacaktı. Hem de sebeb orada hocası olan **Yahya Kemâl**'di. Galiba Üstâd'ın «olmayan bir kütük üzerine nakış yapan şâir» diyerek **Yahya Kemâl**'i istihfafının sebebi de buydu. Bitirdim dediği mekteplerden hiçbirini de bitirememiş, hepsinden terk ile ayrılmıştı. Fakat doğru ve basit sözler Üstâd'a aptallık gibi görünür ve en sâde ve tabii olması gereken bir ifâdeyi bile çeşitli iphamlarla -âdeta- helezonlaştırırdı. Ancak o zaman zekâsının hakkını verdiğine inanırdı.

birleşince kendisini hem dostlarına karşı tahammül edilemez bir insan haline getiriyor ve hem de okuyup bazı şeyler öğrenme ihtiyacından O'nu müstağni kılıyordu.

Herkesi kendisi gibi görmek isteyen Üstâd'ın en tahammül edemediği şey aptallıktı. Böyle birine rastladığında onu en pespâye kelimelerle haşlardı. Hele bu O'na bağlı bir gençse... Kabalaştıkça kabalaşırdı.

Esasen en sert ve aşırı ifâdeyi tercih eden Üstâd, münakaşalarında olduğu gibi kalem kavgalarında da -sertlik uğruna- kabalıktan kaçınmazdı. Çünkü muhatabı nasıl olsa katlanacaktı.

Aslında eski İstanbul'da ve aristokrat bir mûhitte yetişmiş olmasına rağmen gençliğini bir «bohem hayatı» uslûbuyla geçirdiğinden o devrenin tesirlerini bir türlü üzerinden atamıyordu.

Canı sıkılmış olduğu zamanlarda birkaç kere kendisiyle sinemaya gitmiştik. Filmi sonuna kadar seyretmeye asla tahammül edemez, daha başından itibaren rejisörü ve artistleri tenkid eder ve filmin sonunun neye bağlanacağını derhal tahmin edip söylerdi. Denilebilir ki; bu keskin zekâ hem kendisini ve hem de etrafını rahatsız eden, O'nu müşkülpesent kılan bir seviyedeydi.

Elhasıl, bu büyük ve müstesna insan, hasletleri ve kusurlarının dehşetli medd-ü cezri arasında bir hayat sürmüş ve dâima herkese **«anormal bir fıtrat»** olarak gözükmüştür. Bunu kendisi de biliyor ve çok defa şöyle ifâde ediyordu.

« - Ben mamutlar gibi nesli tükenmiş bir varlığım!..»

II - ESERLERİNE UMÛMÎ BİR BAKIŞ

Üstad **Necip Fâzıl Bey** çok yönlü bir kalem erbabıdır. Tarihten tiyatroya, şiirden dine kadar pek geniş bir sahada eser vermiştir, kalem oynatmıştır. O'nun eserlerinin şüphesiz bir san'at ve edebiyat yönü, bir de ilmî ciheti vardır. Birinci husus daha ziyade edebiyat tarihçilerimizi alâkadar eder. Bizim iştigal sahamıza girmez.

Diğer cihetten bu kadar geniş bir sahada cevelân etmiş olan bir muharrir ve müellifin eserlerini bir ucdan diğerine tahlil etmek hem uzun bir mesâi ve hem de kâmil bir liyâkat ve dirâyet ister. Benimse bu kadar zamanım olmadığı gibi **«münekkid»** de değilim. Üstadın eserlerine daha ziyâde, meşguliyet saham olan tarih ilmi nokta-i nazarından kısaca temas etmek istiyorum. Bunda asıl gâyem Üstad'ı yermekten çok O'nun eserlerine hâhişkâr bir alâka gösteren bazı hazırlıksız gençleri ikazdır. Bu sûretle merhum Üstad'ın vebâlinin azalmasına vesile olabileceğim ümidini taşımaktayım. Ayrıca böyle bir hareketin benim için bir vazife olduğuna inanıyorum.

Üstad'ın eserlerine tarih ilmi dışında kıymet biçmek benim işim olmadığı gibi, işbu eserin gâyesini de pek çok aşan bir husustur. Bununla beraber bir iki noktaya kısaca temas etmek arzusundayım:

a - Tiyatro eseri, hiç şüphesiz sahnede canlandırılmak için yazılır. Bu ise *«muayyen yani var olan veya olmuş bulunan bir şahsın taklidi»* demekse şer'an câiz olmadığı muhakkaktır. Bu demektir ki; mücerred bir bekçi, çöpçü, vâli, kumandan ilh... Tipleri canlandırılabilir, ama bu bilinen, var olan bir şahıssa câiz olamaz!.. Mukaddes şeriatimiz taklidi men etmiştir. Öy-

leyse «**Abdulhamid**» diye bir tiyatro eseri yazılamaz!.. Eğer maslahata binâen mücâdele icabı sayılarak cevaz verilecekse buna karar vermek dinî ehliyet ister.

Üstad **Necip Fâzıl** böyle işleri karara bağlayabilecek bir din âlimi değildi. O dinin temel esaslarını kavramış bir münevverdi. Bu esasların tahribi karşısında kalemini cesurâne kullanmış bir mücâhiddi. Esasen o mücâdele de ilmi kifâyetten ziyâde, medeni cesâreti gerektirmekteydi. O bunu şart ve imkânlarını - bir hayli zorlayacak derecede - kullanmıştır ki, asıl değeri de bu noktadan neş'et etmektedir.

b - Üstad **Necip Fâzıl Bey**'in bütün eserlerine şâmil «**hissîlik**» O'nun gerçek bir şâir mizacına sahip olduğu hususu hesaba katılmazsa, pek çok yadırganabilir. Hakikaten - belki - ancak şâirliğine bağışlanabilecek öyle itham ve târizleri vardır ki, bunlar haksızlık ve indiliğin pek acı tezâhürleridir. Gerçek bir tarih şuurunu terennüm ederek bize lâyemut (ölümsüz) eserler bırakmış olan bir **Yahya Kemal Beyatlı**, hatta bir **Nureddin Topçu** ve **Mehmed Âkif Bey** için yazıp söyledikleri bu hususta en tipik misalleri teşkil eder.

Yaşarken beraberliği olup da, kendileriyle zaman zaman kavga etmemiş bulunduğu bir kimseyi hatırlamıyorum. **Nihal Atsız**'dan **Nureddin Topçu**'ya kadar cephemize mensup pek çok kimseyle cedelleşmesine şâhid olmuşumdur. Bunların bazılarında haklı olsa bile, uslûbu - hemen - dâima gereğinden fazla sert, hissî ve mütecâvizdi. Binâenaleyh O'nun eserlerini okuyanlar bu hususu dâima dikkate almalı ve beyanlarının bir kısmını tenzil mecburiyetini kabul etmelidirler.

c - Cedel ve münâkaşada eşsiz bir kalemşördü. Tecrid kabiliyeti ve tefekkür istidadı bakımından da eşine az rastlanır bir kabiliyetti. Ancak bu vasıflar kendisine o dereçede hâkimdi ki, günübirlik hadiselerin sathiliğine asla adapte olamaz ve bu sebeple O dâima sanki bir «*fildişi kule*» de yaşardı[34]. Bu sebep-

---

34 - 1960'lı yıllardı. Bir gün kendisiyle Bursa'ya gidiyorduk. Orada «**Sahte Kahramanlar**» konferansını verecekti. Uçakta yan yana oturuyorduk. Üstad, o zaman bir gazeteye günlük yazılar yazıyordu.

le realiteler (şe'niyet)le alâkâlı yazıları bence pek bir değer taşımaz. Vefatından sonra böyle yazıları da kitaplaştırılmış olduğu cihetle onları okurken bu zaaf dikkate alınmalıdır.

d - Üstadın tefekkür ve tahassüse dayanan eserleri mükemmeldir. Ancak mevzu ilim ve tetebbuatı (araştırma, inceleme) gerektiriyorsa şahsiyyetine hâkim olan *«benlik»* ve dolayısıyla *«aşırı kendine güvenme»* ile mahud *«sabırsızlık»* O'nu öyle yanlışlara sürüklerdi ki; bunları hoş görmek asla mümkün değildir. İşte O'nun eserlerinin tahlilinde benim asıl sahama taalluk ettiği cihetle parmak basmak istediğim bu gibi hususlardır. Bunlardan birkaçına misal kabilinden temas etmek istiyorum:

YENİÇERİ MES'ELESİ

Üstad'ın Yeniçerilik hakkındaki eserini okursanız Yeniçerilerden ve hatta belki de ***«Osmanlılar»***dan bile nefret edersiniz. Halbuki orada zikredilen vak'alardan bir kısmı, doğru olsa da tahliller ve asıl tez baştan başa yanlıştır. Okumayı sevmeyen, esâsen buna ihtiyaç da hissetmeyen [35] Üstad, bu eseri

---

Yanında onbeş yirmi dakikada yazısını karalayıverdi. Ben de ister istemez yazdıklarını gördüm. Bu yazı o sıralarda çıkarılmakta olan ***«Tedbirler Kanunu»***na dâirdi. Kanunun gâyesi Demokrat Parti devrini methetmeyi önlemekti. Bu o zamanki koalisyon hükümeti başbakanı **İnönü**'nün müessiriyeti ile çıkarılıyordu. Hayret ettim. Zira Üstad kanunu methediyordu. Dayanamayıp itiraz ettim. Konuşmalarından sağdan soldan yanlış bilgiler edindiğini anladım. Zira gazeteleri incelemez, birkaç gazeteyi yere atar, tepeden ve sadece manşetlerine bakardı. O'nu yazdıklarının yanlış olduğuna ikna ettim.

« - Beis yok ben onu şimdi hallederim!..» dedi. Sonra da yazıyı aynen muhafaza etmekle beraber, cümle sonlarındaki hüküm kelimelerini ters yüz ederek yazıyı katlayıp gazeteye postalamak üzere zarfa koydu.

35 - Rahmetli **Prof. Dr. Osman Turan Bey**'den dinlediğime nazaran Üstad, bir zaman Ankara'da kendilerine misâfir olmuş. Yatağını kütüphâneye sermişler. Üstad bu zengin kütüphâneyi görünce:

yazarken - kanaatimce - **İsmail Hâmi Danişmend**'in tesirinde kalmıştır [36]. Zira **İsmail Hâmi** yıllarca *«Büyük Doğu»*larda yazı yazmıştır. Bütün bu yazılar ırkçı bir nokta-i nazarla kaleme alınmıştır. Meselâ **İsmail Hâmi**'nin en çok kalem oynattığı

« - Maşallah **Osman**, pek zengin kütüphânen varmış. Ben hapse girip çıkmaktan kitap biriktirip muhâfaza edemedim!..» demiş.

Osman Turan merhum da biraz O'nu teselli ve biraz da iltifat olmak üzere:

« - Üstad, Sen ne yapacaksın kütüphâneyi!.. Senin kafan kütüphâne!..» demiş.

Merhum **Osman Turan Bey**, bana bu vak'ayı Üstad'ın ilmî çalışmaya bigâneliğini izah sadedinde anlatmıştı.

Üstad kendisine verilen imzalı kitapları bile muhafaza etmezdi. Şu kadar yıl evine, bürosuna girip çıktım, ne kenarda bir kitap durduğunu gördüm ve ne de kendisinin herhangi bir kitabı mütalea etmekte bulunduğuna şâhid oldum. Herhangi bir mevzuu yazacağı zaman onunla alâkalı bir veya iki kitabı Sahaflar'dan buldurarak birkaç gün karıştırırdı. Sanırım böylece karıştırdığı kitaplar dinî mevzular için **«Nefehatü'l-Üns»** ve **«El-Mevâhibu'n-Ledünniyye»**ye, tarih içinse **Ali Kadri Bey** tarafından tercüme edilmiş olan **Charles Seignobos**'un **Asr-ı Hazırda Avrupa»** isimli esere inhisar etmekteydi.

Galiba son zamanlarında - yine yazmak mecburiyetiyle de olsa - birkaç kitap karıştırmıştı. Zira bir gün bana gelerek masamın üzerine bir defter attı ve:

« - Al, bunu ancak sen basabilirsin!..» dedi.

Bu orta kalınlıkta bir defterdi. O'nun el yazısı ile doldurulmuştu. Adı da «Eser»di. Güya **M. Kemal**'i anlatıyordu. Biraz karıştırdığımda gördüm ki, **Fâlih Rıfkı**'nın ***«Çankaya»***sı, **Dr. Rıza Nur**'un ***«Hayat ve Hâtıratım»***ı ve **Şevket Süreyya**'nın ***«Tek Adam»***ına âtıflarda bulunuluyordu. Bilmem ne derecedeydi, ama demek ki o eserlere az-çok bakmıştı. Sırf bu kaynaklara istinaden **M. Kemal**'in - doğru olarak - yazılamayacağına O'nu ikna boşuna idi. O yazarsa mükemmel olurdu. Bu yüzden işin kendisi ve benim için vârid olabilecek risklerinden bahsederek teklifi isâf etmekten binbir güçlükle kurtulabildim. Sonradan bu eser dışarıda **«Reculu's-Sanem»** adıyla yayınlanmıştır. Elbette Arap âlemi için bu kadar bile faydadan hâli değildi.

36 - **İsmail Hâmi Dânişmend**, değerli bir tarih âlimi idi, **Sultan Abdulhamid, Sultan Vahideddin** ve hatta **M. Kemal** hakkında pekçok doğru mâlûmata sahip olmak gibi birçok meziyeti vardı. Ancak temel görüşü **Atsız Bey** gibi ırkçılıktı. Hayat ve yaşayışı ile bir müsteşrikten hiçbir farkı yoktu. O'nun da evine ayakkabı ile girilir, her Cumartesi mutadı olan sohbetlerinde misafirlere çaydan önce likör ikram edilirdi. Avrupaî inkılaplar karşısında fikren her kalmış, fiilen ise onlara tâbi olmuştu. Bununla beraber **Nihal Atsız Bey** gibi o da üzerinde durulmaya değer bir şahsiyyettir.

mevzu «**devşirmecilik**»ti. O'na göre hiçbir devşirme namuslu, dürüst ve değerli değildir. «Osmanlı Tarihi Kronolojisi» isimli gerçekten değerli eserinin de en büyük kusuru budur.

Necip Fâzıl Bey, hiç şüphesiz mecmuasına dercettiği bu yazıları okuyordu.

Büyük Doğu'ya tam bir ırkçı ve şamanist olan **Nihal Atsız Bey**'in de çoğu kere yazı yazdığını ve hatta 1959 Büyük Doğu-ları'nda 1944 Türkçülük - Turancılık hadisesini *«Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri»* serlevhası ile tefrika etmiş bulunduğunu söylersem herhalde genç Müslümanlar hayret edeceklerdir!..

Bugünkü Müslüman gençler önce şunu bilmelidirler ki, İslâm inkılapçı değil, tekâmülcüdür. *«Yeniçeriliğin ilgası»* ise tarihimizdeki en meş'um (uğursuz) inkılâplardan biridir. Osmanlı nasıl bir sistem kurmuştur ki, Hıristiyan çocuklarını alıp onlardan bir *«hassa ordusu»* meydana getirebilmiştir. Yani Pâdişahı'nı onlara emânet edebilmiştir. Zira *«Hassa Ordusu»* Padişah'ın muhâfızları demektir. O Hıristiyan çocukları - âdeta yüce Kur'an'ın haddesinden geçiriliyormuş. Sistemin ve ricalin bozulma sebeplerini bu askerin kanında aramak islâmî değildir. Neferleriyle bütün bir orduyu itham edip yıkmak idârenin aczi ve görüş hatasından doğmuştur. **IV. Murad** zamanında da yeniçeriler serkeşlik etmiş ve saltanatının bidâyetinde bu çocuk padişahın tahtının önünde sadrazam parçalamışlardır. Ama O, irâde ve cesaret sahibi padişah, az sonra onları öyle hizaya getirebilmiştir ki, kendileriyle gidip Bağdat'ı fethedebilmiştir. At binicisine, asker âmirine göre randıman verir.

1826 yılında *«Yeniçeriliğin İlgası»* öyle talihsiz bir hâdisedir ki; 1839 Tanzimat Hareketi'nin zemini o sâyede oluşmuştur. Zira inkılap ve felâketler bir birini kovalamıştır.

Bu en köklü ve millî müessesenin bir inkılâp darbesiyle yok edilmesi arkasından hareket bütün ordu nizamının yıkılması sûretinde şumullendirilmiştir. Mehterhâne-i Hümâyun lağvedilerek burada asırlardan beri terennüm edilen cenk marşlarının notaları ile birlikte tâ **Sultan Birinci Murad** zamanından beri düşmandan iğtinam olunarak ihtimamla korunan sancaklar, tuğlar, çadırlar, silâhlar ilh... gibi sayısız tarihî eşya yakılıp imha edilmiştir. Bu, en eski ve en büyük Osmanlı Müzesi'nin yok edilmesi demekti.

Hareket öylesine hissî ve aşırı bir sûrette gerçekleştirilmiştir ki, İstanbul mezarlıklarındaki yeniçeri mezar taşları bile kırılıp yok edilmiştir.

Yeni bir ordu te'sis etmek zamana mütevakkıf olduğundan bu ilga keyfiyetini takiben birbiri ardınca felâketler sökün etmiştir:

1827'de *«Akkerman Muâhedesi»* imzalanmış ve bununla Rusya'ya tâvizler verilmiştir.

1828 Harbi'nde Ruslar cüz'î bir kuvvetle (sadece onbeş bin kişi) Edirne'ye kadar sarkabilmişlerdir.

1829'da imzalanan Edirne Muâhedesi ile Yunanistan'a istiklâl verilmiş, beş asır vatan toprağı olarak muhafaza edilmiş yerler elden çıkarılmıştır.

1830'da Cezâyir Fransızlar'ın işgaline mâruz kalmış ve buna karşı hiçbir şey yapılamamıştır.

1832'de Sisam'a muhtâriyet verilmiş, ertesi sene Mısır Vâlimiz **Mehmed Ali Paşa**'nın sevkettiği kuvvetler Kütahya'ya kadar gelebilmiş ve ***«hânedan değiştirme»*** tasavvurunu tarihte ilk defa olarak telâffuz edebilecek derecede cür'et gösterilmiş ve bu durum Devlet'imizi Rusya'nın kucağına itmiştir. Bu vesile ile Ruslar'la imzalanan ***«Hünkâr İskelesi Anlaşması»*** Ruslar'ı Boğazlar üzerinde söz sahibi kılmış ve bu durum diğer

Avrupa Devletleri'nin rekaabet hissini uyandırarak müteakıb yıllarda altı batılı devletin Boğazlar'ın kontrolünü ellerine geçirmeleri gibi istiklâlimize gölge düşüren vahim hâdiselerle karşılaşılmıştır!..

Bütün bu felâketler olup biterken yeni ve ***«Avrupaî»*** (!..) Ordu neredeydi?!. Bir günde ordu kurulur mu?! An'anesiz müessese olur mu?!..

Bütün bu hâdiseler inceden inceye tetkik olununca ***«Yeniçeriliğin ilgası»*** nın ne büyük bir felâket olduğu anlaşılır ve Üstad'ın bu babda ne denlü destursuz kalem oynattığı tebeyyûn eder. Bizim gâyemiz bazı yanlışlara sırf dikkat çekmekten ibâret olduğu için bu kadarla iktifa ediyoruz.

2 - SULTAN ABDÜLHAMİD

Üstad'ın araştırma eserlerinden biri de **«Ulu Hâkan Abdülhamid Han»**dır. Üstad bu kitabın daha önsözünde «Ben tarihçi değilim. Benden vesika istemeyin!..» diyor. İnsan kendini gayri ihtiyari,

« - Üstad, öyleyse sen bu büyük zat hakkında müdâfaanâme değil de neden bir şiir yazmadın?!..» demek mecburiyetinde hissediyor. Tâ kendi iktidarı zamanından beri kötülenmekte olan bu büyük hükümdarı sırf bir kuru mantıkla temize çıkarmak kaabil midir?!. Üstad, bu eserde **Abdülhamid Han'ın** hasımlarından sâdır olup sokaktaki insanların dahi bildiği iddiaları tersine çevirmekten başka ne yapmıştır! Ne diyorlar; korkaktır! Hayır, cesurdur!.. Ne diyorlar; Cimridir!.. Hayır, cömerttir!.. İlh...

Bu eserin bir diğer ehemmiyetli kusuru da **Sultan Abdulhamid Han'ı** âdeta günahsız bir melek gösterme gayretleridir. Bu da gayri ilmiliğin bir tezâhürüdür. Unutmamak gerekir ki; **Sul-**

tan Abdülhamid Han'ın dahilî idâresi bir nev'i *«Örfi idâre»* dir. Bu sıkılığı gizlemeye gerek yoktur. Ancak bunu haklı kılan sebepler vardır. Fakat o zamanda bu sebeplere vâkıf olamayanların hiç olmazsa iyi niyetinden şüphe edilemeyecek olan bazılarını bir nebze mâzur görmek gerekmez mi?!.

Diğer taraftan o büyük insanın da herkes gibi şahsî kusurları vardır. Meselâ alafranga musikiye düşkünlüğü, sarayında bir tiyatro te'sis etmesi ve mâhud **«Hareket Ordusu»**na karşı âtıl kalması gibi... Bunlar söylenir de - belki - yetişme şartları ve merhumun mizacı gibi belli sebeplerle bir izaha da kavuşturulabilirdi. Bu yapılmamıştır.

3 - SULTAN VAHİDEDDİN

Üstad'ın **Sultan Vahideddin** hakkındaki eserinin yanlışı daha kitabın adından başlamaktadır:

«Vatan Hâini Değil, Vatan Dostu!..» Bu ne menem sözdür! Padişah'tan ***«vatan dostu»*** diye bahsedilir mi?! Belki **«vatan hâmîsi» «vatan kurtarıcısı»** ilh... denebilir, ama vatan dostu, asla!.. Zira dost hariçten olur. Padişah, vatanın sahibidir. Tahta geçerken dâima **«bil-irsi vel-istihkak...»** denilmiş asırlarca buna hiç kimse de itiraz etmemiştir. Padişah milletle birlikte vatanın sahibidir. Zira ecdadı milletiyle hep birlikte kılıçlarıyla bu toprakları ve daha nicesini fethedip vatan yapmışlardır.

Bu eserin tezi ise büsbütün yanlıştır. Şöyle ki:

Sultan Vahideddin merhum, **M. Kemal**'i Anadolu'ya ***«Yunan Harbi»*** için göndermiş değildir. O hengâmda Yunan Harbi'ni düşünmek imkânı bile yoktu. Padişah'ın O'na verdiği vazife ***«Sevr Sulh Projesi»*** nin ıslahını temin edecek protesto hareketlerinden ibâretti. Yunan daha sonraki pazarlıkların eseri olarak Anadolu'ya saldırtılmıştır. Bunu kavramak için

bizim «**Lozan**»la âlâkalı olarak kaleme aldığımız üç cildlik esere sathi bir sûrette atf-ı nazar etmek kâfidir.

Maddî bilgi yanlışları ise pek çoktur. Meselâ bu eserde Merhum **Sultan Vahideddin**'in Şam'da Selimiye Câmii Şerifi avlusudaki kabrinin istimlâk edilip yola kalbedildiği yazılmaktadır ki, böyle bir şey asla doğru değildir.

Üstad'ın **Sultan Vahideddin**'le alâkalı bu eserinin muhtevasındaki diğer bir yanlış da **Sultan Aziz** merhuma karşı sergilenen haksız târizlerdir ki, bunlara biraz aşağıda ayrıca temas edilecektir.

Bir diğer husus da bu eserde ***«vesika»*** diye istinad edilen bazı ifadeler ve onlara âid tespit zabıtlarına makul olmayacak ölçüde ağırlık verilmiş olmasıdır.

4 - YANLIŞ YERME VE ÖVMELERE BİRKAÇ ÖRNEK

a) Kaanûnî Sultan Süleyman

Üstad, hiç sebep yokken gerek mecmuasında ve gerekse bazı eserlerinde Osmanlı Tarihi'nin sertâcı olan **Kaanûnî Sultan Süleyman** hakkında târiz ve ithamlarda bulunmuştur. Sırf **Sultan Abdülhamid merhum**'u daha fazla övebilmek için **Kaanûnî**'ye «Kürdan gibi bir padişah!..» diyebilmektedir. Hâşâ!.. Bu itham cevaba bile değmez. Sâdece şunu söyleyelim ki, saltanatı boyunca yalnız Avrupa Kıt'ası'nda tam 362 kaleyi fethedip bunların kiliselerini câmiye çeviren, haç kulelerinde ezan okutan **Kaanûnî** mi kürdan gibi bir padişahtır? Hâşâ!.. Hâşâ!.. Binlerce kere hâşâ!.. Oğlunu öldürtmesi mi?!.. Daha sonra çıkacak «**Devlet-i Ebed - Müddet**» adlı eserimizde tafsilâtıyla anlatılacak olduğu üzere bu da O'nun sırf büyüklüğünün bir delilidir. Ancak biz bu hususu ileride tafsil edeceğimiz cihetle burada daha fazla uzatmayarak böyle birkaç cümle ile

iktifa etmek istiyoruz.

b) Sultan Abdülaziz

Bütün kaynaklar, **Sultan Abdülaziz** merhumun menfi *«Tanzimat Hareketi»*ni akamete uğratmak için çalışmış muhafazakâr ruhlu bir padişah olduğu hususunda müttefiktir. Şenî bir ihtilâlle tahttan uzaklaştırılması ve kısa bir müddet sonra da câniyâne bir sûrette katlettirilmesi hep bu sebeptendir. Bir hukuk âbidesi olan ***«Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye»*** O'nun devrinin yüz akı olan eserlerdendir. Eğer, **Ahmed Cevdet Paşa**'ya destek olup *«Mecelle»* yi vücûda getirmemiş olsaydı ilerici takım, *«Napolyon Kod Sivili»* denilen *«Fransız Medenî Kaanunu»* nu daha o zaman tercüme sûretiyle alıp kabul edeceklerdi. Bunu önleyen **Sultan Abdülaziz** merhumdur.

Üstad'ın *«israf»* ve *«dış borçlanma»* diye merhumu kötülemek için kullandığı hususlar aslında birer harb hazırlığı idi. **Abdülaziz** Ruslar'dan *«Kırım»*ı geriye almaya hazırlanıyordu. Bunun için Dünya'nın en büyük kara ordusu ve donanmasını kurmuştu.

Haliç Tersânesi, Fransız Donanması'nın bile tâmirini gerçekleştirebilen bir seviyedeydi. Donanmasının başarılı tâmirinden dolayı Fransız Hükümdarı **III. Napolyon** merhuma teşekkür mektubu göndermiştir. Osmanlı Donanması, Uzak Şark'ta isyan eden Müslüman ahaliyi tenkile giden İngiliz Donanması'nın Hind Okyanusu'nda önünü kesmiş ve O'nu geri dönmeye mecbur bırakmıştı.

Sultan Abdülaziz hayatı boyunca zemzem içmiş, Avrupa'ya seyahate giderken Hıristiyanlara güvenmediğinden abdest suyunu bile beraberinde götürmüştü. Katledildiği zaman **Hz. Osman** gibi Kur'an-ı Kerim okumaktaydı. Kanı ile mülemma Kur'an-ı Kerim Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilmektedir...

İşte **Üstad Necip Fazıl Bey**'in her vesile ile hücum ettiği **Sultan Abdülaziz** merhum böyle dindar, gâyretli, sağlam karakterli bir şahsiyyetti. Üstelik O'nun muârızları ile **Sultan Abdülhamid**'inkiler arasında da hiçbir fark yoktu. Üstad, bâri hasımlarına dikkat ederek O'nun şahsiyyetini kavrayabilseydi.

c) Prof. Suphi Nuri İleri

Üstad **Necip Fâzıl**'ın araştırma ve inceleme eksikliği sebebiyle sürüklendiği sayısız yanlış değerlendirmelere verilebilecek misallerin en müthişi **Prof. Suphi Nuri İleri**'dir. İnkılap silâhşörlerinden **Celâl Nuri**'nin kardeşi olan bu bedbaht vefat ettiği zaman **Necip Fâzıl Bey** O'nun hakkında şu yazıyı yazdı:

« Prof. Suphi Nuri İLERİ »

Suphi Nuri İleri geçenlerde vefat etti. Suphi Nuri, (Büyük Doğu)nun eski devresinde, aramızda her bakımdan su sızmaz bir dünya görüşü uygunluğu bulunmakla beraber, kalemiyle sık sık dâvamızı teşcî ve teşvik edenlerden oldu. Kendisinden bu yeni ve çok daha keskin doğruluş mevsimimizde de, bizimle anlaşmak istidadı vâdeden birçok ileri Türk şöhretine karşı olduğu gibi, alâka ve yakınlık istedik. Teklifimizi en derin bir alâka ve nezaketle karşılamış; ve birtakım sıhhî maniaları yener yenmez derhal faaliyetimize iştirâk edeceğini bildirmişti. Fakat bu sıhhî manialar yenilemedi ve Suphi Nuri İleri vefat etti. Bu münasebetle, kendisi için yaptırdığımız imza klişesini ancak ölüm ayrılığı karşısında sahifelerimize geçirebilmekten doğan teessürlerimizi, Allah'ın her mümin kuluna hududsuz rahmetini isteyen dileklerimizle birleştiriyor; ve Suphi Nuri İleri'nin fikir seciyesinden bir köşe gösterecek olan, eskiden (Büyük Doğu)ya verilmiş bir yazısını takdim ediyoruz [37].

Üstad **Necip Fâzıl**'ın « ... aramızda her bakımdan bir

---

37 - Bkz. Büyük Doğu 21 / 12 / 1945 tarih ve 8 numaralı nüsha.

dünya görüşü uygunluğu bulunmakla beraber...» diyerek methettiği **Suphi Nuri İleri** acaba nasıl bir adamdı?!. Bunu, size O'nun kaleminden çıkmış **«SEVR VE LOZAN»** adlı ve kapağında **«GÂZİ MUSTAFA KEMAL»**e diye ithaf bulunan eserden nakledeceğimiz birkaç pasaj ile arz edelim:

«SEVRES MUÂHEDESİNİ İMZAYA NASIL MECBUR OLDUK?»

Bu sualin cevabı ya pek kısa veya pek uzun olabilir.

Kısaca: - Osmanlılığın tabiatile iflâs etmesile mecbur ve mahkûm olduk diyebiliriz. Ve hemen Osmanlılığı şöylece tarif ederiz:

***Osmanlılık* - «Karanlık bir hikmet-i hükûmeti hükûmet siyaseti hatırı için birbirine tamamile zıt, düşman ve yabancı menfaatler, tesirler, gayeler, dinler, ırklar ve milletlere mensup milyonlarca mutaassıp insanı nazarî bir âhenk ve intizamla bir arada yaşatmak isteyen ve fakat Babıâli'nin hırsızlık, dalkavukluk, aciz, cehil ve seciyesizliği yüzünden buna muvaffak olamayan bir devlet. Milliyet yerine ümmetçiliği kuvvetlendiren, Türklük yerine İslâmiyet'i himaye eden, bütün bir mâsum ve büyük milleti bir padişaha esir eden, idarî istibdat ve dinî taassupla sun'î ve zayıf bir devlet kuran bir zorba gâyesi.»**

Uzun cevap: - İçin ise sizinle beraber tâ Fatih'e ve İstanbul'un fethine kadar gitmeliyiz.

Biz Lausanne'a gayrı müslim Osmanlıların yüzünden gittik. Gayrı müslim Osmanlılar ise bize Fatih'in bıraktığı müthiş bir belâ idi. **İstanbul'u almakla kazandığımız menfaati, bu gayrı müslimleri yaşatmakla uğradığımız zarar ile, mukayese edecek olursak neticede aldanmış olduğumuzu görürüz.**

Fâtih İstanbul'u aldıktan sonra hem Katolik Papanın

✳ *Prof.* Suphi Nuri İLERİ ✳

Suphi Nuri İleri, geçenlerde vefat etti. Suphi Nuri, (Büyük Doğu) nun eski devresinde, aramızda her bakımdan su sızmaz bir düşya görüşü uygunluğu bulunmakla beraber, kalemiyle sık sık dâvamızı teşci ve teşvik edenlerden oldu. Kendisinden bu yeni ve çok daha keskin doğruluş mevsimimizde de, bizimle anlaşmak iştidadı vâdeden birçok ileri Türk şöhretine karşı olduğu gibi, alâka ve yakınlık istedik. Teklifimizi en derin bir alâka ve nezaketle karşılamış; ve bir takım sıhhî maniaları yener yenmez derhal faaliyetimize iştirâk edeceğini bildirmişti. Fakat bu sıhhî manialar yenilemedi ve Suphi Nuri İleri vefat etti. Bu münasebetle, kendisi için yaptırdığımız imza kitâbesini ancak ölüm ayrılığı karşısında sahifelerimize geçirebilmekten doğan teessürlerimizi, Allahın her mümin kulunu hudutsuz rahmetini istiyen dileklerimizle birleştiriyor; ve Suphi Nuri İleri'nin fikir seciyesinden bir köşe gösterecek olan, eskiden (Büyük Doğu) ya verilmiş bir yazısını takdim ediyoruz.

Şu sarhoş kusmuğundan farksız sözlerin yazarı güya profesör ünvanlı **Suphi Nuri İleri'yi Üstâd Necip Fâzıl Bey**'in 21 / 12 / 1945 tarih ve 8 numaralı Büyük Doğu Mecmuâsı'nda ne sûretle takdim ettiğine bakınız!..

hem de Ortodoks Patrikin Hıristiyanlığı kabul teklifleri karşısında kaldı. Birinin teklifini kabil ile diğerini kendisine düşman edecekti. Hem de muzaffer bir dinin kuvvetiyle yürüyen bir padişah ve kumandandı. Mağlûp ettiklerinin dinini kabul etmesi belki de o vakit bile müşkûldü. Kabul edeydi vâkıa o vâkit de Türk Milleti bütün âlemin efendisi olacaktı.

Hicretten yüz sene sonra, sırf bir maddî menfaat sâikasile ve ezcümle ulularının emir ve kumandası altında, hep birden bu yeni asalete intisap eden Türkler, on bin senelik milliyetçiliklerini yeni bir ümmetçilik politikasına fedâ ettiler.

İlk defa maddî bir alâka olan din, gitgide Türkler'in yegâne maneviyatını teşkil etti. Bu tarihî hakikati anlamak için acaba *Michelet*'in manevî kaygılarına hak vermekten ise *Karl Marx*'ın tarihî maddiyetçiliğine daha fazla ehemmiyet vermek doğru olabilir mi? Herhalde *Sevres* felâketine kadar bizi sürükleyen feci âkibet bu sualin cevabını hazırlamaktadır.

İşte bu muazzam, müthiş, gayrı hissî, sırf menfaat üstüne müesses fırsatı, her neden ise kaçırdıktan sonra, bari Fatih, yapılması lâzım gelen şeyi iltizam edeydi. Yani gayrı müslim Osmanlıları bir emri ile, İslâm ile müşerref kıla idi. Bosna ve Hersek'te, Arnavutluk'ta başladığı İslâmcılık siyasetini bari bütün ülkesinde şiddet ve kat'iyetle takip edeydi. Hasılı dini yalnız manevî bir gaye değil, bir defa da maddî bir vasıta diye telâkki edeydi. Hayır, bunu da yapmadı. Defterdar efendinin Hıristiyanlar da İslâm olursa vergi azalır, devletin hazinesi boş kalır diye hasis bir menfaat için mırıldanmasını duyduğu halde, Fatih asırlarca torunlarının başına musallat ettiği püskülü belânın fecaatini göremedi. Zaten İslâmiyet hep böyle hareketi emrediyordu. Gayrı müslimlere verdiği fermanlar ile, Rum Ortodoks Patrikhanesi'ne, hatta Bizans imparatorlarının tanıdıkları

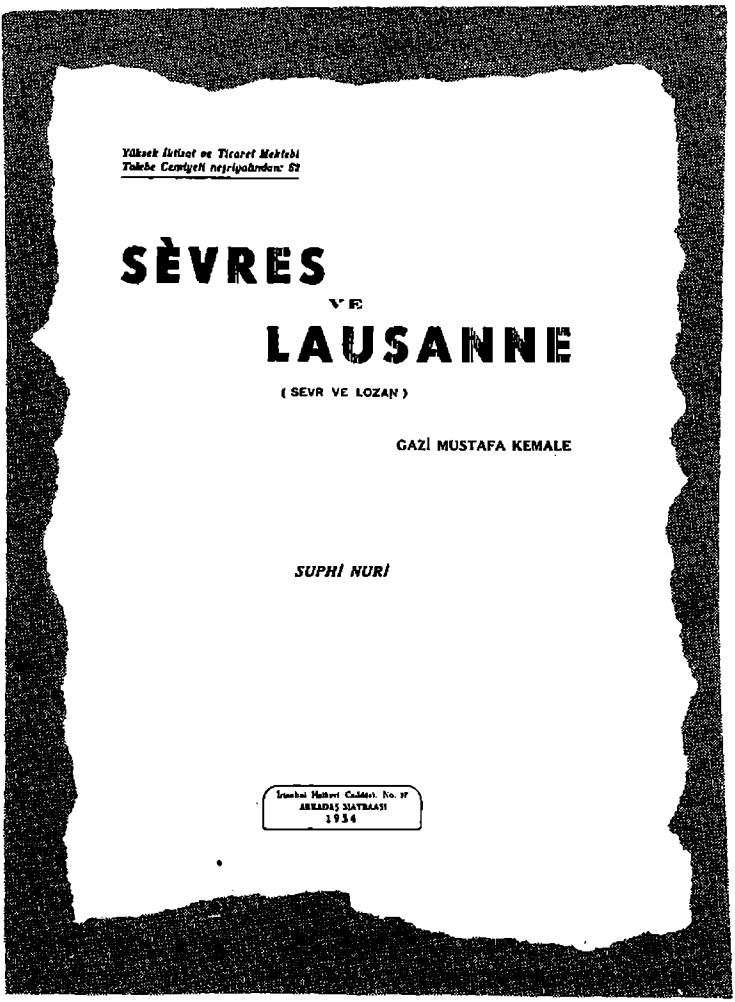

Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi
Talebe Cemiyeti neşriyatından: 52

SÈVRES
VE
LAUSANNE

(SEVR VE LOZAN)

GAZİ MUSTAFA KEMALE

SUPHİ NURİ

İstanbul Hamidiye Caddesi, No. 37
ANKARAŞ MATBAASI
1934

Necip Fâzıl Bey'in methettiği **Prof. Suphi Nuri İleri**'nin mâhud eserinin kapağı

hak ve salâhiyetlerden fazlasını bahşetmekle Fatih, hiç de dürbin olmadığını, hazırdaki menfaate istikbali feda eder bir devlet adamı olduğunu, her ne denirse densin, Hıristiyanlığa ve Hıristiyanlara karşı büyük bir meyli olduğunu pek açık bir sûrette, hatta bizim aleyhimize olarak, ispat etmiştir.

Fatih'in gayrı millî hareketleriyle âdeta mânen Rumlar gâlip ve Türkler mağlûp oldular. Az kalsın Türklüğün pâk benliği bu Osmanlılık çamuru içinde boğulup kalacaktı.

Fâtih bir günlük siyâseti için bütün istikbalini, eserini, torunlarını berbat etti. Gâyesini demiyoruz. Çünkü yalnız büyük bir devlet kurmak, milyonlarca insanı esir gibi kullanmak, Türklerin öz haklarını gayrı müslimlere feda etmek bir gaye değildir.

Fatih, Türkü değil evvelâ kendisini, sonra Osmanlı Devletini, daha sonra da dinini düşünüyordu. O din ki tâ Hazreti Muhammed zamanından beri istiman eden gayrı müslimlere İslâmlardan daha iyi bakıyor, devlet işlerine karışıyor, ümmetçilik edeyim derken Türk'ün ebedî hak ve menfaatlerini feda ediyordu.

Fâtih, fanî olan kendisini, sun'î olan Osmanlılığı, ümmetçi olan dinini düşüneceğine biraz da kuvvetini ve mevcudiyetin asıl ve esasını teşkil eden asıl iptidaî maddeyi, Türkü düşünseydi, herhalde, Osmanlılar devrinde, nahak yere başımıza gelen, binbir türlü felâket gelmezdi.

Bu güzel memlekette bir din, bir millet, bir gaye olurdu ve ezcümle Mustafa Kemal'in en büyük eserinden çok evvel *lâyıklık* teessüs ederdi.

İslâm devletlerini birer birer zevale sevk eden, Müslümanları âsırlardan beri geride bırakan, hükûmetin işini herc-u merc eden, maârife, sanâyie, terakkiye mani olan, Osmanlıları mütemadî bir aciz ve zaafa düşüren, Türklerin belini büken hep bu din ve devlet işlerinin birleşmesi ol-

OCAK

HAFTALIK MILLIYETCI - SIYASI GAZETE

SAYI: 10

Patron Kılıklı

Deve Kuşları

UYAN!

Necip Fazıl!

Darendelioğlu

İÇİNDEKİLER

Bu Zat Bir Komünist Şebeke meydana çıkarıldı

Orak-çekiçli Resim Hakkında Yalçın Gökay'ın İfadesi

Büyük Doğu

İSYAN PETROMUT KADAR

Üstad Necip Fâzıl'a yüzüne gülen bazı solcuları çalıştırmasından dolayı nihayet milliyetçi bir mecmuanın isyan edişi.

muştur.

İşte Christophe Colomb'un meşhur yumurtası hikâyesine benzeyen bu lâyıklık bedahatını gören, anlayan ve bize kabul ettiren Gâzi Mustafa Kemal'dir.» [38]

Üstad **Necip Fâzıl Bey** hadi bu mel'unun şu talihsiz satırlarını görmedi diyelim. Kendi mecmuasının Ekim 1943 tarih ve 3 nolu nüshasında «Allah'a inanıyor musunuz?» sualine cevap vermemiş olduğuna dikkat etseydi ya!..[39] Ne gerek!.. Bir de bu adamın imzasına Büyük Doğu'larda birçok kereler yer verilmiş olduğunu düşününüz...

Ama, sadece **Suphi Nuri** mi?!. Büyük Doğu koleksiyonunu karıştıranlar orada birçok bedbahtın imzasını görebilirler... Bunlar arasında mâruf Komünistlerden **Haşmet Akal, Mim Uykusuz, Fahri Erdinç, Said Faik, Oktay Akbal, Sabahaddin Eyuboğlu, Özdemir Asaf, İ. Gâlip Arcan** gibilerle başkaca meşkûk pek çok kişiyi sayabiliriz. **Suphi Nuri İleri** ise hemen daima 3. sahifede, yani başyazı yerini işgal etmektedir.

Nihayet bu hale isyan eden bir milliyetçi mecmua **«Necip Fâzıl Uyan!...»** diye başlık atmaya mecbur kalmıştı [40].

Eh buna bir de 12 Kasım 1943 tarih ve 9 nolu Büyük Doğu'da **M. Kemal**'in kapak yapıldığını O'nun bir kapıyı açarken çekilmiş olan resminin altına şu cümlenin yazılı olduğunu eklersek bu husustaki hassasiyet eksikliği ve gayret derecesi anlaşılmış olur. **M. Kemal**'in Büyük Doğu kapağındaki mâhud resmi altında şu yazı vardır:

«Atatürk'ün altın anahtarla açtığı son fabrika kapısı...

Şimdi O'nun ruhu aynı anahtarla Türk'ün zafer kapısında...»

---

38 - Bkz. Prof. Suphi Nuri İleri SEVR VE LOZAN, İstanbul 1934 sh. 5, 6, 7,

39 - Bkz. Büyük Doğu, Ekim 1943 tarih ve 3 nolu nüshada, yer alan «Nefs Muhasebesi» isimli anket.

40 - Bkz. Ocak Dergisi, 4 Mayıs 1956 tarih ve 10 numaralı nüsha.

Gâyemiz Üstad **Necip Fâzıl**'ı kötülemek değil, sadece genç okuyucuları ikaz etmek olduğundan bu kadarla iktifa ediyoruz.

5 - ANADOLUCULUK

Necip Fâzıl Bey merhumun fikrî yanlışları da vardır. Bunların başında «**Anadoluculuk**» fikri gelir. Unutmamak gerekir ki, bu millet en takatsız bir zamanında bile «**Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti**» diyerek Türk Vatanının Anadolu'ya hasrına râzı olmamıştı. Bu **M. Kemal Paşa**'nın fikirlerine ve **Kemâlizm**'in fikri muhtevasına uyar. Ama dinî, siyasî zaruretlerle bağdaşmaz. Tarih ve stratejik zarûretler bilinmezse böyle sakat bir dâva güdülebilir. Kemalizm «**Anadoluculuk**» dâvâsı gütmekte kendi görüşüne göre haklıdır ama, **Necip Fâzıl**'ın güttüğü dâvâ ile bu görüşü nasıl bağdaştırabildiğini doğrusu anlamak pek kolay değildir.

Kemalizm adına Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkartılan ilk mecmua - yarı resmî - «**Anadolu Mecmuası**»dır. Buna göre, tezatsız Batıcı ve İslâm'a yabancı (aslında düşman) olan Kemalizm'ın Avrupalılar'a hoş görünmek için ilk fikrî tavrı «**Anadoluculuk**» olmuyor mu?!..

Osmanlılar büyük bir ileri görüşlülükle, daha beylik halindeyken Rumeli'ye geçmişler ve Avrupa'da kendileri için Tuna Nehri'ni tabiî ve zarurî bir hudud addetmişlerdir. Cihan tarihinde ehemmiyetli bir rol oynamanın ancak bu sûretle mümkün olabileceğini çok erken kavramışlardır. Dünya'da âlemşumûl bir rol ifâ etmek istemezseniz Kemalizm gibi Türk Vatanını Anadolu'ya münhasır addedebilirsiniz. Ne yazık ki cephemizin değerli insanlarından biri olan merhum **Nureddin Topçu** da bu yanlışta Üstad'la beraberdi. Hatta «**Suyun ötesinden adam çıkmaz!..**» sözü de O'nundur. Burada «**su**» kelimesi ile «**Boğazlar**» kasdedilmektedir. Biraz da «Selânik»in kötü şöhreti yüzünden son zamanlara kadar bu söz muhafazakârlar

arasında âdeta bir darb-ı mesel olmuştu.

6 - SİYASİ SİSTEM EKSİKLİĞİ

Üstad Necip Fazıl'ın bir diğer eksiği de «siyasi sistem üzerinde» vâzıh bir surette düşünmemiş olmasıdır. O bir saltanatçı mıydı?!. Yahud Cumhuriyetçi miydi?!. Belli değildir. Bunların kaanûnî sebeplerle yazılamadığını düşünsek hususi sohbetlerinde bazı emâreler bulunması gerekirdi. Ben bu istikamette bir sohbetine hiç şâhid olmadığım gibi, bu mes'ele üzerinde enine boyuna düşünmüş olduğunu da sanmıyorum.

«**İdeolocya Örgüsü**» güzel ve şâirâne tasvirlerine rağmen bir siyasî ve ictimâî nizam iskeleti ihtiva etmez. Bu şart mıydı, denemez. İslâm nizamının tahakkuku anında ilk karşımıza çıkacak güçlük budur. İslâmî kaidelerle günümüz gerçeklerini, te'lif etmek pek öyle sanıldığı gibi kolay bir mes'ele değildir. İşte «*hılâfet*» münâkaşaları başladı. Gelin de islâmî gruplar arasında bir görüş birliği sağlayın bakalım!..

Doğrusu, Üstad'ın eserlerinde şuraya buraya serpiştirilmiş olarak pek çok islâmî prensiple karşılaşılır. Bunlar, imânî, ahlâkî, ictimâî vs.dir. Fakat mühim olan İslâm'a göre «**siyâsi nizam**» yani ictimâî teşkilâtlanmadır. «**Büyük Doğu Partisi**» adıyla bir siyasî parti bile kurmuş olan Üstad'ın bu husustaki temel islâmî prensiplerle maslahatı müzâkere ve münâkaşa etmiş olması gerekirdi. Biz de kabul ederiz ki, İslâm bu hususta «**şekil**» değil «**ruh**» emretmiştir. Şekil maslahat denilen hâlin icâbına havâle edilmiştir. İslâm'ın siyasi sistem için vaz ettiği temel prensiplerin maslahata tatbiki ve onunla bağdaştırılması, ictihadı gerektiren oldukça güç bir mes'eledir. Bu güçlük bugün de dağ gibi bir mes'ele olarak karşımızdadır. Bundan dolayıdır ki, İslâm tarihinde ilk ihtilâf bu mes'eleden çıkmıştır. **Üstad Necip Fâzıl** çapında bir insanın böyle bir mes'ele üzerinde düşünüp fikir beyan etmemiş olması cidden büyük bir eksikliktir.

Tabiatiyle, bu çetin mes'ele din ve tarih ilminin temel mutalarına dayanmadan hall-u fasl edilemezdi. Üstad ise din ve tarih üzerinde el yordamı ile dolaşan, hüküm çıkarmak için zekâ ve sezişi kâfi addeden bir zihniyetin sahibiydi. Bu yüzden siyâsî teşkilâtlanma mevzularında aklî ve ilmî izahlar yerine şâirâne tasvirlerle ihticac etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERLERİNDEN VE HAKKINDA YAZILMIŞ OLAN YAZILARDAN BİRKAÇ ÖRNEK

I - ESERLERİNDEN BİRKAÇ ÖRNEK

Bu bölümde size, biyografilerde mutad olduğu üzere O'nun eserlerinden hiçbir mülâhaza eklemeden birkaç örnek sunuyoruz:

a - Şiir

O'NUN SANATI

(Yok) bir (var) dır;
Geçit vermez;
Dar mı, dardır!

(Yok) bir (yok) tur;
Akıl ermez,
Ne de çoktur!

(Var) bir (yok) tur;
Yusyuvarlak
Dönen oktur!..

(Var) bir (var) dır.
O'na varmak...
Bu kadardır!

(1944)

DUA

Bende sıklet, sende letâfet...
Allahım, afvet!

Lâtiften af bekler kesâfet?..
Allahım, afvet!

Etten ve Kemikten kıyâfet...
Allahım, afvet!

Şânındır fakire ziyâfet...
Allahım, afvet!

Âcize imdâdın şerâfet...
Allahım, afvet!

Sen mutlaksın, bense izâfet...
Allahım, afvet!

Ey kudret, ey rahmet, ey ref'et...
Allahım, afvet!

(Mayıs 1982)

BENDEDİR

Ne azap, ne sitem bu yalnızlıktan,
Kime ne, aşılmaz duvar bendedir.
Süslenmiş gemiler geçse açıktan,
Sanırım gittiği diyar bendedir.

o

Yaram var, havanlar dövemez merhem;
Yüküm var, bulamaz pazarlar dirhem.
Ne çıkar, bir yola düşmemiş gölgem;
Yollar ki, Allah'a çıkar, bendedir.

(1936)

ÜÇ ATLI

Karşı yoldan üç atlı,
Bir kuş gibi kanatlı,
Geliyor köye doğru.

Cebkeni kola atmış,
Sağ elini uzatmış,
Üçü de göğe doğru.

Bir bulut olmuş rüzgâr,
Heyecandan başaklar,
Tutmuş nefeslerini.

Sıra dağlar inliyor,
Kalbi diye dinliyor,
Çelik nal seslerini.

Sürün atlılar, sürün!
Beni alıp götürün,
Bu yerde pek yalnızım.

Demeyiniz, bu da kim?
Öyle diyor ki, içim,
Candan aşinanızım...

(1926)

TAKVİMDEKİ DENİZ

Hasreti denizlerin,
Denizler kadar derin,
Ve o kadar bucaksız...
Ta karşımda, yapraksız,
Kullanılmış bir takvim...
Üzerinde bir resim;
Azgın, sonsuz bir deniz;
Kaygısız, düşüncesiz,
Çalkanıyor boşlukta.
Resimdeyse bir nokta;
Yana yatmış bir gemi...
Kaybettiği âlemi
Arıyor deryalarda.
Bu resim rüyalarda
Gibi aklımı çeldi;
Bana sahici geldi.
Geçtim kendi kendimden,
Yüzüme, o resimden,
Köpükler vurdu sandım;
Duymuş gibi tıkandım,
Ciğirimde bir yosun.
Artık beni kim tutsun?
Denizler oldu tasam.
Yakar, onu bulmazsam,
Beni bu hasret, dedim,
Varırım, elbet, dedim,
Bir ömür geze geze,
Takvimdeki denize,
Ne var, bana ne oldu,
Odama nasıl doldu,
Birdenbire bu meltem?
Ve dalgalandı perdem,
Havalandı kâğıtlar.

Odamda kıyâmet var!
Ah yolculuk, yolculuk!
Ne kadar baygın, soluk,
O gün bizde betbeniz;
Ve ne titrek kalbimiz
Ve eşyamız ne küskün!
Yola çıktığımız gün,
Bir sıraya dizilmiş,
Gözyaşlarını silmiş,
Bakarlar sinsi sinsi.
Niçin o ânda hepsi,
Bir kuş gibi hafifler,
Arkadan geleyim der?
Niçin o güne kadar,
Dilsiz duran ne kadar,
Eşya varsa dirilir,
Yolumuza serpilir?
Ufak böcekler gibi,
Gezer onların kalbi,
Üstünde döşemenin.
Bir gizli didişmenin
Saati çalar o ân;
Birden bakar ki, insan,
Her şey karmakarışık.
Ayırmak olmaz artık
Bir kalbi bir taraktan;
Ve kalb, ağlayaraktan,
Çekilir geri geri,
Terkeder bu mahşeri.
Bu mahşerin içinden
O gün ben de geçtim, ben;
Nem varsa, evim, anam,
Çocukluğum, hâtıram
Ve ne sevdalar serde,
Bıraktım gerilerde,

Kaçar gibi yangından.
Rüzgârların ardından,
Baktım da süzgün süzgün,
Kurşun yükünü gönlün,
Tüy gibi hafiflettim,
Denize hicret ettim...

(1931)

HAYAT, MAYAT

Hayat, mayat diyorlar;
Benim gözüm mayat'ta.
Hayatın eksiği var:
Hayat eksik hayatta.

Takınsam, kanat, manat;
Kuş, muş olsam seğirtsem.
Bomboş vatana inat,
Matan'a doğru gitsem...

(1940)

DUA

Bıçak soksan gölgeme,
Sıcacık kanım damlar.
Gir de bir bak ülkeme;
Başsız başsız adamlar...

Ağlayın, su yükselsin!
Belki kurtulur gemi.
Anne seccaden gelsin;
Bize dua et, emi!.

(1944)

b - Nesir

NASIL ÖLDÜLER?

1 - İdamların 6'ncı yıl dönümüne birkaç gün kala, en ziyade alâkalanılacak mevzu, nasıl öldüklerine dair ifşa olmak lazım... Bu hususta en güvenilecek vesika, **Necip Fâzıl**'ın 1961 hapsinde kaleme aldığı notlar ve gösterdiği senetlerdir. Aynen takdim ediyorum:

2 - İmralı'dan döndükleri zaman tanınmaz haldeydiler. Bu dünyaya mahsus olmayan bir dehşet levhası görmüş gibi bir hal... Yüzleri çizgi çizgi yolunmuş, gözleri delik delik oyulmuş, bitik ve yıkık... Günler boyunca kendilerine gelemediler.

3 - İmralı adasında idam mahkûmlarını yutmak üzere toprağa tam 102 adet ağız açtırılmış... Yanyana kazdırdıkları tam 102 mezar... Ayrıca 5 adet kurulu sehpa...

Henüz mahkeme kararları çıkmadan toprağa ve üç ayaklı sehpalara atfedilen korkunç bir iştiha bu... Sonunda üç kişiye nasip olan bu hazırlık, gelenle beklenen, olanla umulan arasındaki fark bakımından gayet mânâlı...

Ve 12 belediye imamı...

İşte büyük sahnenin ilk teşrifat unsurları...

4 - **Adnan Menderes**'ten bir gün evvel asılan iki eski vekil,

asılması gerekli bilinenin mihmandarlarıydı sanki... Bütün bir D.P. iktidarı mes'uliyetinin idamlık payını bu iki şahısta seyretmek, insana acı bir garabet duygusu veriyor ve...

5 - **Hasan Polatkan** için, şahidlerim, pek kısa konuştular; âdeta dilleri dönmedi. O'nun ölüm sahnesini peçelemek istediler, Sezdim, ki O'nun ölümü metanetten, ruh sağlamlığından, huzur heybetinden fazla pay alamamış ve dünya perdesine bağlı kalmış bir şekil belirtiyor.

6 - **Fatin Rüştü,** Müslümanca, dolayısıyla erkekçe, kahramanca karşılıyor ölümü... Asılmadan evvel izin isteyip abdest aldığı, dinî icapları yerine getirdiği, doğrudur. Kılı titremeden darağacına çıktığı ve en küçük zaaf eseri göstermediği doğrudur. O, Müslümanlık ölçülerinin dış görünüş cephesine nisbetle tam bir mü'min ifadesiyle kaderini kucakladı.

Yalnız O'nun ölümünde bir nokta var ki, kimse bilmiyor.

Meşhur başsavcı ona sormuş.

- Bir diyeceğin var mı?

Zorlu cevap vermiş:

- Ne diyeceğim olacak?. Muradınıza erdiniz! Bu gece rahat uyuyabilirsiniz!

7 - Olanca ehemmiyet **Adnan Menderes** üzerinde... Asıl dikkatin, kendisine ayrıldığı insanda... Hiçbir noktası bilinmeyen, sadece hayal edilen sahne...

İşte, hücumbotuyle İmralı kıyısına çıkarıldığı andan gasilhaneye götürüldüğü zamana kadar bütün macerası.

Mihmandarlarından bir gün sonra (17 Eylül) öğle vaktini biraz geçe, bir hücumbotuyle İmralı sahiline çıkarılıyor. Şahidlerimiz kıyıda, kendisini beklemeye memur olanlar arasında...

Motordan, elleri kelepçeli, çıkarılıyor; ve doğru, başsavcının bulunduğu, idare binalarından birindeki odaya götürülüyor.

Burada, 45 dakika kadar, elleri daima kelepçeli bir koltukta (resmi neşredildi) bekleyiş veya bekletiş...

Şâhidlerimiz, daima vazife icabı, orada, koridor kısmında ve dikkatlerini içeriye sızdırabilmiş vaziyette...

8 - Bu 45 dakika içinde, malûm Başsavcı, O'nu konuşturmak için elinden ne gelirse yapıyor. Fakat tek cevap alamıyor. Mâhud resimde görüldüğü gibi, parmak uçları birbirine dayalı iki elinin boşluğunu kalb şeklinde belirten, o mâverâî çapta dalgın ve ezgin **Menderes**, öyle bir ruh haleti içindedir ki, halini hiçbir kelimeye emânet edemiyor, susuyor.

9 - Orda kendisine beyaz gömleği, giydiriyorlar. Ellerini arkasından kelepçeliyorlar ve yürütüyorlar.

Yine tek kelime yok.

Sağında ve solunda birer gardiyan...

Şahidlerimiz ise O'na en yakın vaziyette...

O sırada biri kendisini sürükler gibi bir hareket yapıyor.

Kelimesi kelimesine duyulan sözü:

- Dokunmayın! Ben kendim giderim!

10 - Her zamanki zarif giyinişi ve yürüyüşü içinde, sehpaya doğru gayet metanetli, yürüyor.

İki taraf, iki saf asker... Kara, hava, deniz, jandarma, karışık...

O sırada bir an duruyor.

Ufuklara doğru son bakış... Ellerini, çepçevre, dâire şeklindeki son Dünya mesafeleri etrafında gezdiriyor. Ve hafifçe göğüs geçiriyor. Yine tek kelime yok...

11 - Sehpa... Üsküdarlı **Kemal** adlı cellâd, hazır, tarihî avını kollamakta... Masaya ve oradan masanın üstündeki iskemleye çıkış...

Yine bazı sualler...

Yine tek cevap yok...

Ismarlama hocaların, göstermelik şiveleriyle din telkinleri...

12 - Cellâd hazırlığına başlıyor ve ipi huşûnetli bir eda ile kurbanın boynuna geçirmeye davranıyor.

Aynen duyulan sözü:

- Dur!

Cellâd devam ediyor...

Tekrarlanan söz:

- Sana dur diyorum! Bir dakika!

Ve **Menderes**'in dudakları, yalnız kendi gönül kulağına ve Allah'a hitap ederek kıpırdamaya başlıyor.

Bir, belki iki veya üç dakika okuyor. Ne okuduğu belli değildir; okuduğunun tek kelimesi duyulmamıştır. Fakat Allah'na yöneldiği besbelli...

13 - Biraz evvel din ölçülerinin dış cephesine göre kahramanca öldüğünü belirttiğimiz **Zorlu**'ya nisbetle **Menderes**, aynı din ölçülerinin iç plânında taclanmış, tam bir ulviyet ve teslimiyet içindedir.

14 - Tamam...

Havada sallanmakta...

Fena takılmış ipin tesiriyle biraz uzunca süren can çekişme...

15 - Hava erlerinden birkaçı bayılıyor.

Burada duruyor ve aynıyle şâhidi konuşturuyorum:

« - Hava açıktı ve ortalıkta tek bir kuş yoktu. Tam da **Adnan Bey**'in can verdiği anda, darağacının üstünde, küçücük, binlerce, binlerce, sayısız kuş peydahlandı. Manzarayı görür görmez, dehşetimden yere düşecek gibi oldum.»

Siz artık bu müşâhedeye, ister tabiî ve dış sebeplere bağlı, isterse mânevi ve iç hikmetlere ilişik bir hâdise gözü ile bakınız!

16 - Bu arada **Adnan Menderes**'in nâşı indirilip ayakları yere değer değmez ip yine çekiliyor ve bu hareket tekrarlanıyor. Bunun üzerine sarfedilen bir söz vardır ki, onu istikbalin tarihçisine vermeyip susmayı, milletime ihânet sayarım.

17 - Malûm başsavcı cellâda, cesedi iki kere indirip tekrar çekmesini, yani ölüyü iki kere daha öldürmesini emretmiştir. Zira O'nun, üç ayrı meseleden üç kere idamını istemişti.

18 - Saat tam 2.26'da asılıp darağacında bir iki saat bekletilen **Menderes**'i alıyorlar; ve şahidlerimizin refakatinde gasile götürüyorlar.

Soyuyorlar.

19 - Fildişi gibi sapsarı, fakat berrak ve tertemiz, nur yumağı halinde bir vücut... Güzel, nâmütenahi güzel bir yüz... Kendinden yumulu gözler, kapalı dudaklar; ve ufuksuz, sonsuz bir tebessüm...

Menderes gülümsüyor.

Yalnız boynunda, simsiyah bir halka geçirilmiş gibi mosmor ip izi... *

*** ŞÂHİDLER**

Aynı Notlardan:

İdam hükümleri infaz edilirken ben açık havada değil zindan karanlığındaydım. Böyleyken gözümle görmüş gibi, her şeyi noktası noktasına biliyorum.

Tabii büsbütün hayrete düşüyor ve âdeta beni, merakınızı gıcıklamak için hokkabazlık ediyormuşum gibi görüyorsunuz.

Asla!.. Tam gerçeği bildiriyorum, o kadar ki, o gün beni husûsi bir emirle hapishâneden çıkarıp infazları görmek üzere İmralı Adası'na götürdüklerini ve bütün olanları bana, darağacından gasilhâneye kadar tek tek gösterdiklerini hayal etseniz büyük bir hataya düşmüş olmazsınız. Şu farkla ki, ben İmralı Adası'na götürülmedim; fakat benim iki gözüm kadar sâdık, iki değil, tam dört

c - Hitâbe

ÜSTÂD NECİP FÂZIL KISAKÜREK'İN IIFSO 3. GENEL KONFERANSINDA YAPTIĞI KONUŞMANIN TAM METNİ

Sizi Türk Milletinin değil, içinde Türk'ün de eridiği İslâm bütünlüğünün genç ve aydın temsilcileri sıfatıyle ve aşkla selâmlarım.

Sözlerim, her biri kaamusluk çapta tafsilât isteyen ve okyanuslara dökülse suların renk ve lezzetini değiştirecek bir kesafet belirten birkaç maddeden ibarettir. Türkiye'de İslâm dâvasının 30 küsur yıllık kavgası ve çilekeşi olarak, bu maddelerin sihirli bir musiki âhengiyle ezberlenmesini ve her birinin ipek kozaları halinde lif lif çözülüp İslâm ideolocya örgüsüne unsur teşkil etmesini dilerim. İslâm davasının birinci maddesi bugünkü hale niçin ve nasıl gelindiğini tarih kıstasına mâlik olmak borcudur. Batı adamının yaban domuzları gibi ağaç köklerini kemirerek hayat sürdüğü ortaçağ demlerinde dört bucağa fildişi, ipekli kumaş, kâğıt ve daha nice masnû yüklü ker-

---

göz oraya gitti ve gördüklerini bana noktası noktasına anlattı.

Böylece, herkesin dışardayken bilemediğini ve hâlâ da öğrenemediğini ben, içerdeyken ve hayatla hiçbir temasım yokken ânı ânına haber aldım.

Dört gözden bahsettiğime göre demek iki şahide dayanıyorum.

Ramazan başlarken hilâlin görülmesi işinde iki emin Müslümanın şahitliği din ölçüsü bakımından yeter senettir. «İki şahidle adam asarlar» düsturunu da bilirsiniz.

Benim şahidlerim işte bu soydan...

Bunlar mahpus bulunduğum Toptaşı Cezâevi'nin, namazında ve niyazında iki gardiyanı... Bana, Allah için mahkûm olduğumu bildiklerinden, baba râbıtasının üstünde bağlıdırlar: İnfazlara yardım için İstanbul hapishanelerinden istenilen gardiyanlar arasında İmralı'ya gitmiş ve «Ağızınızdan tek kelime kaçırırsanız kendinizi ölmüş bilin!» tehdidine rağmen bana her şeyi noktası noktasına anlatmış bulunuyorlar.

vanlar çıkaran Mezopotamya Havzası'nın mevkii, bugün Avrupa ve Amerika'yla yer değiştirmiştir. **Harun'ür-Reşid**'in **Şarlman**'a gönderdiği on iki kapılı, her kapısından saat başı bir kukla çıkıp yine hücresine dönen meşhur saat karşısında o zamanki Batı adamı nasıl apışıp kalmışsa, biz de bugün, aslında birer oyuncaktan başka bir şey olmayan Garp âletlerine karşı, çenemiz düşük, mahkûm durumdayız.

Neden?

İslâm vecd ve aşkını o aşkın beslediği, eşya ve hadiselere tahakküm şevk ve zevkini kaybetmemizden... işi satıhcı (diyalektik) ve ezberci yaftacılığa dökmemizden... Kur'an emirlerini anlamak ve yerine getirmek ehliyetini elden çıkarmış olmamızdan... Kur'an'da «Ben kulumu, eşya ve hadiseleri feth ve teshir etmesi için kendime halife olarak yarattım!» Buyuran Allah ne cilvedir ki, kelâmına inandığını söyleyip de uymayanlardansa, inanmayıp da uyanları Dünya'ya hâkim ve bizi onlara esir kılmıştır.

Evet; tek sebep, vecd ve aşkın ve çocukları büyük idrak ve fetih hamlesinin cihad idealini insanlığı hakka ve kendine irca gâyesinin kaybedilmiş olması...

Abbasiler Devri'nde gölgelenen ve paslanan İslâm, Orta Asya çöllerinden kasırga gibi esici, yeni, İnsan ve Kâinat'tan habersiz, fakat saffetli ve lekesiz bir ırkın eline geçti. İsmi «Türk» olan bu ırk, ilk defa ruhunu İslâm teknesinde yoğurdu, düşünebilme haysiyetine İslâm'da kavuştu. Kahramanlıkla aşk ve imanı bir araya getirince de 16'cı asra kadar Dünya'nın en büyük İmparatorluğunu kurdu. Üç kıtadan ibâret medeniyet dünyasının kilit noktasına çöktü ve **«Seyf-ül İslâm»** (İslâm'ın Kılıcı) oldu.

Gerisi mâlûm...

Allah'ın devamlı ve en çetin imtihanı vecd ve aşk uçup gider. Yerine, kuru ve kısır akıl, gurur ve azamet duygusu

geçer. Garplıya âid (Rönesans) hamlesindeki sır ve hikmet çözülemez. Garb'ın, madde âlemine seyislik hünerini kazanmaya başlaması üzerine korkunç bozgun çığırımız açılır, taarruz devremiz sona erer. Nihayet, «**Tanzimat-ı Hayriye**» ismi altında Garb'in «**Talimat**»ı ve taklid merhalesine girilir. Ortalıkta, ne Doğu'yu bilen, ne Batı'yı anlayan, yamalı bohça ve pamuk ipliğiyle sökük dikme inkılâpçılardan başka hiçbir tefekkür zümresine rastlanamaz. Bu gidiş bir asır kadar sürer ve nihâyet yarım asırdan beri, tek çarenin İslâm'ı çöplüğe atmaktan ibâret olduğu anlayışına inkılâp ismi verilerek Türk'ün ruh köküne kezzap dökücü, maddî ve mânevî ağacını kurutucu beyin kırışıklarını ütüleyici ve gönül dehasını kirletici bir ruh kitaline zemin açılır.

Bu son safha, **Mustafa Reşid Paşa** ve kumpanyası tarafından başlatılan cereyanın kemale erme hengâmesidir ve artık kemal halindeki kötülüğün zevâle yüztuttuğu kapı - müjdeler olsun - açılmaya başlamıştır.

Şahıslarınızda İslâm âlemine hitap ederek en yüksek sesle bildirmenin günü gelmiştir ki 11. asırdan 16. asra kadar Türk'ün elinde yüceltilen İslâm, sonunda Türkiye'de bozuldu ve İslâmlık iddiasındaki her yerde aynı hale geldi. Şimdi ancak Türkiye'de düzeltilmelidir ki; her yerde düzeltilebilsin!.. Bu, Allah'ın verdiği bir imtiyazdır ve bu imtiyaz noktasını birleştirici mihrak gözüyle dikkatle bakmak lâzımdır.

Hemen noktalayalım: Benim ve hamurda parmak izleri bulunan yepyeni ve dipdiri Mukaddesatçı Türk gençliğinin ırkçılık ve kavimcilik diye bir davâmız olamaz! Ankara Üniversitesi'ndeki bir konferansımda «Eğer gaye Türklükse bilmek lazımdır ki, Türk Müslüman olduktan sonra Türktür» diyen ben, ille ırkçılık ve kavimcilik mevzuunda bir suale hedef tutulacak olursam, tereddüdsüzce, Dünya'nın en üstün ırkı ve kavmi vak'asını merkezindeki mukaddes varlık zaviyesinden Arap'ta

bulduğumu söylerim. Ama bugünkü Arap değil, dünkü Arap... Tıpkı bugünkü Türk değil, dünkü Türk.

Bugünkü İslâm Dünyası, istisnasız, Dünya'nın her tarafında kaidesi mümin ve müslim, zirvesi de kâfir ve mürted bir ehram manzarası arzediyor. Kaide halk, zirve de güdücüler... Türkün güdücülüğünden neticede haçlılar sâyesinde sıyrılan ve istiklâlini bulan İslâm devletlerinden birçoğu, Türk'ün zaafı yüzünden elde edebildikleri bu bağımsızlığı kendi kuvvetleriyle imlâ edememişler; ve bu defa İslâm'ın Türkiye'deki hazin macerasını, türedi idarecileriyle, Türk rejim ve güdücülerini kopye ederek benimseme yollarına girmişler, zaman ve mekâna liyakat ölçüsünü bu gidişte bulmuşlardır. Şu anda İslâm ülkelerinin başında bulunanlar, ekseriyet ifadesiyle, aynı kalıptan dökülen sabit (motif)ler gibi, bellibaşlı ve mücerred bir tipin maketlerinden ibârettir.

Menbaını, mansabını, özünü ve hakikatini bilmedikleri bir sosyalizm modası... Biz ona sosyalizm uyuzu diyoruz...

Dünyamızın devlet başlarından kimi, yurdunda Ramazan Orucunu Resmî tamimle yasak edecek derecede küfründe zâlim, kimi de şeriat müdafaasında kalbî samimiyet ve siyasî dirayetinden şüphe verecek kadar atılgan ve toy... Ve hemen hepsi, İslâm'ın ulvi (İdeoloji) ve üstün stratejisinden gâfil, cahil ve fikirsiz... Bunları hep aynı mücerred tipin kabında şekillendiren Batı, Yahudilik, Masonluk ve Emperyalizm, ajanları pek âlâ takdir etmektedir ki; İslâm Âlemi böylelerinin elinde oldukça kendisi için hiçbir tehlike mevcud değildir. Gerçek manada bir İslâm davası fışkırışına yol açılacak olursa da, topyekün İslâmiyet, bu ajanların taşıyacağı bayraklarla 20'nci veya 21'inci asır «**Ehl-i Salib**»ini karşısında bulacaktır. Bu «**Ehl-i Salib**»e mutlak küfür bayrağı «**Orak - Çekiç**» bile katılmakta tereddüd etmeyecektir.

Arap Âlemi'nin, nimet olduğu nisbette belâ habercisi petrol... Bu hayatî cevher, Allah tarafından, ruh müdafaası yanında ne büyük bir madde muhafazasına memur edilmiş olmanın çilesini telkin edeceği yerde, tembellik, hazır yiyicilik, vurdum duymazlık karakterini nemalandırıyor. Bu halde, «şimdilik» kaydıyle ve bir gün tepeden inmek üzere fırsatları her an gözlemek şartıyle Batı'yı fevkalâde memnun ediyor.

Petrol, Batı'nın gözünde, her şeyden habersiz Müslümanlara, bazı rekabetler yüzünden şimdilik emânet olarak bırakılmış bir «**Âb-ı hayat**»dır; ve yarın bu rekabetler arasında bir ortaklaşma, uzlaşma veya büsbütün hesaplaşma ve kapışma meydana gelir gelmez, mutlaka tepesine çullanılacak, kapanda bir av mâhiyetindedir. İslâm Dünyası'nın bu incelikten haberi, bu azim tehlikeye karşı (strateji)si ve nimeti haketme gayreti mevcud değildir.

İslâm Dünyası'nın, Doğu ve Batı arası mahsup sırlarını çözebilen ezelî olduğu kadar ebedî hakikatlerini karşı dünyaya tatbik ehliyetini belirten, içini ve dışını muhasebe kudretini gösteren ciddi ve üstün çapta mütefekkirleri yoktur. Onlar da bazı sahte reformculardan, aklı bilmez ebleh akılcılardan ve kaba satıh mühendislerinden başkaları değildir... İslâm Âlemi'nin Dünya ve Kâinat'tan habersizliği öyle fecidir ki, aziz ve mukaddes dava adına nerelerde, kimler tarafından, neler yapıldığı ve ne gibi davranışlar gösterildiği eserler verildiği bilinmez! Meselâ huzurunuzdaki çilekeş fikir adamının eserleri Batı dillerine çevrilir, yeni Türk Gençliği üzerindeki emeği Avrupa'da ve İsrail'de takip edilir ve İslâm Dünyası'nda tanınmaz. Sahnede, birtakım âdi ve pespâye her türlü temsil vasfından uzak, kendi kendilerinin satıhcısı birtakım mânevi gümrük simsarlarından başka kimse görünmez! «Dostlar alış-verişte görsün!» kabilinden kurulan dernekler ve tertiplenen kongreler, konferanslar, kanser hastasının yüzündeki sivilceyi görmekten ileriye vara-

maz! Davânın ilacını isimlendirmek şöyle dursun, eczahânenin adresi bile öğrenilemez! Güneşin doğuşuyla batışı arasında 12'şer saatlik, gününü gün etme bataklığında mes'eleler süründürülür ve yarına, düzlük ufkuna çıkma problemine âit hiçbir ıstırap yaşanmaz, kurtarıcı ıstıraptan zerre miktarı istidad vaadedilmez!

Şark nedir, Garp nedir? Bunlar hangi yollardan gelmekte, hangi noktalarda çatışmakta ve sonunda ne hale gelmiş bulunmaktadırlar? Şarkın ruhta akâmet ve garbın maddede hâkimiyet sebepleri nelerdir? Nihayet bunca keşifleri içinde garbın, anaforuna yakalandığı büyük buhran nasıl izah olunabilir ve topyekûn insanlığa hasretle beklediği nizam ve rûhî mesnet İslâm'dan gayri hiçbir yerde bulunmadığı teziyle nasıl arzedilebilir?

Bütün bu canavar sualler Mısır'daki (sfenksebülhevl)in korkunç tebessümüne karşı gizli ve cevapsızdır. İşi mücerred ve (metafizik) plânda ele almak haysiyeti bir tarafa, en âdi müşahhas ve madde çerçevesinde görülebilecek göz nurundan bile yoksunuz! İşte sual: Taklitçisine kendinden diye bakmayan ve onu bahçe kapısından içeriye almayan batıya karşı maddî ve mânevî koruma, hiç olmazsa korunma «Strateji» ve «Taktik» fakültelerinden ders alacağımız gün nerededir?

İslâm âlemi muazzam bir zuhur bekliyor! Bütün vahidleri yerli yerine koyacak, İslâm'ı Dünya çapında bir murâkâbe süzgecinden geçirebilecek, kurtarıcı sistemin sadece İslâm olduğunu laboratuvarlara tasdik ve vicdanlara kabul ettirecek, ülke ülke taklit cereyanlarını kanalizasyon kanalları gibi kurutabilecek ve ilâçlayacak, tarihin sahte ve gerçek kahramanlarını siyah ve beyaz kat'iyetiyle birbirinden ayıracak ve ayıklayabilecek bir zuhur...

Bunu sade biz beklemiyoruz. Mütefekkir tarihçi «Toynbi»

ve bazı garp düşünce adamları da artık Hıristiyan medeniyetinin miadını doldurmuş ve istikbalin İslâm'a geçmiş bulunduğunu söyleyerek; kaygı ve korkuyla aynı şeyi beklemektedirler. Halbuki biz halimizden kaygı ve korku duymamaktayız.

Bu zuhurun meydana gelmesi ehramda zirve noktasını tutması, etekleşmesi ve kaideye inebilmesi için devirmekle mükellef olduğumuz tam dört engel var:

1 - İdârelere hâkim taklidçiler ve sahte devrimciler engeli...

2 - Yahudilik, Masonluk ve Kozmopolitlik emrindeki garp işportacılığı engeli...

3 - Beşyüz yıla varan ve artık dölleşen bir irsiyet neticesinde şimdi yılgın, bitkin, ölgün ve ezik marka Müslümanları'nın cehâlet, gaflet, hamakat ve atâlet engeli...

4 - Sonunda nasıl olsa karşı harekete geçmeye mecbur batı emperyalizması ve belki beraberinde getireceği Komünizma engeli...

Davayı tek tek içeride hal ve tesviye, sonra topyekûn İslâm Âlemi'nde hal ve tesviye, daha sonra batıda hal ve tesviye, en sonra da insanlıkta hal ve tesviye...

Büyük ideal budur! Ona varılabilir mi, varılamaz mı diye de bir istifhama yer yoktur! İdeal bu olmadan her biri en aşağı 25 senelik mühlet isteyen kademelerden hiçbirine varmaya imkân düşünülemez ve rüyaların ille ve hemen maddeye nakşı beklenemez. Her ideal önce bir rüya olduğuna göre bu davanın rüyasına erişilse yeter! Tarihin milyara yakın bir topluluğa yüklediği, destanlık mikyasta zor, dipsiz fezayı kucaklayıcı kollar isteyen en büyük meselesi, İslâm'ın davası, bazılarına mecnun bir hayal gibi görünse de budur!

Her türlü bedâvacılık, meccânîlikten müstağni İslâm davasının, bugün içte ve dışta arzettiği müthiş çetinliktir ki, bize mukaddes emâneti teslim eden Allah Resûlü'ne liyakat borcunun

mucize çapında bir ifadesidir.

Bir sual daha var:

Bu zuhur nereden gelebilir?

Daha dün, İslâm'ın kendisine bozulup da her yerde bozulduğunu ve şimdi onda düzelirse her yerde düzelmesi gerektiği yerden... Belki minarelerinde Allah ve Resûlü'nün isimleri çınlayan her yerden...

Böyle bir tecellinin zuhur istidadı bakımından bazı hususi manalarla alâkamız olsa da bu bahiste hiçbir madde ve coğrafya taassubumuz bulunmadığını kaydederek bildirelim ki, böyle bir zuhur ihtiyacı mutlaktır: İslâm mutlak olduğuna göre onun da nereden olsa gelmesi icabediyor.

Huzurlarında bulunduğum İslâm Dünyası aydınlarına davayı hasis ve cüce siyâset dışı ve yalnız mücerret fikir ve ilim gözüyle bu çapta vazederken özlediğimiz zuhurun şimdi bu çatı altında bulunanlardan bir topluluğa nasip olması ihtimaline kadar yer verdiğimi ve ümit beslediğimi kaydedeyim.

İnsan ve cemiyet, kendini hesaba çekmek kalitesine ulaşınca aradığını bulur.

Sözlerimi, Kâinatın Efendisine âit Kâinat çapında bir hadis ile mühürleyelim.

HESABA ÇEKİLMEDEN NEFSLERİNİZİ HESABA ÇEKİNİZ!..

d - Araştırma

DREYFÜS

ŞEYTAN ADASI

Ondokuzuncu Asrın başında Yeniçeriye kurban giden Üçüncü Selim, sonunda (Dreyfüs) ve o vesileyle yine kılıca mahkûm edilmek istenen hak ve adalet...

19'uncu asır, (Greko - Lâtin) medeniyetinin bütün yemişlerini verdiği en parlak mevsimdir. Böyleyken kılıcın Ortaçağdan devraldığı mânalar devamdadır.

Ve (Dreyfüs) meselesi işte bu çeşit kılıcın, hem de 20'nci asrın eşiğinde, ırk ve din ölçüsüyle yabancı olduğu, fakat yine kendi kadrosundan bir masuma karşı sıyrılması ve onun gerisinde bütün hak ve adalet ölçüsünü ezmeye kalkmasıdır.

★ ★ ★

İşin roman tarafı gayet basit:

1894 yılı... Fransa, 23 - 24 yıl evvel Almanlar'dan yediği darbenin izlerini silmek ve bir o kadar zaman sonra aynı tokadı kendilerine iade etmek üzere hazırlanmakta ve millî müdafaasına büyük ehemmiyet vermekte...

Fransız Genel Kurmayı'na bağlı gizli teşkilât, Alman sefarethanesinden çaldırdığı vesika üzerinde... Bu, imzasız, tarihsiz bir kâğıt parçası... Bu küçük kâğıt parçasında Fransız ordusuna ve müdafaa plânlarına aid en mahrem noktalar...

Genel Kurmay; vesikayı inceler incelemez bunun ancak kendi kadrosunda ve o kadronun en emin subayları çerçevesinde iş gören biri tarafından yazılmış olabileceğine hükmetti. Derhal Genel Kurmay ileri gelenleri toplandı ve kâğıdı yazanın meydana çıkarılması için gayet titiz bir inceleme yapılmasına karar verdi. Genel Kurmay'da bu gibi nazik işlerle uğraşan bütün subayların elyazıları toplandı, pertavsızlar altında incelendi. Nihayet yüzbaşı (Dreyfüs) üzerinde duruldu.

Yazı gûya onunkine benziyordu. En doğrusu benzemiyordu da benzetilmek isteniyordu. Zira her biri Hıristiyan ve Fransız olan dolayısıyla vatana ihanet etmesi mümkün görülmeyen Fransız subayları arasında zekâsı, kültürü, nezaketi, çalışkanlığı ile mümtazlaşan (Dreyfüs) Yahudiydi...

İşi yazıların karşılaştırılması ve kat'î teşhise bağlanması için vukuf ehline havale ettiler.

Vukuf ehlinin raporu şöyleydi:

« - Bu hususta tam ve riyazî bir kanaat elde edilememesine rağmen, yazılar arasındaki benzerliği de kaydetmemek mümkün değildir!»

Gülünç! Zira iki yazı arasında iki insan arasında olduğu gibi benzerlik hiçbir şey ifade etmez. Ya odur, ya değildir!.. Dolayısıyla ayniyet hakkında tam ve riyazî bir kanaat olmayınca yazı (Dreyfüs)ün değil demektir.

(Dreyfüs)ün Yahudiliğine karşı ruhunda büyük bir hıncın köpürdüğünü duyan vukuf ehli, her halde «Bu yazı onun değildir!» diyemediği için böyle ıkına sıkına konuşabiliyor ve ancak bu kadar söyleyebiliyordu.

★ ★ ★

İleride hararetli müdafaacısı Romancı (Emil Zolâ) gibi, burnundan kancalı bir gözlüğü olan yüzbaşı (Dreyfüs) tevkif edildi ve «Divan-ı Harb» huzuruna çıkarıldı.

Fransız askerî Ceza ve Usul kanununa göre duruşma açık olmalıydı. Basın ve umumî efkâr da bunu istiyordu.

Fakat savcı, Fransa İhtilâl mahkemesi savcısı (Fukye Tenvil) bir çeşit savcıda daima görülen siyaset uşaklığı ve kuvvete tâbilik seciyesi içerisinde, ayağa kalktı ve mahkemeye hitap etti:

- Hayır efendim! Bu muhâkemenin gizli yapılması lâzımdır! Umumî efkâr, halk vicdanı, galeyan halindedir. Dâva, bir muhakemede adaletin cömertliğini istismar edenler devlet ve millet zararına türlü tertiplere girişebilirler. Açıklıktan murad Fransız adaletinin apaydınlık görülmesi demekse hâkimlerinden emin olan bir millet muhakeme safhalarını bilmeden de aynı

emniyeti besleyebilir. Fransa'nın yüksek menfaatleri adına duruşma gizli cereyan etmelidir. Bu husus ehemmiyetle «arz ve talep» olunur.

Sanık avukatının yırtınırcasına ettiği açık muhakeme müdafaasına rağmen mahkeme gizlilik kararını bastı...

Karar bu... İtiraz yok... Salon boşaltıldı. Alâkalılar yerlerini aldı. «Divan-ı Harb» reisi tokmağını kürsüye indirdi ve duruşma başladı.

1859'da (Mulhuz) da doğan Yahudi din ve ırkından Fransız Genel Kurmay Dairesinde memur yüzbaşı, küçük ismi (Alfred), soyadı (Dreyfüs)...

Şahitlerin hepsi Fransız Genel Kurmayı'ndan subaylar... Ayaklarında, ökçeleri mahmuzlu, rugan, çekme potinler... Daracık kırmızı zırhlı subayalı pantalonlar... İnce belli parlak düğmeli ve dik yakalı ceketler... Kılıçlarını şakırdatarak şahit parmaklığına geldiler ve söz birliği etmiş gibi (Dreyfüs)ü alçalttılar:

- Mektubu yazan odur!

- Kanaatimce bu bilgileri ondan başkası veremez!

- Yakından bildiğim fikirlerine göre onu ordu mefkûresine bağlı kabul edemem!

- O, asker olmaktan ziyade Fransız ordusu içinde gözlüklü bir tecessüs ve tarassut bakışının sahibidir ve her şeyi yapmaya müsteittir.

Daha buna benzer birçok indî lâf...

Mahkeme şaşkın... Ortada en küçük delile dayanan bir şey yok... Bütün ithamlar, gizlenemez bir (antipati) eseri... Bu vaziyette hâkimler, ceza kanununa neresinden baksalar, beraatten başka bir şey göremezler.

Hâkimler heyeti müzakere odasındayken kapı sert sert vuruldu ve içeriye bir subay girdi. Subayın kolunda bir dosya...

Yürüdü, mahkeme heyetini aynı sertlikle selâmladı ve dosyayı uzattı. Dosyanın üstünde «yalnız mahkeme heyetine mahsus ve mahrem» kaydı var. Subay dosyayı teslim ettiğine dair reisten bir kâğıt alarak mahmuzlarını çınlattı ve dönüp gitti.

Dosya incelendi; ve sanıkla vekiline gösterilmeden hükme esas teşkil etmek üzere en büyük delil kuvvetinde sayıldı. Bu hususta mahkeme reisi, celse açılınca sanık hakkında Genel Kurmayca tertiplenmiş, fakat açığa vurulması vatanî ve askerî sır bakımından imkânsız bir dosya bulunduğunu ve buna göre müdafaaya geçilmesini bildirdi.

- Fakat hangi müdafaa?.. İtham bilinmeden müdafaa nasıl olur?

- Ne yaptığınızı bilirsiniz! Mahkeme de biliyor! Kendinizi müdafaa ediniz!

Yüzbaşı (Dreyfüs), ayakta boğulacak gibi inledi:

- Bildiğinize, bildiğinizi farzettiğinize göre karar vereceksiniz!.. Hâlâ bir şey bilmeye çalışmak, muhakeme etmek neye yarar?

Sanık avukatı meşhur (Dömeni) ise siyah harmanesinin kollarını sallayarak bağırıyor:

« - Sizi asrın en büyük haksızlığına düşmekten korumak isterim!»

Fransız Genel Kurmayı'ndan gelen, fakat, tek noktası bilinmeyen gizli dosyaya göre karar:

- Müebbet hapis!..

Avukatın tabiriyle «medeniyet asrının en büyük haksızlığı işlenmiş bulunuyor.»

Yahudi yüzbaşı (Dreyfüs)ü, Fransız sömürgesi Şeytan Adası'na sürdüler. Kalacağı yer, deniz üstünde kimsesiz bir toprak parçası... Burada kendisi için bir kulübe yaptırıldı. Göz-

lerinin önünde çepçevre deniz ve bir uçtan doğup bir uçtan batan güneş... (Dreyfüs)e, dünyaya ait nispet unsurları adına bırakılan yegâne nimetler bunlar...

★ ★ ★

Şimdi dünyanın, hususiyle medenî dünyanın en büyük işkence şekli üzerindeyiz: Bir insanı, dünyada Allah'ın her kuluna bahşettiği ihtilât nimetlerinden mahrum edip, kendi kendisiyle yalnız, kendi kendisini yemeye mahkûm bırakmak... Nevi de beter olabilir. Dünya'nın en büyük işkence üstâdı Çinli'ler ve şekline göre bu tarz, cellât satırından da, ateşten de, ipten kaba ve bir defalık acılardansa böyle, incelen incenin, her ân tesiri artık, madde tahammülünü aşan ve ruha saplanan ıstıraplar icat etmişlerdir. Bunlardan bir su işkencesi var ki, başını çepçevre kadife yastıklar içinde, mengeneyle ve hiç acıtmadan tesbit ettikleri adamın tıraşlı bir noktasına seyrek damlalarla su akıtmak... Fakat bu damlalar bilmem kaç saat sonra bilmem kaç ton ağırlığında bir darbe hissini veriyor ve insan bağıra bağıra çıldırıyor...

Böyle bir işkenceye bilhassa en müsait yer olan kimsesiz bir adada da tam dört sene, kendi kendisini yemeye memur edilen (Dreyfüs)ün halini düşünelim!.. Şunu da bilelim ki, işkencelerin bu nevileri hassas ve münevver insanlara mahsustur. Yoksa odundan bir insan, başına baltayı yemedikçe, ruh törpüleyici ve lif lif sabit fikir güvelerini üşüştürücü ulvî acıya ilgisiz kalır. Hassaslık arttıkça da bu türlü bir acı insana güneşin her doğuşunda asılıp her batışında dirilmek ve ertesi sabahı beklemek gibi bir azap verir.

(Dreyfüs)ün, kendisine 48 ay tattırılan bu acıdan neler hissettiğine dair elimizde bir bilgi yok... Yalnız ümidini kaybetmeden beklediğini, dayanmaya çalıştığını ve dayanabildiğini kaydediyorlar.

Yirminci asra girerken gerçekleşen kurtuluşundan sonra bu

asrın 35'inci yılına kadar süren hayatında devamlı bir eziklik, tutukluk ve kırıklık kendisinden hiç ayrılmamış...

Hey gidi Şeytan Adası, hey! Cem Sultan'ın Rodos'u, Napolyon'un (Sent Elen)i, Namık Kemal'in Magosa'sı ve daha bilmem kimlerin nesi yanında, tam da ismi üstünde, Şeytan Adası...

★ ★ ★

Dreyfüs meselesi, adaletin, Fransa'da, sevilen veya sevilmeyen şahıslar veya sınıflar üzerinde, eğilip bükülme kabul eder bir nesne olup olmadığı üzerinde hemen bir kıstas teşkil etti. Eğer adalet, Hıristiyan veya Yahudi, raca veya parya, siyah veya beyaz, insan çeşitlerine göre değişebilir bir nesne olsaydı, (Dreyfüs) hakkında verilen karara kimsenin bir şey demeye hakkı yoktu. O zaman da, (Dreyfüs) ü kendisine yüzbaşılık rütbesini veren Fransa devletini Almanlar'a sattığı için değil, Yahudi olduğu için mahkûm ettiklerini açıklamalan gerekirdi. Böyle olunca da, kendisine, Fransız Genel Kurmay Dairesi'ne kadar yol açanlar, ondan daha ağır bir itham altına alınmak icap ederdi. Fakat (Dreyfüs) ne olursa olsun, bir insandı; ve Fransız Ordusu'nun en mahrem idare noktasına kadar dâvet edilecek bir itimat telkin etmiş ve Fransa'ya ihaneti rüyasında bile görmüş değildi. O halde, imkân âleminde mevcut hayalî bir suçu, bütün Genel Kurmay Dairesi'ni içine alan bir şüphe yüzünden, o dairenin birtakım Fransızlarca damgalı bir sınıfa mensup ferdine değil, Allah'ın her insana mahsus olarak emrettiği üstün ve mücerret hak ölçüsüne göre tespit etmek lâzımdı.

Adalet buydu.

Adalet budur.

Ve o ne zaman çiğnendiyse, (Dreyfüs) misalindeki nükteye eş olarak çiğnenmiştir.

- Bir de onun her şeyin üstünde tutulduğuna ve (Dreyfüs) misalinin şahsî nefret tesirine kurban edilmediğine örnek arayacak olursak bunu ancak İslâm tarihinde bulabiliriz:

Şam'da bir cami yapılıyor... Camiin bitmesine yakın, bir Yahudi, birdenbire adalet heykeli **Hazret-i Ömer**'in karşısına dikiliveriyor:

- Yâ Ömer! Camiin ucu birkaç parmak benim arazimin içine girdi!

Tasavvur edelim: Koskoca camiin iki duvar köşesinden ibaret ucu, birkaç parmak, bir Yahudi'nin arazisine girmiş ve Yahudi, insan şeklinde adalet âbidesinin karşısına geçip bunu ihtar etmiştir.

Hazreti Ömer, kaşlarını çatıyor, dikkatle Yahudiye bakıyor ve onu, altına girdiği yükü kaldırmaya dâvet ediyor:

- İspat et!

Yahudi hemen şahitlerini getirdi, vesikalarını Halife'nin önüne serdi ve gerçekten caminin, bir uciyle, üç dört parmak kendi arazisine girmiş olduğunu ispat etti.

Hazret-i Ömer'in üstünde güneş geçerken ürperdiği başı doğruluyor:

- Camii, bütün camii yıkınız!

Yahudi, hayret ve dehşetinden yere kapanmış, haykırıyor:

- Durun, yıkmayın! Müslüman oldum! Helâl ediyorum!

★★★

(Dreyfüs) hakkında verilen karardan, Fransa'daki Yahudi düşmanları pek memnun geçinirken, Yahudileri sevsin, sevmesin, adaleti seven insanlar dehşete düştü. Üstelik, (Dreyfüs) ün suçsuzluğu bedahet hükmünde olduğuna göre, asıl suçlu ve suç sebebi meçhul kalmış ve gürültüye getirilmiş oluyordu. Büyük bir servet sahibi olan (Dreyfüs) bu işi maddî menfaat

karşılığı yapamayacağı gibi, kendisini ve sınıfını Fransa'dan uzaklaştıran ve Almanya'ya yaklaştıran herhangi bir fikrî müessir de düşünülemezdi. Fakat bu işi, hem maddede, hem mânada yapabilecek, Fransız subayı kılığında birçok insan hatıra gelebilirdi.

İşte bütün bunlardan (Dreyfüs) hakkında verilen karar, Fransız halk vicdanını asla doyurmadı ve kılıç kuvvetiyle «oldu - bitti»ye getirilmek istenen mesele, vicdanlarda dinamitleşti.

İlk defa olarak, ortaya (Bernar Lâzar) adlı bir muharrir çıktı ve «Dreyfüs meselesinin hakikati» isimli bir kitap neşretti. Tepkiler alıp yürüdü ve hâdise Parlâmento'nun kubbesini yankılara boğmaya başladı:

- (Dreyfüs) e haksızlık yapıldığı âşikârdır!

- Büyük ihtilâlin Fransa'sı, adaleti kılıca ezdiremez!

- Mesele, bütün içyüzüyle gizli kalmıştır! Belki de gerçek hain, bugün Fransız Ordusu'nda en selâhiyetli bir yeri işgal ediyor!

Mecliste bu gibi sözler gidip gelirken, hükümet, «Kaziye-i muhkeme = neticelenmiş ve sağlamlaşmış hüküm» bayrağı altında her safhayı dolduran ve artık kesinlik belirten bir karara karşı baş eğmek ve Fransız askerî kaza makamlarına şüphe sıçratmamak lâzım geldiği politikasını yürüttü ve tepkileri önlemeye çalıştı.

Fakat tepki bu kadarla kalmadı. İçine, Fransız Genel Kurmayı'ndaki bazı vicdanlı insanları da almaya başladı. Bunlar (Pikar) isimli bir yarbayın etrafında toplandılar ve (Dreyfüs)ün masum, asıl suçlunun da bir başkası olduğuna dair araştırmalara koyuldular. Nihayet yarbay (Pikar), Fransız askerî sırlarını gösteren mahut kâğıt parçasının bir başka subayın kalemiyle yazılmış olduğunu, açıkça şahıs göstererek iddia etti.

Bu bir iddia değil, ispattı; nitekim alâkalı subay hemen mu-

hakeme altına alındı, fakat yeryüzünde eşi görülmemiş bir himaye siperi içinde gayet sudan bir duruşma neticesinde beraat ettirildi. Böylece «Divan-ı Harp» verdiği (Dreyfüs) kararından kendi kendisini beraat, ettirmek istiyordu. Bu son karar ise, muhakeme tarzından vâkıaların tefsirine ve ulaştığı kanaate kadar, hakka, adalete, kanuna aykırıydı.

İşte o zaman Fransa yerinden oynadı. Bir gün sonra da Emil Zolâ, meşhur, «İtham ediyorum!» yazısiyle ortaya çıktı.

Nasıl (Kalas) dâvasını büyüten (Volter) ise, (Dreyfüs) işini de dünya çapında bir kıymete ulaştıran, Fransız romancısı ve romanda (Natüralizm) mektebinin kurucusu (Emil Zolâ) dır. (Kalas) meselesi, (Volter) olmasaydı belki kimsenin gözüne görünmeyecek ve hâdisenin kahramanı, insanlığı dolduran milyarlarca isimsiz mazlum arasında kaybolacaktı. Fakat (Dreyfüs) işi, hem zaman ve mekânı hem de mânası bakımından böyle değildi, medenî dünyada kaba kuvvetle hak arasındaki mücadeleden iki tarafın teşkilâtını içine almış bir örnekti; ve mutlâka büyüme, büyütülme istidadındaydı ve nasıl olsa (Emil Zolâ) çapında bir kalem adamını zuhura getirecekti.

Getirdi.

Asıl suçlunun bir örtbas etme duruşması sonunda beraatine hükmedilmesi üzerine (Emil Zolâ) şahlandı ve Fransız Cumhurreisine hitap ederek kaleme aldığı «İtham ediyorum!» yazısiyle bomba gibi patladı.

O zamanki baskı tekniği ve gazete tirajına göre, meydana getirilmesi imkânsız bir hâdise doğdu. (Emil Zolâ) nın yazısını neşreden gazete 300.000 nüsha (o devre göre normal baskı haddinin 10 misli) bastırıldı ve kapışıldı. Fransa Genel Kurmay şeflerini, askerî mahkeme üyelerini, vukuf ehlini hedef tutan ve onlara yağdırmadığı hakaret bırakmayan bir yazı... Muharrir, aynı zamanda, bütün Genel Kurmay şeflerini, hakiki mücrimin suç ortağı olmakla itham ediyor vatan haini diye lekeliyordu.

(Zolâ) nın gayesi açık: Kendisinin sivil mahkemede muhakeme altına alınmasını, böylece meselenin bütün Fransız umumî efkârı tarafından doldurulacak alenî celselerde alevlenmesini ve hakikatin ortaya çıkarılmasını sağlamak...

İstediği oldu.

Gazeteyi toplattılar.

Ve (Emil Zolâ) hakkında âmme dâvası açtılar.

Fransız savcısına ve ondaki kanun anlayışına bakın ki, savcı, muharririn yazısındaki en ağır itham ve hakaretlere rağmen, yalnız tek bir cümle üzerinde durabildi:

« - Askerî mahkeme, asıl suçluyu Genel Kurmay'dan aldığı emir üzerine beraet ettirmiştir!»

Evet, savcı, yalnız bu cümleden; Genel Kurmay'ın suçluyu gizlemek için emir verdiğini, mahkemenin de emir altında iş gördüğünü söyleyecek kadar ileriye varan bu cümleden âmme dâvası açabildi.

Ve muharrir, elleri ve dili bağlı olmaksızın, hâkim huzuruna çıkarıldı.

Bütün Fransa ve bütün Avrupa ayaklandı ve (Emil Zolâ) nın dâvası etrafında halkalandı.

FİKİR VE HAKARET

Zolâ'nın avukatı (Lâbori), gazete sahibininki de, Birinci Dünya Savaşı'nın Fransa Başvekili (Klemanso)... Şu, dans hakkında fikrini soranlara:

« - Niçin ayakta?» Cevabını vererek, ancak yatakta yapılabilecek bir fiil olarak onun gerçek mahiyetini ortaya döken, toprağa ayak üstü gömülmesini vasiyet eden ve «kaplan» lâkabını alan, istikbalin dünya çapındaki devlet ve siyaset adamı...

Mahkeme koridorunda, şahit olarak davet edilen birçok yüksek rütbeli subay... Bunlar, başta olduğu gibi, (Dreyfüs) aleyhinde ifade verdiler ve Şeytan adası mahkûmunu vatan haini diye gösterdiler. (Dreyfüs) ün masumluğunu ispata çalışan Yarbay (Pikar) ile, onun aleyhindeki vesikaların tertipçisi binbaşı (Henri), mahkeme huzurunda birbirlerini tahkir ettiler ve işi düelloya kadar götürdüler.

Kurmayların mahkeme huzurundaki tavrı, hâkimleri tesir altına alıcı ve mesnetsiz bir vatan - millet edebiyatiyle ayran kabartıcı mahiyetteydi.

« - (Emil Zolâ) bir cinayet işlemiştir! O'nun bu cinayeti, askerlerin, üstlerine ve halkın orduya karşı emniyet ve itimadını baltalamaktır! Eğer Fransız Ordusu'nun kumandanları bu emniyet ve itimat duygusundan mahrum bırakılacak olurlarsa, çocuklarınızı zafer meydanlarına değil, salhanelere göndermiş olursunuz!»

Kurmaylar, hâkimler heyeti huzurundaki bu sözlerinden sonra, Fransız halkanın, kulaklarını Şimal Şarkı hududuna çevirmesi icap ettiğini, orada her ân yaklaşmakta bir çizme sesi kabardığını, düşman karşısında böyle milletle ordunun arasını açmanın en büyük cinayet olduğunu, bu bakımdan ordunun kararlarına itirazsız baş eğmenin vatanî bir vazife olduğunu ilâve ederek adaleti ağlarına düşürmek isteyici (demagoji) lerine tac giydirdiler.

Ve haykırdılar:

- Ordu böyle istiyor! Fransa'nın yüksek menfaatleri böyle istiyor!

(Jüri) heyeti, (Emil Zolâ)nın, askerî mahkemeyi tahkir etmiş olduğuna dair kanaatini bildirdi ve muharrir 1 yıl ağır hapse mahkûm edildi. Fakat son söz Fransız adaletinin yüksek kumanda heyeti ve kurmaylar kadrosu olan Temyiz Mahkeme-

sindeydi.

Eğer Fransa Temyizi, (Zolâ)nın mahkûmiyet kararını bozacak olursa, sadece muazzez fikirle uluorta, hakaret arasındaki ayırıcı hak çizgisini çekmiş olmakla kalmayacak (Dreyfüs) vesilesiyle adalete edilen işkenceyi de meydana vurmuş ve Fransız Genel Kurmayı'nın bütün tertip çatısını yıkmış olacaktı.

Kurmaylar, yemediler, içmediler; ve Fransa Temyizini pençelerine geçirmek için baş vurmadıkları çare bırakmadılar. Rica, niyaz, hamiyet teranesi, yüksek menfaat nakaratı en acı şekilde tazyik, tehdit...

Fakat, «mülkün esası adalet» ölçüsüyle, Fransa'nın temeli olan bu müessese, tarihin bu en çetin imtihan ânında, kararını göz yaşartıcı bir ulviyet ve fedakârlıkla verdi:

« - Muharririn, bir fikir ve kanaat mevzuunda hislerini en acı şekilde olsa da belirten yazısını askerî makamlara hakaret kabul etmek ve bu ölçüyle mahkûmiyet kararı vermek, kanunun ruhuna aykırı ve yolsuzdur.»

Böylece Fransa adalet cihazı en üst teşekküliyle, bütün siyaset tesirlerini hiçe sayıyor, kaba kuvvet tehditlerine nefretle sırt çeviriyor ve fikir yazarı hakkındaki hükmü paramparça edip siyasetin suratına çarpıyordu.

Fransız milleti, (Bastil)i zaptettiği gün olduğu gibi, adalet lehine, kaba kuvvete karşı galeyanda... Hemen bütün Fransa, bu vesileyle, fert çevresindeki millet hakkının çiğnendiği ve imtiyazlı bir sınıf elinde hak ve adalete galip bir (otorite) yaşatılmak istendiği fikrine düştü.

O sırada, milleti kazanmak için, yaklaşan umumî seçimlerin temel ölçüsü de bu mevzua geçmiş görünüyordu. Kılıçla hak arasındaki çarpışmada hak safını tutanlar, milletin temsil şerefini kazanacaklardı. Temyizin (Zolâ) ya ait kararı bozmasiyle beliren halk heyecanı, seçim şansının ne tarafta olduğunu

göstermişti.

Artık gazeteler gemi azıya aldılar ve her gün sütunlarını (Dreyfüs) lehinde yazılarla doldurur oldular. Gazeteler o kakadar ileriye gitti ki, Genel Kurmay ile Millî Müdafaa teşkilâtının, el ele vererek halkı kandırdığı ve adaleti çizme altında ezdirdiği ithamına bile yol açıldı. Bütün gazeteleri, bütün sütunlarıyle (Emil Zolâ) nın «İtham ediyorum!» yazısı, şiddet bakımından hiçti.

Fakat Genel Kurmayı artık Fransa'nın düşmanlarına galip gelmek yoluna girmiş olarak, milletine ve adalete mağlûp görünmekte... Fransa ordu teşkilâtı yepyeni kadrolarla hüviyetlendirildi, Genel Kurmay'da ve ileri kumanda kademelerinde şüphelilerden kimse bırakılmadı; ve artık, fincancı katırlarını ürkütmek korkusu olmaksızın her şeyi söylemenin mümkün olduğu bir hava açıldı.

Ve işte o zaman, (Dreyfüs) ün mahkûm edilişinde esas tutulan Genel Kurmay dosyasının, sanık ve avukatına gösterilmediği meydana çıktı. Bununla beraber olarak, (Dreyfüs) ün cürmünü ispat edebilmek için sahte vesika tanzim edildiği ve bunu, mahkemede yarbay (Pikar)a hakaret eden binbaşı (Henri)nin düzenlediği anlaşıldı. Tevkif edilen binbaşı, zindandaki hücresinde canına kıydı. Ele geçen ilk casusluk vesikasının da, Macar asıllı Binbaşı (Esterhazi) tarafından kaleme alındığı öğrenildi. Bu Binbaşı, iş bu kerteye varınca yakalanacağını anladı ve İngiltere'ye kapağı attı. Orada yazdığı yazılarla da suçunu tevil yollu, itiraftan başka bir şey yapamadı.

Artık her şey, gün gibi açık öyle mi?

Öyleyse ne diye (Dreyfüs) hâlâ «Şeytan Adası»nda?.. Hattâ bütün bunlardan, ismi etrafında dünya çapında şamatalardan habersiz ve kıyametten başka her hâdiseye kapalı o korkunç uzaklık ve yabancılık kuyusunda?..

Heyhat ki, onun bu kuyudan çıkarılması, ona atılmasından daha zalimce olacaktır.

NETİCE

Evet; bütün bunlardan sonra (Dreyfüs) ün hemen kurtarılıp Fransa'ya getirilmesi ve törenle karşılanması lâzım gelirken, bir taraftan onu kurtarmak, öbür tarafta da kılıcın yeniğini düzleştirmek için hükûmet, birbirine zıt iki siyaset kollamaya mecbur kaldı. Belki «Hükümet hikmeti» denilen şey de bunu emrediyordu.

(Dreyfüs) ün karısı, adalet mercilerine baş vurdu ve kanun gereğince muhakemenin iadesi isteğinde bulundu. İşte başını almış giden hâdiseler karşısında hükümetin girdiği ilk çıkmaz... Şimdi (Dreyfüs) bir de beraat etti mi, ayıkla pirincin taşını! Vâkıâ o, halk vicdanında beraat etmiştir; fakat bu hüküm nihayet indî ve hissî ölçülere bağlıdır ve hakikatin tahmininden ibarettir, kendisi değildir. Eğer «Divan-ı Harp» kendi öz kararını bozacak ve o âna kadar ileriye sürülen ithamları üzerine alacak olursa koca bir ordu müessesesinin hali neye varacaktır? İş bu dereceye kadar büyütülmüş ve artık vaziyetin birkaç şahıs fedasiyle kurtarılacak bir tarafı kalmamıştır.

Hükümet, muhakemenin iadesi isteğini Temyizden geçirdi ve âdeta isteğin reddini ondan bekler gibi bir ahmaklığa düştü. Yine Temyiz üzerinde binbir tazyik... Gayet tabiî olarak Temyiz, muhakemenin iadesi kararını verdi.

(Dreyfüs) ün müdafaasını, avukatı (Dömen) ile (Zolâ) nın vekili (Lâbori), üzerlerine aldılar. Duruşma askerî mahkemede devam ederken, bu vaziyet karşısında askerlerin ne hale geldiğini gösteren bir vaka oldu. Meçhul bir şahıs, mahkeme çatısı altında avukat (Lâbori) yi öldürmeye kalktı ve çantasından

bazı subaylar aleyhindeki vesikaları alıp kaçtı. Avukat, aldığı yarayı çabuk atlattı ve kısa zamanda yatağından kalkıp zerrece fütur getirmeksizin, duruşmalara katılmaya başladı. Fakat hakikatin güneşten daha parlak tecellisine ve artık delil olmaktan çıkıp gerçeğin tâ kendisi olmaya başlayan bunca huccet ifadesine rağmen, avukat, mahkemenin eski kararında ısrar edeceğini anladı ve birdenbire müdafaasından vaz geçti. Değeri, hakkındaki suikastten belli olan şahsiyetli avukat, müdafaaya bile tenezzül etmemekte, en doğru işi yapmıştı. Nitekim, dünya adalet tarihinde görülmemiş bir ceza anlayışı içinde, askerî savcı, ayağa kalktı ve dedi ki:

- Sanığın masumluğunu ispat edecek bir delil ve emare bulunmadığından yüksek mahkemenin mahkûmiyet kararı vermesi «arz ve talep» olunur.

Ve mahkeme, ekseriyetle (Dreyfüs) aleyhinde 10 yıl ağır hapis cezasına hükmetti.

Ve bütün Fransa, kendi askerî adalet cihazı aleyhine, ağzına geleni söylemeye başladı. Bu köpürüşün bir derece ilerisi, sopalar ve baltalarla, tüfeklerin üzerine yürümekti.

Bu hususta bir İngiliz cezasının fikrini ayniyle gösterelim:

« - Suçu, isnat edenin ispat etmesi gerekirken, masumluğunun ispatı külfetini (Dreyfüs) e yüklemek, askerî zihniyetin hukuk fikriyle aslâ bağdaşamayacağı kanaatini kuvvetlendirir.»

Ve bu görüşün peşinden, askerî mahkemelerin ancak harp zamanlarında vazife görmeleri ve sulhta adalet işleriyle meşgul olmamaları yolunda bir cereyan açıldı.

Nihayet, hükûmetin, başta izah ettiğimiz inkıbazlı siyaseti ve bu siyaset etrafındaki sahne oyunları meydana çıktı. Milli Müdafaa Bakanı bizzat harekete geçti ve ordu adına Cumhurreisine baş vurarak bir istekte bulundu:

« - Yüzbaşı (Dreyfüs) hakkındaki kararın adalete uygunluğundan şüphe etmemekle beraber, bu hususta talihsiz subayın lehindeki noktaları usul mecrasına intikal ettirmek mevkiinde olmayan mahkemenin bu mazur durumuna karşı, Anayasa'nın yüksek makamınıza tanıdığı hususî af hakkını kullanmanızı rica ederim.»

Ve «Şeytan Adası»nın dört yıllık mahkûmu, tamamiyle suçsuz ve alâkasız (Dreyfüs) kılıca karşı, haysiyetini koparıp geri almış değil de, lütfen affedilmiş olarak, bundan böyle hep sun'î teneffüsle hayat sürmek üzere, kurtarıldı.

★ ★ ★

Şimdi, Fransız askerî zihniyetine en ağır şekilde hücum teşkil ettiği halde, Fransız Temyizince, aslâ orduya hakaret belirtmediği gerekçesiyle beraatine hükmedilen meşhur «İtham Ediyorum!» Yazısına parça parça bir göz atalım ve ibretten ürperelim:

« - Bir Harp Divanı, aldığı emir üzerine (Esterhazi) adındaki adamı beraat ettirmekle, her türlü adalet ve hakikate karşı büyük bir hakaret savurmuş oluyor! Olan olmuştur; Fransa'nın yüzüne, bu pislik bir kere sürülmüştür!»

.....

« - Susacak olursam, tâ ötelerde, en korkunç işkenceler içinde, işlemediği bir suçun cezasını çeken bir masumun hayaleti rüyalarıma girecek.»

.....

« - Namuslu insanları bu kararı okumaya dâvet ediyorum! Tâ uzaklarda Şeytan Adası'nda, o aşırı cezayı düşünüp de yürekleri sızlamazsa, yuf olsun derim onlara!.. (Dreyfüs) birçok dil biliyormuş: Suç!.. Evinde lekeleyici hiçbir vesika bulunamamış: Bu da suç!.. Çalışkanmış, her şeyi öğrenmeye can atarmış: Suç!.. Heyecanlanırmış:

Suç!..»

.....

« - Vesika lâfı tamamiyle yalandır! Hem de yalan atanların cezaya çarptırılmaktan mahfuz olmaları, onlara hakkı teslim ettirmenin mümkün olmayışı nisbetinde çirkin ve hayâsız bir yalan!»

.....

« - Bize ordunun şerefinden söz ediyorlar. İstiyorlar ki, onu sevelim, ona saygı gösterelim... Doğru!.. Şüphesiz ilk tehlikede şahlanacak, topraklarımızı koruyacak olan ordudur; yani topyekûn millettir. Ona karşı, aslında sevgiden, saygıdan başka ne duygumuz olabilir? Ama, mesele bu değil şu anda. Biz, adalet ihtiyacı içinde ordunun şerefini, itibarını istiyoruz! mesele, hakkiyle kılıca sarılmakta. Belki yarın bizi onun emrine verecekler. Böyledir diye körü körüne onun kabzasını öpemeyiz!»

(Emil Zolâ) buraya kadar olan fikirle karışık hissî intibalarından sonra, birdenbire, yine fikir temeline dayalı olarak heyecanların en keskinine geçiyor ve asıl suçluları, başta o zamanki Paris gazeteleri olmak üzere itham ve teşhire girişiyor:

« - O çirkef basına dayanıp, kendini Paris'in hilekârlarına savundurmak bir suçtur!.. Neticesi meydanda: Bunlar hakkın, dürüstlüğün mağlûbiyeti sayesinde muzaffer oluyorlar! Fransa'nın âlicenap olmasını, hür ve âdil milletlerin başında gelmesini isteyenleri, Fransa'yı karıştırıyor diye itham etmek bir suçtur! Hele, bütün dünya önünde, bu adlî hatâyı kabul ettirmek için komplolar tertiplemek bir suçtur! Umumî efkârı aldatmak, onu hezeyana sürükleyip bu ölüm işinde onu istismar etmek bir suçtur! Küçük ve mütevazi kimseleri hapislere tıkmak, Yahudi düşmanlarının arkasına saklanıp zorbalık ve müsamaha-

sızlık duygularını kamçılamak suçtur! İnsan haklarının (liberal) Fransası bu illetlerden kurtulmazsa mahvolur. Kin dâvaları için vatanseverliği istismar etmek bir suçtur! Bütün insanlık ilmi, geleceğin hakikat ve adalet eseri uğruna seferber olurken, silâha tapmak bir suçtur!..

.....

« - İşte, muhterem Cumhurreisi, yalın hakikat bundan ibaret! Bu hakikat korkunçtur ve sizin başkanlığınız için bir leke olarak kalacaktır. Hakikati toprağa gömerlerse yer altında birikir ve öylesine bir kuvvet kazanır ki, patlak verdiği gün, kendisiyle birlikte her şeyi de havaya uçurur.

Benim bir tek ihtirasım var, bunca acı çeken ve saadete hak kazanmış olan insanlık adına hakikati meydana çıkarmak... Benim ateşli itirazlarım ruhumun feryadından ibarettir. Hadlerine düşmüşse beni ağır ceza mahkemesine versinler. Tahkikat apaçık görülsün... Bekliyorum!»

★ ★ ★

(Dreyfüs) meselesi de, taşıdığı birçok mâna bakımından tarihî olmak mevkiinde bir mazlumun, son anlarında kuyunun dibinden çekilip alınmasiyle, böylece kapandı. Fakat hiçbir meseleyi tam kapatmayan zaman ve onun zabıt kâtibi tarih, işine devamdadır.

II - HAKKINDA YAZILMIŞ OLAN YAZILARDAN BİRKAÇ ÖRNEK
NECİP FÂZIL'IN RUH PORTRESİ

Prof. Dr. AYHAN SONGAR

« .....

Necip Fazıl'ı anlatmaya, onun ruh portresini çizmeye kalkıştığım zaman bu mütearife karşıma dikildi. Bu derecede yüksek bir zekâyı anlamak, onun ruh fırtınalarını idrâk edebilmek, baştan aşağı sembollerle dolu ifade tarzını sökebilmek, hatta, zaman zaman hepimize garip gelen davranışlarını değerlendirebilmek öyle güç, öyle müşkil ki... Bizzat kendisi bile «İnsanlar bilmediğini bildiğine kıyas edebilse biliyorum kelimesi ortadan kalkardı. Biz de bilmemenin biliyorum zannı içerisinde gerisindeyiz» demişti. Tabiî bu sözlerim onun «günümüzden kırk yıl önce öldüğünü, insanımızın ve toplumumuzun geleceğine yapıcı, evrensel, kalıcı hiçbir katkıda bulunmadığını» söyleyebilecek hamâkat nümunelerine, içlerini kavuran aşağılık duygusunu başka türlü ifade edemeyen zavallılara değil. Benim yarım asra yaklaşan meslek hayatım bu gibilerle geçti. Burada muhatabım normal zekâya sahip, biraz aklı eren kişilerdir.

Necip Fâzıl'ın ruh portresini çizmeye çalışırsak «erişilemeyecek bir zekâ, ihtiraslı bir benlik, engin bir mizah duygusu ve senelerin örsünde dövülüp pişerek nihayet gerçek bir İslâm velisinin ana çizgilerine kavuşma noktasında hayata sessizce veda eden müstesna bir şahsiyet yapısı» ortaya çıkar. Bizzat kendisi büyüklüğünün o derece farkında idi ki bu onda bir çeşit «ego hipertrofisi» - «benlik dehamesi» ne sebep olmuş, neticede kimseyi beğenemez hale gelmiş, pek çok tanınmış şöhret olmuş kişiye adetâ düşman kesilmişti. Birçok

kimseyle kavgalarını da bu zaviyeden değerlendirmek gerekir kanaatindeyim. Bir televizyon konuşmamı takibetmiş, «Tabiî beğenmediniz» dedim, «Nerden bildin?» diye sordu, cevabım: «Konuşan siz değilsiniz de ondan» olmuştu. Bazen karşılıklı konuşmalarımız saz şairlerinin karşılıklı atışmalarına benzer, bu hava içinde sürer giderdi.

Diğer taraftan, «kendi büyüklüğünün şuurunda olma» onu günlük hayatı içinde bir mizah üstâdı da yapmıştı. Onun bu tarafını engin zekâsı ve tesir kabiliyeti karşısında gözleri kamaşan pek çok kimse görememiştir. Meselâ, bir zamanlar oturduğu apartman katında eşek beslemeye heves etmişti. Bir bayram günü eşek, ziyaretçilerden birinin üstünü kirletince bu heves sona erdi, eşeğin bu densizliğini de misafirlere «Ne yapalım efendim, eşekliğini gösterdi» diye açıkladı.

Çevresindekilerin «incelikten», «zerafetten», «espriden», mahrum olması onu çok üzerdi. Şer'i ölçülerden aslâ taviz vermez ama ham sofudan da pek hoşlanmaz, tedirgin olurdu. Belki Yunus'un korkusu onda da vardı.

1981 Ekimi'nde hemen hemen iki sene oluyor, artık iyice zayıflamış gözleri ile bir kâğıda yazıp «Aziz dostum ve gönüldaşım Ayhan Songar'a» diye ithaf ettiği bir şiir var:

Boş dünya

Gittiler... Bana dünyam

Birdenbire boş geldi.

Seçilmez oldu eşyam

Odalarım loş geldi.

Gözlerim müebbed'de;

Günü gelir elbet de.

Gelir. Melek nöbette,

Safa geldi, hoş geldi!

Nihayet Ecel Meleğini öyle karşıladı, sessizce, adetâ «şaka yaparcasına», Hakk'a yürüdü, gitti. Nur içinde yatsın.

(Türk Edebiyatı Hususî Sayı)

NECİP FÂZIL'A DÂİR

Prof. Dr. KAYA BİLGEGİL

«.....

Necip Fâzıl'ın asıl çilesi ne lemsi'dir, ne basaridir fakat bütün bunların kaynağıdır; ledünidir. Kimbilir, nasıl çile? Yalnız bu şâire itâat etmek için yaratılmış olan kelimeler de o çileyi dile getirebilmek için dar, cılız, takatsız gelir:

Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,

Fikir çilesinden büyük işkence.

Necip Fâzıl'ın mısralarında imajların parlaklığı yerine, paradoksların çarpıcılığı hâkimdir. Böyle anlarda, sayfalarda birsamlı mısrâlar gerinir. İdrak galatları birbirine dolaşır, «scandalenx» hayaller, cisimleşmiş korku hüviyetini alır.

Atılan elbiseler, boğazlanmış bir adam,

O, duyguları söyleyebilme imkânlarını son haddiyle dile getirir; öyle ki lisâna emânet eder:

Ne hasta bekler sabahı,

Ne taze ölüyü mezar,

Ne de şeytan bir günahı,

Seni beklediğim kadar.

Şiirlerini topladığı son kitabına bâzı bölüm başlıkları koymuştur; bu başlıkların adları bile ürperticidir: Korku, Ukde, Hafakan, Ölüm... gibi.

Eski belâgat kitaplarında bazen orijinalite yerine «vahşet» kelimesi kullanılır; Necip Fazıl'ın mısralarında bu çeşitten bir vahşet vardır.

Şair'in lugatçesinde ihsaslar, pek yer almazlar; hele lezzetle, kokuyla alâkalı kelimeler, yok gibidir. Bu şiirin bütün orkestrasyonunu halusinatif dahi olsa, düşünce yönetir.

Eşya ile sert karşılaşma, onun seslerine cezalet, ilhâmın yumuşak ziyaretçileri, rikkat getirir: Birincisine Kaldırımlar, ikincisine Bu Yağmur birer örnektir.

Pek nâdir olmakla berâber, hece vezininin durak yerlerinde sınırlı sıçramalar görülür.

Necip Fazıl'ın kendisinden kalmasını istedikleri vecdin kapılarında bekliyor.

Bu kapıların kilitlerini «gufrân» açacaktır.

(Türk Edebiyatı, Husûsî Sayı)

SOM MERMER GİBİ

SEZAİ KARAKOÇ

Üstad **Necip Fazıl** eseri, sözleri, davranışları ve jestiyle bir bütün olarak düşünülmesi gerekli bir şahsiyetti. Bölünmez, parçalanmaz bir bütün **Necip Fazıl**'ın şairliğini düşünürlüğünden, düşünürlüğünü gazeteciliğinden, gazeteciliğini yaşantısından ayırıp düşünemezdiniz. Bunların arasına bir mesafe koyamazdınız. Süreklice yaşıyordu şiiri, düşünceyi, din ve ahlâk geçmiş ve gelecek düşüncesini. **Necip Fazıl** demek, öyle bir kumaş demek idi ki, onda bütün bu saydıklarımdan iplikler birbirleriyle içiçe dokunmuşlar. En soyut bir düşünceden en somut bir eyleme geçiş mümkündü onun diyalektiğinde. Çünkü tümünü, tek bir sentez halinde yaşıyordu. Işık gibi. Som mermer gibi.

Bir yaşantı ki; bir anda duyarlılık ağır bastığı için şiir oluyor, bir an duruluyor, zekâ patlamalarıyla düşünce alanı gibi açılıyor, bir noktada da eylem, davranış ya da jest olarak gözüküyor.

Üstadın, toplumumuzda, zamanında ve yeterince anlaşılmamasında başka faktörlerin yanında bu özelliğinin de rol oynadığını sanıyorum.

O, klasik tariflere uyan şair, düşünce adamı, gazeteci ya da politikacı tanımlarından hiçbirine uymuyordu.

Her kesimden etkinliği olan kişiler, bu sebeple onu izlemekte, değerlendirmekte ve teşhiste güçlük çekiyorlardı.

Onlar istiyordu ki, o kafalarındaki tanıma uygun olarak, istedikleri kimse olsun. Oysa, o bu ölçüleri ve çerçeveleri tanımıyor, mutlaka onları parçalıyor ve dışına taşıyordu. Şair olmasını istedikleri yerde düşünür olarak karşılarına

çıkıyordu. Düşünür olarak kalmasını istedikleri yerde de bir toplum düzelticisi gibi gözüküyordu. Oysa, o hep aynı kişiydi; yani adıyla sanıyla **Necip Fazıl.**

(Diriliş, 27 Mayıs 1983)

MEHMED ŞEVKET EYGİ

«.....

Büyük nazara uğradığı günden beri hep büyük gerçeği haykırdı; fert olsun, kalabalık olsun insanları iyiye, güzele, doğruya çağırdı.

«Haykırsam geçenlere kavşağında her yolun,

Aman Müslüman olun, aman Müslüman olun!»

Gerçekten büyük şair, büyük yazar, büyük düşünürdü. Türkçe'nin büyük ustalarındandı. Kabiliyetsiz ve rekaketli kalemlerin kitaplar dolusu evelemegevelemelerine karşılık, o en girift ve muazzam gerçekleri fek bir beyitte, on ciltlik eser derinliğiyle ifade edebilen bir hak vergisine sahipti. Şu beyit onlardan rastgele bir örnektir:

«Her fikir, her inanış tek mevsimlik vesselâm,

Zaman ve mekan üstü biricik rejim İslâm.»

Hadis-i Şerifte: **«Allah'ın Arş'ı altında hazineler gizlidir. Onların anahtarları şairlerin dillerindedir»** buyuruluyor. Merhum Üstad bu sırra, bu tecelliye nail olan müstesna kimselerdendi.

Necip Fazıl büyük adamdı; her büyük gibi yalnızdı. Ama etrafında kalabalıklar olmasından hoşlanırdı. Ziyaretine giden gençlerin çokluğu onu bahtiyar ederdi. Ama gerçekte gurbetzede idi. Hem de kendi öz vatanında.

«Garip geldik gideriz, rafa koy evi barkı,

Tek dudaktan dudağa geçsin ölümsüz şarkı.»

Üstad'ı ölümlü dünyadan ölümsüzlük âlemine sırlamış bulunuyoruz. Her beşer gibi onun da birtakım kusurları vardı belki. Onlar artık unutuldu. Unutulmaz **Necip Fazıl** İslâmın, Müslümanların büyük şairi, büyük mütefekkiri, büyük

aksiyon adamı **Necip Fazıl**'dır. Hasenat defterinin kapanmadığına inanıyorum. Çünkü imanlı nesiller yetişirdi, faydalı eserler bıraktı, hayırlı bir çığır açtı. Dünya durdukça nâmı iyiler zümresi içinde zikr olunacaktır.

(SUFFE - **Necip Fazıl** Armağanı sh. 257)

HALDUN TANER

Son haftalar içinde Milliyet «Yarıda Kalan Eserler» başlığı altında iki dizi yayınladı. Bunlardan ilki **Necip Fazıl Kısakürek**'in «Kafa Kâğıdı» adını verdiği yarım kalmış biyografisi idi. İlhami Soysal dostumuz bu biyografinin en can alıcı bölümlerini tamamlayıcı bilgilerle sundu. Kısakürek şairliğine ve oyun yazarlığına saygı duyduğum bir insandı. 50'li yıllarda Ankara Palas'ın iki odasında komşu kalıyorduk. Devlet Tiyatrosu'ndaki bir oyunuma davet ettim. «Bir numaralı koltuğu ayırsınlar, gelirim» dedi. Müellif yerleri dördüncü sırada idi. «Siz onlara **Necip Fazıl** geliyor deyin, onlar bir numarayı ayırırlar» dedi. Dediği gibi de oldu. **Necip Fazıl** hayatı boyu hep bir numaralı koltuğu isteyen, bunu kesin olarak hak gören şirin bir megolomandı. Yarım kalmış biyografisi bir yandan narsis kompleksini bir yandan da gençliğinden beri alışık olduğumuz kızgın adam üslûbunun çakıntılarını yansıtıyor. Narsis kompleksini haklı gösterecek şüphesiz olağanüstü edebi meziyetleri vardı. Ama bunları başkası bulsun söylesin sabrı onda yoktu. Ayrıca başkalarının kendini değerlendiriş tarzını da beğenmeyebilirdi. Sevmediği, tutmadığı kişilerin takdirine ise tenezzül etmezdi.

Ben **Necip Fazıl**'ın kişiliğinde bir çelişkiye her zaman çok şaşmışımdır.

Her çeşit mistisizmin son merhalesi, bireyin, ben'ini, böbürünü yontmak, onu bir dal gibi, bir yaprak gibi büyük bir tevazua ulaştırmak olduğuna göre, mistisizmi ile durmadan övünen **Necip Fazıl**'ın meslektaşlarına ve öbür hemcinslerine hep yukarıdan bakmayı bir türlü bırakamamış olmasına. Bu da onun bir bilge olmaktan çok duygusal bir fâni olduğunu belgeler. Bir şaire böylesi çelişkiler kolayca bağışlanır. **Necip Fazıl**'ın güçlü bir şair olduğu ise, dost düşman, herkesce kabul edilmiş bir gerçektir.

(Milliyet, 5 Şubat 1984)

NECİP FÂZIL BEY'İN ANLAŞILMASI DA, ANLATILMASI DA ZOR OLAN BİR ŞAHSİYYETİ VARDIR.

TÂLİP OLDUĞU NETİCE İÇİN VAKİT ÇOK ERKENDİ. YAPMAKTAN ÇOK YIKMAYA ME'MURDU. HALBUKİ O, YIKMAK KADAR YAPMAYA DA TÂLİP GÖZÜKÜYORDU. ÖNCE "BÜYÜK DOĞU CEMİYETİ" SONRA "BÜYÜK DOĞU PARTİSİ" HEP BU YAPMAK ARZULARININ ESERİYDİ. VAZİFESİ "LÂ" HUDUDUNA KADAR OLDUĞUNDAN FİİLEN "İLLÂ" SAFHASINA İNTİKALİNİ, KADER, KENDİSİNİ MUSAB KILDIĞI BİR "BENLİK" ÂFETİ İLE FİRENLEYİP ÖNLÜYORDU. O, BUNDAN HABERSİZ ÇIRPINIYOR, ÇIRPINIYOR, BOYUNA ÇIRPINIYORDU.

BAZI ZAAFLARINA ZAMAN ZAMAN KENDİSİNİN BİLE ŞAŞTIĞI OLUYORDU. HAZIR OLMAYAN KİTLEYE MÂTUF MERHAMET-İ İLÂHİYE O'NA "İLLÂ"YA YÖNELDİĞİ HER DÖNEMEÇTE KAÇINILMAZ BİR TUZAK HAZIRLIYORDU. LÂKİN BU "BENLİK", SAYHASINA "İSRÂFİL'İN SÛRÛ" DEHŞET VE KUDRETİNİ KAZANDIRIYORDU MEMURİYETİ İÇİN LEHTE ROL OYNAYARAK O'NU YÜCELTEN BU MÜESSİR, VAZİFESİ DIŞINDA BİNBİR ÇİRKİNLİKLE KENDİSİNİ ALÇALTTIKÇA ALÇALTIYORDU.

GURBET MÂCERAM DOLAYISIYLA SON YILLARINDAKİ, SAKALLI VE İHTİYAR HALİNİ MÜŞÂHEDE EDEMEDİM. BEN HEP ARZU VE ÜMİD ETMİŞİMDİR Kİ; ÇOK YAŞAYIP — İHTİYARLIK ZAAFLARI DOLAYISIYLA — BENLİĞİNE HÜKMÜ GEÇEBİLSİN VE ONU KONTROL ALTINA ALABİLSİN!.. BU TAKDİRDE "VELÂYET" İKLİMİNE ADIM ATABİLECEĞİNE İNANIYORDUM.

Sebil Yayınevi

ISBN 975 - 7480 - 19 - 3